
Det här är någonting vi måste göra

Ett teologiskt
aktionsforskningsprojekt
med Svenska kyrkan i
Möln dal

Jonas Idestrom och Stig Linde

Svenska kyrkans
forskningsenhet, Uppsala.
svenskakyrkan.se/forskning
2017-04-27

Svenska kyrkan

Innehåll

<i>Kapitel 1</i>	3	Kommun och kyrka	36
Inledning.....	3	Förhandlingarna om transitboendet	37
Ett pastorat, ett transitboende och ett teologiskt aktionsforskningsprojekt	4	Förhandlingarna om klädinsamlingen och närvaron på Sagåsen	38
Teologisk aktionsforskning i praktiken – några utgångspunkter	5	<i>Kapitel 5</i>	40
Kyrka och välfärd – två storheter och en relation att utforska.....	6	Tydliggjort uppdrag	40
Tillvägagångssättet.....	7	Äntligen!	40
Skriva rapporten	10	I dialog med evangelierna.....	42
Så här är rapporten upplagd.....	10	Vad är på riktigt?	44
Tack	10	<i>Kapitel 6</i>	45
<i>Kapitel 2</i>	11	Förhandlingar och roller	45
En loggbok berättar – transitboendet.....	11	Investeringar och kapital.....	45
Transitboendet – vad var det?	13	Mandat och motstånd.....	45
<i>Kapitel 3</i>	16	Interna förhandlingar om prioriteringar	46
Rum för tro	16	Rolltagande och rollbundenhet	47
Fässbergs församlingshem och kyrka.....	16	Att förhandla om vår gemensamma verklighet	48
Transitboendet i Fässbergs församlingshem	17	<i>Kapitel 7</i>	50
Mariagården	21	Värdegrund	50
Apelgårdens personalrum.....	23	En medarbetarsamling	53
Husvagnen utanför kyrkan	24	Vad är tro?	54
Sagåsens rum (Förvaret, Klädbodarna, ”Stilla rum”).....	27	Handlingar i tro som tecken.....	55
Förvaret	27	Det som pågick parallellt	56
Klädbodarna	30	Vi är på samma plats.....	57
Ett stilla rum	31	När värden utmanas	58
<i>Kapitel 4</i>	32	Personliga möten	59
Rum och relationer – Att förstå (mer om) en komplex verklighet.....	32	<i>Kapitel 8</i>	61
Urskiljning och öppenhet	33	”Att hårbärgera röran” – frågor om organisering, beslut och dilemman	61
Att zooma in, och zooma ut.....	34	Förutsättningar för beslutsfattande	61
Organisationer emellan.....	35	Om information och att känna sig utanför	62
Förhandlingar	36	Att orka famna komplexiteten	63
		Gränsöverbryggande förhandlare	64
		Teologiska perspektiv	64
		<i>Kapitel 9</i>	67

Vad kan vi lära?.....	67
Skeendet kring transitboendet och dess konsekvenser	67
Organisatoriska förutsättningar	68
Teologiska och värdegrundsbaserade förutsättningar	68
Omvärldsrelaterade förutsättningar	69
Konsekvenser	69
Forskningsprojektet och dess konsekvenser	71
Inom en teologisk ram.....	72
Efterord – de externa forskarna reflekterar ...	75
Välfärd och kyrka.....	75
Välfärdens omvärld	75
Kyrkans självförståelse.....	78
Fyra teologiska röster	79
Vägar vidare	80
Litteratur	81

Kapitel 1

Inledning

På bilden syns fyra personer som bäddar madrasser utlagda på golvet i ett rum. Det är september 2015 och engagemanget för människor på flykt är stort i Sverige. Bilden publicerades på Fässbergs församlings Facebooksida och den delades mer än något annat inlägg tidigare. Den är tagen i ungdomslokalen i Fässbergs församlingshem där anställda medarbetare förbereder för det transitboende som kommunen under några månader drev i pastoratets lokaler.

Några veckor tidigare hade företrädare för kommunens socialtjänst tagit kontakt med Svenska kyrkan i Mölndal. Läget var akut. Många ensamkommande flyktingbarn kom till Mölndal¹. Kommunen behövde rum med sängplatser för deras första tid i Sverige. Pastoratet och kommunen kom snabbt överens om att kommunen skulle få möjlighet att driva ett transitboende i

¹ På Länsstyrelsernas informationsportal för nyanlända framgår att: "Om du kommer utan din mamma eller din pappa till Sverige för att söka asyl och är under 18 år kallas det för att du är ensamkommande barn."
<https://www.informationsverige.se/Svenska/Snabbfakta/Sidor/Ensamkommande-barn.aspx> (hämtat 20170103).

pastoratets lokaler. Vid två tillfällen under hösten var transitboendet öppet och ett 20-30 tal unga killar hann bo i lokalerna. I slutet av året avslutades verksamheten då behovet inte längre kvarstod.

Svenska kyrkan har successivt blivit mer synlig i samtal om välfärd och omsorg och både internt och externt har kyrkan tillskrivits en viktig roll. På olika arenor inom Svenska kyrkan och i akademiska sammanhang diskuteras frågor om Svenska kyrkan och välfärden. Det är ett angeläget samtal som också aktualiserar viktiga teologiska frågor om kyrkans identitet och uppdrag. Varken *kyrka* eller *välfärd* låter sig definieras eller beskrivas på entydiga sätt och samtalet rymmer därmed en stor mångfald av perspektiv och motiv. Till det kommer också en stor variation av erfarenheter från olika sammanhang där Svenska kyrkan verkar.

Det övergripande syftet med forskningsprojektet *I vems tjänst?*, som den här rapporten är ett resultat av, är att bidra till ett konstruktivt och utmanande teologiskt samtal om kyrkan som välfärdsaktör.

Det finns två viktiga utgångspunkter och ställningstaganden som ligger till grund för projektet:

För det första att konkreta och praktiska erfarenheter av arbete i församlings-sammanhang utgör en viktig och användbar resurs för teologisk reflektion. *För det andra* att den tolkning och det meningsskapande som medarbetare dagligen är involverade i är en viktig tillgång i teologiska tolkningsprocesser. Det här är med andra ord ett teologiskt projekt som syftar till fördjupad reflektion

och till att stimulera lärandeprocesser kring kyrkan som välfärdsaktör.

Det bör också sägas att begreppet teologi här används i vid mening. Dels utgår vi ifrån att det både kan vara teoretiska resonemang och något som kommer till uttryck i praxis. Dels förutsätter vi, eftersom att kyrkan är en teologiskt motiverad aktör, att frågor om organisation, samverkan, ledarskap, ekonomi och byggnader är teologiskt relevanta frågor som har med kyrkans roll som välfärdsaktör att göra.

De här utgångspunkterna innebär att det har varit viktigt med en lokal förankring och ett deltagarengagemang. Tanken med projektet i Mölndals pastorat har varit att forska *med* företrädare för Svenska kyrkan. Tillsammans med dem har de externa forskarna, Jonas Idestrom, Svenska kyrkans forskningsenhet, och Stig Linde, Socialhögskolan i Lund, samtalat och analyserat data som de har skapat och samlat in. Det har varit en avgörande förutsättning för forskningsprocessen. Här nedan berättar vi mer detaljerat om tillvägagångssättet och bakgrunden till det.

Ett pastorat, ett transitboende och ett teologiskt aktionsforskningsprojekt
Transitboendet för ensamkommande flyktingbarn som Mölndals kommun drev i församlingshemmet i Fässberg var utgångspunkten för det forskningsprojekt som presenteras här. Men transitboendet var inte själva forskningsobjektet. Syftet har *inte* varit att studera eller utvärdera arbetet kring boendet. Transitboendet har istället fått fungera som en *händelse, en verksamhet* och ett *rum* utifrån vilka det har varit möjligt att studera och reflektera över kyrkans identitet och uppdrag i relation till frågor om välfärd.

Svenska kyrkans minsta enhet är den lokala församlingen. Två eller flera församlingar kan bilda ett pastorat som leds av en kyrkoherde. Så är det i Mölndals pastorat som består av Stensjöns, Fässbergs och Kållereds församlingar. Varje församling leds av en församlingssherde. I pastoratet finns en styrelse, kyrkorådet, där kyrkoherden är självskriven ledamot. I respektive församling finns ett församlingsråd.

Varken Mölndal eller de beskrivna händelserna och händelsekedjorna är valda utifrån att de är representativa för Svenska kyrkan, eller skeendena hösten 2015. Det är relativt ovanligt med församlingar eller pastorat som samverkar med kommunen på det här sättet. Samtidigt är Mölndal inte heller unikt. Som visas i en rapport 2017 engagerade sig åtta av tio pastorat/församlingar i Svenska kyrkan i frågor rörande flyktingmottagande.²

Valet av Mölndals pastorat är målinriktat. Fallet rymmer flera frågor och perspektiv: lokalt samspel, kyrkans roll och strukturers betydelse. Valet av Mölndal uppmärksammar samspelet med omgivande samhällsaktörer i en aktuell, man kan säga akut, fråga. En lokal händelse uppmärksammades i media där den lokala kyrkan framträdde i en speciell roll. Ur ett helt annat perspektiv belyses frågan om kapacitet, utifrån den

² Hellqvist, Kristina & Andreas Sandberg, *En tid av möten. Arbetet med asylsökande och nyanlända i Svenska kyrkans församlingar 2015–2016*. Uppsala: Svenska kyrkan. s. 35.

strukturuomläggning som ägde rum året innan där tre församlingar organiserades samman i ett pastorat med en kyrkoherde.

Dessa faktorer, tillsammans med pastoratsledningens motivation för att delta i en kunskapsbildande process, syntes vara en bra miljö för syftet att utveckla teologisk reflektion i ett lokalt sammanhang.

Som redan nämnts har projektet präglats av ett deltagarengagemang där företrädare för Svenska kyrkan i Mölndal har forskat med två externa forskare. Ett uttalat syfte med projektet har varit att det ska vara till hjälp för pastoratet samtidigt som det också skapar kunskap som kan komma andra till del. Den övergripande forskningsansatsen kan därmed beskrivas som *aktionsforskning*, vilket är en forskningstradition som syftar till att försöka åstadkomma förändring genom en deltagarbaserad forskningsprocess.³

I detta inledande kapitel redogör vi för syftet med projektet. Vi berättar också om den övergripande forskningsansatsen och projektets tillvägagångssätt.

Teologisk aktionsforskning i praktiken – några utgångspunkter

Teologi – ett deltagande språk

När man talar om vetenskap och akademisk forskning utgår man ofta från att forskning förutsätter att forskaren upprätthåller en distans till sitt forskningsobjekt. Aktionsforskning innebär ett annat se att se på forskning där man betonar att forskningsprocessen förutsätter närhet och engagemang. Bakom

³ Ett intressant exempel på teologisk aktionsforskning från Storbritannien finns presenterat i Helen Cameron et al., *Talking about God in practice*.

begreppet aktionsforskning finns en stor variation av tillvägagångssätt och traditioner. En gemensam nämnare är dock den deltagarbaserade ansatsen och föreställningar om att forskningen ska bidra till någon form av förändring eller lösning av problem. Inom praktisk teologisk forskning har flera teologer pekat på paralleller mellan den praktiska teologins och aktionsforskningens utgångspunkter och förhållningssätt. De påminner om att teologi och teologisk forskning inte kan reduceras till att beskriva och analysera olika fenomen. Teologins grund i Bibelns berättelser och kyrkans tradition innebär att den teologiska reflektionen också bör syfta till förändring.

I samtida praktisk teologisk forskning finns också ett ökat fokus på det teologiska språkets deltagande karaktär.⁴ I kyrkans tradition finns språk och riter som syftar till att dra människor in i relationer till varandra och till Gud. Det betyder att teologiskt förankrad kunskap i viss utsträckning bör förstås som deltagande till sin karaktär. Det är genom att delta och vara engagerade i olika sammanhang som människor kan få kunskap om andra människors livsförutsättningar men också om Gud och Guds rörelser i världen. Aktionsforskningens metoder och tillvägagångssätt lämpar sig därmed väl inom ramen för praktisk teologisk forskning.

De olika rösterna, rollerna och positionerna i forskningsprocessen

I aktionsforskning är det viktigt att vara medveten om de olika röster, roller och positioner som framträder och kommer till

⁴ Se t. ex. Paul Fiddes, *Participating in God. A Pastoral Doctrine of the Trinity*. Se också Jonas Ideström, "Guds pedagogik, möjlighetsrum och ideellt engagemang" i *Idealitet som utmanar*.

uttryck. Inte minst behöver de externa forskare som ansvarar för projektet reflektera över sina och andras roller i processen. I en deltagarbaserad forskningsansats ställs särskilda krav på forskarna. För det första behöver de externa forskarna vara medvetna om sina roller i projektet. Även om viktiga delar av processen ska genomföras gemensamt med lokala representanter har de externa forskarna ett inflytande och ett ansvar för processen som inte fullt ut kan delas med övriga deltagare. Ett sätt att reflektera kring detta är att tala om olika röster i processen och i de samtal som förs.

I samtalen med församlingsforskargruppen har *de externa forskarnas röster* varit en del i det gemensamma samtalet. Samtidigt har de externa forskarna också varit de som har ansvarat för och organiserat formerna för samtalen. En viktig princip i den här typen av forskning är att de forskningsfrågor som projektet försöker besvara är formulerade tillsammans med deltagarna. Syftet med projektet är, som redan har nämnts, å ena sidan att konkret bidra till processer av lärande och förändring i Mölndals pastorat. Å andra sidan skapas genom en sådan forskningsprocess också kunskap och teologisk reflektion som kan komma andra till del. Projektet har därmed också ett syfte att bidra till ett vidare teologiskt samtal om Svenska kyrkan som välfärdsaktör.

Församlingsforskargruppens deltagare är också viktiga röster i projektet. De har tillsammans med de externa forskarna varit delaktiga i analysen och tolkningen av det material som har samlats in. Några av dem har också blivit intervjuade och intervjuerna har varit en del av det material som har tolkats och analyserats. En tredje

kategori och röst i projektet är *andra företrädare för pastoratet* som har blivit intervjuade och vars röster finns med i materialet som församlingsforskargruppen har arbetat med. En sista kategori och röst utgörs av *övriga som har intervjuats* men som inte företräder Mölndals pastorat.

Kyrka och välfärd – två storheter och en relation att utforska

Det här projektet utgör en del av ett större projekt om kyrka och välfärd: *I Vems tjänst?* Syftet med det övergripande projektet är att utifrån lokala erfarenheter och sammanhang bidra till teologisk reflektion kring kyrka och välfärd. Kyrka och välfärd är två begrepp som kan förstås på en mängd olika sätt. Vi utgår inte från några givna definitioner av de två storheterna. Projektet syftar istället till att ge ökad kunskap om hur kyrka och välfärd framträder och förstås i praktiken.

Kyrkan är i det här fallet synonymt med Svenska kyrkan. Däremot är projektet öppet för att det finns en mångfald av föreställningar om vad kyrkan är och bör vara. Likaså är processen öppen för att kyrkan framträder på en mängd olika sätt. Vilket redan har framgått är det en viktig utgångspunkt för projektet att dessa uttryck är avgörande i ett samtal om kyrkans identitet och uppdrag. Det i sig är ett teologiskt ställningstagande som också bejakar att det är i tolkningsprocesser där röster ur kyrkans tradition och Bibelns vittnesbörd får möta konkreta erfarenheter ur vardagen som en fruktbar teologi om kyrkan kan formuleras.

Välfärd som begrepp är inskrivet i Sveriges grundlag, i Regeringsformens första kapitel. Dock är det inte entydigt definierat. Vi ser att begreppet blivit relevant för Svenska kyrkans reflektion om

sin egen roll under åren kring och efter Millenniumskiftet. Svenska kyrkans konstitution som självständig tros-samfund och välfärdsanordningarnas anpassning till marknadsstrukturer är två väsentliga förändringar för kyrkans rolltagande. Om rollen som välfärdsaktör finns en särskild rapport från detta forskningsprojekt: *Välfärd och kyrka – underlag för reflektion*.⁵

Tillvägagångssättet

Istället för att gå djupare in i en redogörelse för teologisk aktionsforskning i allmänhet redogör vi nu för hur vi genomförde projektet i Mölndal. Vårt konkreta exempel ger en inblick i teologisk aktionsforskning och för den som önskar fördjupa sig ytterligare finns referenser i texten.

Församlingsforskargruppen

Navet i forskningsprojektet har varit möten med en församlingsforskargrupp som bildades i inledningen av projektet. I ett första skede etablerade de externa forskarna en kontakt med kyrkoherden i pastoratet som i sin tur förankrade projektidén i pastoratets styrande organ och i ledningsgruppen. De två externa forskarna träffade ledningsgruppen och planerade sedan med kyrkoherden ramarna för projektet.

I dialog med kyrkoherden utsågs och tillfrågades också deltagarna i församlingsforskargruppen. Kriterierna var att personerna skulle representera de olika församlingarna i pastoratet och att några olika yrkeskategorier skulle vara representerade. En av deltagarna skulle

också vara förtroendevald i kyrkorådet eller i ett av de tre församlingsråden. Utöver kyrkoherde Susanne Rappmann kom så gruppen att bestå av Susanne Johansson, komminister och församlingsherde, Hanna Bothén, församlingspedagog, Agneta Zeidan, diakon och Mats Ohlson, förtroendevald som sitter i kyrkorådet och i församlingsrådet i en av församlingarna.

Församlingsforskargruppen har träffats vid sex tillfällen under perioden april 2016 – februari 2017. Det inledande mötet fungerade som en introduktion till projektet och vid det avslutande mötet fick gruppen läsa ett utkast på projektrapporten som har skrivits av de externa forskarna.

Första seminariedagen – formulera frågor

All forskning drivs av någon form av problem som behöver lösas eller frågor som ska besvaras. I aktionsforskning är därför formulerandet av problem eller frågor en viktig del av den gemensamma processen – det var också uppgiften när församlingsforskargruppen hade sin första seminariedag. Dagen kan grovt delas in i tre delar utifrån de perspektiv som stod i fokus: **då** – vilka var mina erfarenheter och upplevelser av transitboendet och vilka frågor väcktes då?; **nu** – vilka möjligheter och utmaningar ser jag idag med det som skedde kring transitboendet?; **sedan** – vilka frågor vill vi söka svar på med forskningsprojektet?

Då

Varje deltagare i församlingsforskargruppen fick berätta vad de såg och upplevde av transitboendet under hösten 2015. Det handlade både om själva boendet och om skeendet runt omkring det. Deltagarna fick också reflektera över och

⁵ Linde, Stig, *Välfärd och kyrka – underlag för reflektion*. Kan laddas ner från www.svenskakyrkan.se/forskning. Sök "Publikationer" samt "Böcker för nedladdning".

berätta om vilka frågor skeendet väckte när det pågick.

Nu

Mot bakgrund av de berättelser, erfarenheter och frågor som delades under det första momentet funderade gruppen sedan tillsammans över vilka *utmaningar* och *möjligheter* man idag ser att erfarenheterna av transitboendet utgör för pastoratet.

Sedan

Med utgångspunkt i utmaningarna och möjligheterna formulerade gruppen sedan en mängd frågor som man ville söka svar på genom projektet. Efter seminariedagen strukturerade de externa forskarna frågorna i tre olika kategorier: *övergripande frågeställningar*, *arbetsfrågor* och *analysfrågor*. Deltagarna fick ta del av sammanställningen av frågor och hade möjlighet att ge synpunkter innan vi slog fast att det var dessa frågor som vi gemensamt skulle arbeta med.

Övergripande frågeställning

- Vad kan vi *lära* av det som har skett i samband med att pastoratet lät kommunen öppna och driva ett transitboende för ensamkommande flyktingbarn i församlingshemmet i Fässberg?
- Hur kan vi rusta för framtiden?
- Vad har erfarenheterna gjort med oss? Skulle vi på samma sätt svara ja om vi fick frågan igen? Har erfarenheterna gjort att vi har blivit en räddare organisation?

Arbetsfrågor – vägleder de externa forskarna i insamlandet av data

- Vilka erfarenheter har gjorts av personer i församlingarna, i relation till transitboendet, och hur ser de

berättelser ut genom vilka erfarenheterna berättas och förmedlas?

- Vilka är de dominerande kyrkliga (interna) självbilderna i pastoratet?
- Vilka olika kyrkliga ”vi” kommer till uttryck i pastoratet?
- Hur ser lokala externa aktörer på kyrkan och församlingarna (kommun, Migrationsverk, skolor)?
- Vilka ”rum för engagemang” finns i pastoratet? Vilka har funnits över tid? Vilka är nya?
- Vilka nya kontakter (internt och externt) har skapats genom transitboendet?

Analysfrågor som församlingsforskargruppen använder när den tittar på data

- Vad i agerandet (valen som gjordes) drev utvecklingen? (Kritiska situationer).
- Vilka steg har vi tagit? Vad är inte längre möjligt att kliva ur? Vad har förändrats?
- Vilka är de viktiga kapacitetsbyggande faktorerna?
- Vad har det som skett betytt för människors bild av/relation till ”flyktingen”?
- Hur skapas rum för engagemang?
- Vilka identifierar sig som aktörer i församlingarna?
- Hur har skeendet kring transitboendet märkts av i gudstjänstlivet?
- Hur har det som har skett påverkat min och andras tro?

Andra seminariedagen – tolka och analysera data.

Efter seminariedagen då frågorna formulerades tillbringade de externa

forskarna tid i pastoratet och genomförde intervjuer och observationer.⁶ Inför den andra seminariedagen sammanställde de externa forskarna ett dokument med utdrag ur intervjuerna som församlingsforskargruppen fick i god tid innan mötet. I dokumentet hade forskarna strukturerat materialet utifrån några teman som de tyckte sig kunna urskilja. Deltagarna hade fått instruktioner att läsa dokumentet och göra markeringar i texten inför samtalet.

Vid mötet fick en deltagare i taget lyfta något i dokumentet som de hade fastnat för. Gruppen samtalade sedan tillsammans kring det tema eller den fråga som hade aktualiserats i relation till materialet. Sammantaget fungerade mötet i stora stycken som en tolknings- och analysprocess av materialet. Mötet avslutades med gemensamma reflektioner kring vilka ytterligare personer forskarna borde intervjuas och vilka sammanhang de borde besöka och observera. Hela samtalet spelades in och transkriberades.

Tredje seminariedagen – i dialog med en bibelberättelse.

Vid den tredje seminariedagen ägnades förmiddagen åt ett samtal i dialog med en berättelse ur Matteusevangeliet i Nya Testamentet. Evangeliernas berättelser om Jesus från Nasaret och det som sker kring honom har genom kyrkans historia varit centrala för kyrkans självförståelse. De fyra evangelierna kan förstås som den tidiga kyrkans och de kristna gemenskapernas sätt att tolka och vittna om det som skett kring Jesus från Nasaret.

⁶ Det handlar om 16 enskilda semistrukturerade intervjuer, en handfull deltagande observationer och en fokusgruppintervju. De externa forskarna deltog även under en del av ett kyrkorådsmöte och samtalade med ledamöterna. Samtliga intervjuer har transkriberats.

Berättandet och skrivandet fungerar därmed också som ett sätt att försöka förstå det egna och gemenskapens liv i ljuset av det som skett. Att låta en berättelse ur evangelierna fungera som en röst in i ett tolkande samtal om kyrkans uppdrag och identitet är därför både relevant och viktigt. Erfarenheter av att använda bibelläsning-metoder i deltagarbaserad teologisk forskning visar också på den konstruktiva och kreativa potentialen i en sådan metod.⁷ I bibelläsningmetoden får deltagarna gemensamt närma sig berättelsen och tillsammans tolka det som sker och relatera det till egna erfarenheter och frågor om kyrkans uppdrag och identitet.

Gruppen fick först lyssna till berättelsen om en kanaaneisk kvinna och hennes möte med Jesus. Alla fick möjlighet att berätta om något de fastnat för i berättelsen. Sedan lästes berättelsen igen och vi samtalade om vilka paralleller vi kunde se mellan det som sker i berättelsen och det som skedde kring transitboendet. Gruppen talade också om hur berättelsen kan utmana pastoratet.

På eftermiddagen var underlaget för samtalet en kortare text som de externa forskarna hade skrivit. Texten var ett första utkast med några möjliga tolkningsperspektiv baserat på det insamlade materialet och samtalen vid det första mötet. Även på eftermiddagen återkom tankar om bibelberättelsen i samtalet. I texten presenterades också ett utkast på den handlingsnätverkskarta som återfinns i kapitel 4.

⁷ Jonas Idestrom, "In Dialogue with the Gospel – Reflections on a Method for Practical-Prophetic Ecclesiology". Metoden gör det möjligt att föra in en normativ teologisk röst i samtalet utan att den fungerar som en extern måttstock eller en form av uppenbarad sanning som inte behöver tolkas.

Den fjärde seminariedagen – fortsatt reflektion och analys.

Vid den fjärde seminariedagen samtalade gruppen utifrån två olika dokument. Det ena var referat från gruppens två tidigare möten och det andra var utdrag från ytterligare några intervjuer som forskarna hade utfört mellan församlingsforskargruppens möten. I referatet från de tidigare seminarierna hade forskarna strukturerat materialet utifrån teman som utkristalliserats i de tolkande och analyserande samtalen.

Skriva rapporten

Samtliga möten med församlingsforskargruppen har spelats in och transkriberats. De transkriberade texterna från mötena är viktiga texter i projektet och i den slutgiltiga rapporten. Samtalen som har förts i gruppen i dialog med olika röster och material är tolkning och analys av erfarenheter och av material som har samlats. Det betyder att de externa forskare inte förhåller oss till församlingsgruppens samtal som ett material som vi ska analysera. Innehållet i samtalen är en del av de resultat som projektet har genererat. Med det sagt ska det också tydligt sägas att rapporten är sammanställd och skriven av de två externa forskarna. Ett utkast av rapporten har lästs och diskuterats av församlingsforskargruppen innan de externa forskarna har skrivit den slutgiltiga versionen.

Så här är rapporten upplagd

I kapitel 2 introduceras kortfattat skeendet kring transitboendet i Fässbergs

församlingshem. Det är detta skeende som är utgångspunkten för forskningsprojektet. I kapitel 3 introducerar och presenterar vi de rum och byggnader där det har utförts verksamheter som har spelat viktiga roller i skeendet kring – och efter – transitboendet. De tre inledande kapitlen utgör rapportens första del där materialet i huvudsak består av källmaterial från pastoratet och observationer och intervjuer som de externa forskarna har genomfört. Denna första del fungerar som en nödvändig bakgrund till de mer tolkande och resonerande texterna i rapportens andra del.

I kapitel 4–8 redogör vi för de tolkningar och reflektioner som har formulerats i församlingsforskargruppens samtal. Innehållet i samtalen har strukturerats kring några teman som växt fram i samtalen. I rapportens sista kapitel summerar vi vilka svar forskningsprocessen har kunnat ge på de övergripande frågeställningar som formulerades i början av projektet.

Tack

Det är också på sin plats att rikta ett stort tack till alla som på olika sätt har medverkat och bidragit till genomförandet av forskningsprojektet. Det handlar om medarbetare i Mölndals pastorat, andra personer som har blivit intervjuade, medarbetare vid Göteborgs stift och forskarkollegor som i olika skeden har bidragit med viktig respons.

Kapitel 2

En loggbok berättar – transitboendet

Skeendet kring transitboendet kan skildras på många olika sätt. För att få en känsla för

hur det som skedde utvecklades steg för steg återges här ett redigerat utdrag ur den loggbok som kyrkoherden förde från sensommaren 2015. Vilket framgår av utdragen får skeendet efter ett tag två ”spår” där det ena rör själva boendet och det andra handlar om den klädinsamling som inleddes som en följd av boendet.

28 augusti

Kyrkoherden kontaktas av kommunchef angående möjliga lokaler för ensamkommande flyktingsbarns tillfälliga boende (transitboende). Kommunikation med ledningsgrupp, kyrkorådets arbetsutskott.

31 augusti

Möte med kommunchefen. Kommunen behöver lokal för 10-15 personer som kan öppnas med kort varsel.

1 september

Information på personalmöte. Kyrkoherden intervjuas av Radio P4. Kontakt med Räddningstjänsten om möjliga lokaler.

2 september

Kyrkoherden intervjuas av TV4, SVT Väst, Mölndalsposten och Göteborgsposten.

3 september

Folk kontaktar kyrka och kommun och frågar hur de kan bistå. Kontakt med kommun och pastorat om information, där pastoratet tar ansvar för insamling kommande vecka.

4 september

Många ringer. Pastoratet informerar på hemsidan om insamling. Kontakter med kommun, stift och fastighetsföretag.

5 september

Insamlingen har inte startat. 20 kassar står utanför Mariagården.

6 september

Första insamlingsdagen. Ett fastighetsföretag upplåter tillfällig lagringslokal. IKEA skänker flyttkartonger. Lokal media gör reportage. Kommunen behöver öppna boendet.

8 september

Räddningstjänsten inspekterar aktuella lokaler i församlingshemmen. Möte med ansvariga verksamhetschefer från kyrka och kommun.

9 september

Räddningstjänsten förmedlar sina synpunkter.

10 september

Besked från kommunen att boendet ska öppnas, men beslutet ändras. Insamlingen avbryts på grund av för stort gensvar. 700 flyttkartonger behöver förvaras och sortering behöver organiseras.

11 september

Volontärer ansluter för att sortera.

15 september

Beslut om att öppna transitboende i Fässbergs församlingshem. Information till förtroendevalda och personal. Media bevakar.

16 september

En bild på Facebook från församlingshemmet får över 100 000 gillamarkeringar.

17 september

Sju ungdomar flyttar in.

21 september

Kommunen stänger transitboendet när kommunen får avlastning.

Kyrkorådet diskuterar organisering av insamling, sortering och distribution samt ideellas engagemang.

De närmaste veckorna arbetas med insamling och organisering av kläutdelning på Migrationsverkets institution Sagåsen i Kålleröd. Pastoratsmedarbetare deltar i möten dit kommunen inbjudit för att informera människor som vill göra ideella insatser.

I början av oktober kontaktas kyrkoherden av kommunen och Migrationsverket om boendebehov.

12 oktober

Kontakt med kommunen som önskar lokaler till boende för familjer. Information till kyrkorådets arbetsutskott.

14 oktober

Kontakt med kommunen, nu om boende för ensamkommande barn.

15 oktober

Kommunen vill öppna boendet kommande vecka.

20 oktober

Boendet öppnar igen i församlingshemmet. Kommunen informerar om att alla boenden har förstärkt bevakning av polis och väktare på grund av de senaste veckornas bränder.

Kommande veckor löpande kontakter med kommunens företrädare.

7 november

Migrationsverket behöver lokaler för evakueringsboenden. Pastoratet väljer att säga nej och prioritera behoven hos kommunen.

10 november.

Pastoratet kan erbjuda boende för ca 15 personer i Apelgården

12 november

Sverige inför gränskontroller. Besked att Apelgården inte är aktuellt för boende.

7 december

Migrationsverket beslutar att byggbodar får ställas upp på Sagåsen för kläutdelning som pastoratet ansvarar för.

11 december

Transitboendets sista boende flyttar vidare.

12 december

En ruta krossas när en sten kastas in i församlingshemmets stora sal. Inget stulet.

15 december

Transitboendet stänger.

16 december

Pastoratet undertecknar överenskommelse gällande frivilligverksamhet i och runt Migrationsverkets boendelokaler på Sagåsen.

Transitboendet – vad var det?

Hösten 2015 öppnade kommunen flera nya boenden på kort tid. Man använde ett tidigare vandrarhem, en förskola, en fritidsgård, en idrottshall och ett församlingshem. Dessa transitboenden var bemannade dygnet runt. Uppdraget var, beskriver en av de som arbetade som dagligansvarig, ”omsorg och omvårdnad”.

Finns där som vuxen. Se till att dom fick de här basbehoven tillfredsställda: dom blev rena, dom fick mat och kläder, sovplats. Dom skulle känna sig trygga och välkomna.

”Många var i dåligt skick, fysiskt och psykiskt.” Flera hade inte ätit ordentligt på

länge och fick magbesvär, andra led av infektioner. Det krävdes ett samarbete med primärvård och tandvård.

Ett transitboende är tillfälligt. Ungdomarna skulle möta Migrationsverkets handläggare – det blev därför många körningar fram och tillbaka till Migrationsverket på Sagåsen i Kållered. Under de mest hektiska perioderna var det tre eller fyra personal inne på dagar och kvällar. När den unge blev anvisad till en kommun var det personalens ansvar att ta kontakt och se till att ungdomen kom på rätt tåg.

Det krävdes en lyhördhet från personalens sida kring relation och förhållningssätt.

Den ansvarige för boendet pratade med personalen om att inte gå in för mycket.

Ungdomen får gärna prata, men vi ställer inte frågor om flykt och bakgrund och familj. Inte för mycket. På inskrivningsmötet gjorde vi lite, just för trygghet och säkerheten, men inte gå in i saken.

Ambitionen för medarbetarna beskrivs som att ”bara finnas där som trygg vuxen”. En enhetschef menade att man fått lära sig att ”bromsa” andra människors goda vilja att komma i kontakt med ungdomarna. ”Låt dem vara”. Tanken var ju att ungdomarna skulle vara i Mölndal under en väldigt kort tid, för att sedan fara vidare. Så för dem var dagarna en väntan: ”Vart ska jag?” Personalen satte upp en Sverigekarta och markerade med nålar vart de skulle någonstans.

En ansvarig för kommunala boenden som vi har intervjuat berättar om en god stämning i församlingshemmet. Man möttes där, liksom även på andra ställen, med öppna armar och ”Vad kan vi hjälpa till med?”

Situationen engagerade människor, berättar en kommunansvarig på ett av boendena.

Det var väldigt mycket människor utifrån som kom, både till kyrkan och fritidsgården och förskolan där jag var, och ville hjälpa till. Det var kläder, det var väskor, det var chips, det var lördagsgodis, det var ”Ska vi träffas på fotbollsplanen?”

Kyrkan bistod med kläder och hygienartiklar.

För i början hade vi ingenting. Och till slut hade vi så mycket så vi visste inte vad vi skulle göra av allting. För det skänktes så otroligt mycket. Och där var ju kyrkan

också väldigt behjälpliga i det för dom tog ju hand om allt som skänktes.

Lokalerna i församlingshemmet disponerades så att ungdomarna sov på ett ställe där de sedan fick plocka ihop sina sovplatser för att kunna ha utrymme för att kunna umgås på dagarna. Det fanns ett litet kök, men maten lagades inte där utan levererades dit.

Det fanns även en organisation kring tvätt och städning. Till ett boende kunde det komma tio barn, och så kunde det lämna åtta barn och så kom tio nya. Då är det tio nya sängar som ska bäddas rent. Att lägga scheman för all personal beskriver den kommunansvarige som ”en utmaning”. Det var över hundra timvikarier igång. ”Man fick trolldom lite”.

En del barn kom dock att stanna i flera veckor. Då blev ju uppdraget större än bara omvårdnad och omsorg: att fylla dagarna. Man satte upp hålltider frukost-lunch-kvällsmat; för- och eftermiddagsaktiviteter, och man började introducera svenskalektioner på en gång. För somliga ungdomar var det, berättar kommunens koordinator, ”tufft att släppa oss när de skulle lämna”.

Det var många tårar. Många farväl. Men där får vi ha en vuxenprofessionalitet i det att inte låta ungdomarna komma oss för nära. Vi får sätta stopp där, så det inte blir för jobbigt för dom.

De tillfälliga transitboendena i Mölndal stängdes när behoven inte längre var akuta och Migrationsverket kunde skicka barnen vidare till kommuner runt om i landet. Mölndal är naturligtvis också en sådan kommun som tar emot sin fördelning av ensamkommande barn som söker, väntar på och kanske beviljas tillfälliga eller

permanenta uppehållstillstånd. Det aktualiserar också frågor om boende och den mer omfattande frågan om integration.⁸

⁸ I Stensjöns församlingsblad Kyrkklockan vintern 2016–2017 beskrivs kommunens behov av att ordna boende för personer som fått uppehållstillstånd. Församlingsherden efterlyser "Vanliga svenska hem" som kan ta emot dessa hyresgäster.

Kapitel 3

Rum för tro

I samtalen med församlingsforskargruppen har det blivit tydligt hur det som skedde kring transitboendet kan förstås och får mening i täta nätverk av relationer mellan människor, organisationer, byggnader, fysiska rum, verksamheter och en mängd andra saker. Längre fram, i nästa kapitel, introduceras en karta där vi har försökt att samla några av de viktigaste faktorerna som blir delar i ett handlingsnät. Det är i dessa olika relationer som enskilda handlingar och skeenden får sin mening.

I berättelserna om skeendet kring transitboendet spelar några rum och byggnader viktiga roller. Därför guidar vi i det här kapitlet till några av dessa rum i Mölndal som de externa forskarna har besökt och i vilka personerna som har intervjuats är verksamma. Vi introducerar de fysiska rummen och något av det som sker i rummen.

Beskrivningarna kan ses som korta ögonblicksbilder av något av det som sker i rummen och byggnaderna. Bilderna fungerar som exempel på en bärande tanke som funnits med i samtalen med församlingsforskargruppen: fysiska rum fungerar också som sociala rum när de används för olika former av verksamheter. Det betyder att det som sker i och genom rummet påverkar, präglar och skapar sociala relationer och roller.

Till vardags rör vi oss in och ur olika sociala rum utan att vi så ofta reflekterar över det. Klassrummet i skolan,

tandläkarmottagningen, fotbollsarenan, butiken eller kyrkorummet. Alla dessa fysiska rum är också rum där vi får olika roller och förväntas bete oss på vissa sätt när vi deltar i de verksamheter som utförs där. Vi blir elever, patienter, fotbollsfans, kunder eller gudstjänstdeltagare.

Vilket kommer att framgå längre fram i rapporten innebär det att de sociala rummen också kan förstås som rum där tro framträder och tar gestalt. Ser man det så är det intressant att fundera på vilka olika slags ”rum för tro” det finns i församlingarna och hur människor rör sig in och ur dessa rum. Vissa rum är i någon mening avskilda för tro (kyrkorummet, andaktsrummet och stilla rummet i Migrationsverkets nya lokaler för frivilligorganisationerna) medan andra rum vid olika tillfällen och av olika skäl kan framträda som ett rum för tro.

När rummen är introducerade kan kartan över handlingsnätet i nästa kapitel hjälpa oss att se de inbördes relationerna mellan dessa sociala sammanhang, först översiktligt, sedan genom att zooma in några betydelsebärande skeenden och platser.

Fässbergs församlingshem och kyrka

Fässbergs kyrka har länge dominerat Mölndals skyline, men får i den stora ombyggnaden av Mölndals centrum konkurrens av några höga punkthus. Kyrktornet kröner bergsplatån kallad Baazberg där kyrkan byggdes 1886–1887, ”bakom” eller ”ovanför” centrum med kommunhus och affärer.

Församlingen håller, förutom vid gudstjänster, kyrkan öppen mitt på dagen tisdag–fredag där frivilliga medarbetare tar emot.

I backen väster om kyrkan ligger församlingshemmet, byggt i rött tegel, från 1960-talet som också inkluderar pastoratets kansli. I församlingshemmet

bedrivs flera av församlingens verksamheter som öppen förskola, barnkörer, ungdomsverksamheten *Istället*, soppluncher och konfirmationsverksamhet. I församlingshemmet finns också arbetsplatser för de anställda som är verksamma i Fässbergs församling. I församlingssalen, som ligger på andra våningen, hålls också minnestunder efter begravningar och samlingar efter dop. Salen hyrs också av andra föreningar som t. ex. PRO. Fässbergs församlingshem är inte bara en resurs för församlingen utan även för kommunen. Församlingshemmet ingår i den kommunala krisberedskapen. På nedre botten samlas dagbarnvårdare regelbundet och lokalerna hyrs också ut till

föreläsningar och samlingar av olika slag. I församlingshemmet inkvarterades under hösten 2015 ensamkommande flyktingungdomar.

Transitboendet i Fässbergs församlingshem

När kommunen hade ställt frågan till kyrkoherden om möjligheten att driva ett transitboende i en av pastoratets lokaler inleddes relativt omgående en process att avgöra vilka lokaler som skulle kunna vara aktuella. Den distriktsansvarige prästen i Fässberg konstaterade snabbt att ungdomslokalen och andaktsrummet i Fässbergs församlingshem var möjliga lokaler. Skälen för det var flera.

För det första var församlingshemmet den största byggnaden med flest och rymligast lokaler. Den har flera ingångar och det skulle vara möjligt att driva transitboendet parallellt med övrig församlingsverksamhet. *För det andra* fanns relativt gott om personal där, eftersom församlingshemmet rymmer både församlings- och kansliverksamhet. *För det tredje* var det också möjligt att larma olika delar av byggnaden vilket gjorde det möjligt att ha verksamhet dygnet runt i transitboendet samtidigt som andra delar var larmade.

Beslut fattades att transitboendet skulle inrymmas i två rum i församlingshemmet i Fässberg: ungdomslokalen och ett angränsande andaktsrum. Distriktsprästen beskriver hur beslutet sedan också behövde implementeras hos personalen eftersom det på flera sätt påverkade den verksamhet de ansvarade för. Ungdomsverksamheten fick flytta och *istället* använda barnlokalen där dagbarnvårdarna var på dagtid. ”Det blev ett merarbete.” Personalen berördes även

av att andaktsrummet och ett mötesrum blev upptaget av transitboendet.

Det första steget var att förankra beslutet hos personalen och enligt distriktsprästen var det inget problem. Därefter etablerades en kontakt med ansvarig personal från kommunen. Tillsammans med dem bestämdes hur lokalerna skulle ställas i ordning och hur det skulle startas upp. Kommunen ordnade med madrasser och sängkläder som anställda i församlingen placerade ut och bäddade. Det fanns ett stort engagemang kring arbetet med att förbereda för transitboendet och att försöka skapa en hemtrevlig miljö för de ungdomar som skulle komma.

Det blir som en adrenalinkick, att alla går igång. Och inte bara personalen, utan givetvis församlingsborna som har det här som sin församlingslokal, gick ju igång. Och så blev det ingenting.

I ett första skede när lokalerna hade ställts i ordning kom det just då inga ensamkommande flyktingbarn. Men strax därefter fick lokalerna förberedas igen och då kom de första killarna. När transitboendet väl var igång hade distriktsprästen daglig kontakt med personalen från kommunen och de återkommande frågorna var: ”Flyter det på? Är det något som har hänt? Var befinner ni er?”

När transitboendet skulle tas i bruk framstod samtidigt flyktingsituationen som mest kaotisk, åtminstone utifrån ett nordiskt perspektiv. En av de anställda konstaterar att det innebar att transitboendet, utöver att erbjuda tak över huvudet för människor för flykt, också blev ett sätt för anställda att göra någonting. Förberedelserna för transitboendet kan därmed förstås som ett konkret sätt att

kanalisera ångest över en svår situation i form av engagemang.

En fråga som aktualiserades när lokalerna ställdes i ordning handlade om den ikon och det krucifix som hängde på en vägg i ett av rummen där de ensamkommande skulle bo. Skulle de religiösa symbolerna tas ner eller skulle de få hänga kvar? Frågan ställdes också till kommunens representanter som var tydliga med att de kunde hänga kvar. Och så blev det. En enhetschef vid kommunen berättar att han inte uppfattade att ikonerna och krucifixet blev någon stor sak för de ensamkommande pojkarna.

När de kom var de ofta väldigt trötta och slitna efter den långa och mödosamma flykten och de sov mycket. Tanken var att pojkarna skulle sova i två till varandra angränsande rum men de flyttade själva in alla madrasser i ett och samma rum eftersom de ville sova tillsammans. ”Det blev någon slags lägerliv och man fick landa”, konstaterar enhetschefen.

Flera av pojkarna var muslimer och bad i lokalerna. Även en av dem som förestod transitboendet från kommunen var muslim och bar slöja. Det innebar att det i samma byggnad parallellt utövades kristna och muslimska praktiker. Enhetschefen från kommunen uppmärksammar detta och uttrycker också en stolthet över att det sker.

I församlingshemmet var det ju en kvinna med slöja som förestod det från vår sida [...] och folk ligger och ber åt Mecka [...] men det pågick parallellt och parallellt stod de och övade julsånger. Det var en bild. Här händer någonting och det var en stolthet i det.

En bild som tydligt framträder i intervjuerna med personer från kommunen

och från pastoratet är att interaktionen mellan transitboendet och övrig församlingsverksamhet var i det närmaste obefintlig. Den viktigaste anledningen till det var att det var ett transitboende som endast är tänkt som ett kort uppehåll på vägen mot ett mer permanent boende för den som kommer till Sverige. ”Transit är något väldigt speciellt. Det handlar ju om att landa. Och man är inte så mottaglig”.

Enhetschefen från kommunen konstaterar att man av erfarenheterna från ett annat transitboende hade lärt sig att man var tvungen att bromsa allas goda vilja att komma in och hjälpa till. Man lärde sig att inte öppna upp för sådant som var relationsskapande.

Här handlar det om en kort tid och så ska vi ha med dem och sätta dem i en bil och säga att nu åker vi till stationen och här får du en biljett till Karlstad och där kommer det att vara tipp-topp. Hej, hej, lycka till. Och ge dem ett första intryck i Sverige. Och det var det jag tänkte att de hade fullt upp med sig själva.

Samtidigt innebar det stora trycket på svenskt asylmottagande att vistelsetiderna på transitboendet i flera fall blev längre än normalt. Men pojknarnas interaktion i det omgivande samhället var ändå rätt begränsad.

De hade ju inget busskort. De var ute en del med personalen och gick då kanske till biblioteket och gjorde saker så. De var också ute och spelade lite boll men rätt mycket tid gick till återhämtning.

Distriktsprästen som hade de huvudsakliga kontakterna med de ansvariga från kommunen konstaterar också att deras budskap var att man inte skulle etablera så mycket kontakt.

Signaler vi fick från kommunen var att det här är bara ett tillfälligt – idealet var att de bara skulle vara där i fyra dagar och att dom inte skulle känna att det är här vi kommer att vara. Kontakten som distriktsprästen hade var i princip att heja på killarna.

Bilden av att transitboendet var relativt avskilt från övrig verksamhet som pågick i församlingshemmet bekräftas av anställda i pastoratet. Ungdomarna på transitboendet rörde sig inte i församlingshemmets övriga delar.

Nej de satt i entrén i de sofforna så man hejade på varandra när man gick förbi. Och så gick de ju lite promenader runt om kring så man såg ju varandra. Annars var de här i lokalerna.

En av ledarna i församlingens ungdomsarbete upplevde också att det var tydliga gränser mellan transitboendet och övrig församlingsverksamhet. ”Det satt skyltar både på dörren där borta och på toaletten att här får ni inte gå in för här är det kommunen. Så det var ju som att säga: stopp, här får ni inte vara!”

Ledaren kunde ibland uppleva det hela som lite märkligt. Bland annat vid ett tillfälle då hon och några andra hejat på en av pojkarna som stod med en anställd från kommunen och upplevt det som att den anställda markerade att de inte fick prata med honom. Ledaren berättade att de hade tankar på att bjuda in killarna till att mötas på något sätt men att det aldrig blev av. Distriktsprästen berättar också att när man fram emot lucia började se att flera killar blev kvar längre tider på transitboendet fanns tankar på att bjuda in dem till någon verksamhet med ungdomarna i församlingen. Men i samband med det upphörde transitboendet och det blev

därmed aldrig aktuellt att gå vidare med de planerna.

Vi skulle ha luciafirande här, och då skulle vi bjudit in dom. Det låg i pipelinen, vi skulle precis ge inbjudan: Jamen kom hit bort med ungdomarna, det är samma hus, så får dom vara med. Men då avvecklades det till sist.

Det var relativt få av de anställda i pastoratet och församlingen som kom i direkt kontakt med de ensamkommande pojkarna. En av dem var en person vid kansliet som ansvarade för koder till wifinätverket i församlingshemmet. Hon märkte överhuvudtaget inte av transitboendet i det vardagliga arbetet.

Man såg dem ibland när de gick här och sparkade boll ibland på den här bollplanen. Sedan träffade jag ju dem några gånger för jag gick upp med wifilösenord. Det blev en väldigt lycka när jag kom och det var också väldigt roligt. [...] Sedan var jag och pratade lite med dem någon gång då och då sådär men man märkte inte av dem överhuvudtaget. Det man märkte av var att det ökade på

telefonen för folk ville väldigt gärna hjälpa till.

Även om transitboendet inte å tydligt märktes av i det vardagliga arbetet i församlingshemmet bekräftar den anställda att många samtidigt hörde av sig per telefon till pastoratet och ville hjälpa till.

Några ur kanslipersonalen hade också en del kontakt med personalen från kommunen som kom och bad om hjälp med vissa praktiska frågor. Den övergripande bilden tycks annars vara att det var relativt få av de anställda medarbetarna i församlingen som kom i direkt kontakt med personalen från kommunen och pojkarna som bodde på transitboendet. Det finns inte heller särskilt många spår kvar efter transitboendet i lokalerna. Ett undantag är en teckning med flaggor som sitter ovanför en av dörrarna till ungdomslokalen. En pedagog berättar också att det finns några spel och dvd-filmer kvar, men det är allt.

Distriktsprästen konstaterar också att många som kom till församlingshemmet nog knappt märkte av transitboendet. Han tog också kontakt med rektorn på en skola in anslutning till församlingshemmet för att fråga om pojkarna kunde använda deras basketplan och möjligheter till att spela fotboll efter skoldagen.

Distriktsprästen berättar också att han hade kontakt med verksamhetsansvariga i huset och att en viktig uppgift var att försöka förmedla information om boendet.

Även om det var få i personalen och bland församlingsborna som hade en direkt kontakt med transitboendet tycks många ha upplevt en glädje och stolthet över boendet. Distriktsprästen berättade vid

flera tillfällen om något han upplevt när de första ungdomarna kom.

Det stannade en minibuss och ur bussen så kommer dom första tre ungdomarna. Då har dom ju en trasig sådan ryggsäck. Och där liksom rymdes *hela* livet.....och jag tror att det på nå't sätt blev, ja för mig blev det oerhört tydligt som stod och såg det hela tiden: jamen det är deras liv. En trasig ryggsäck. Det är det dom har. Så att jag tror, för många väckte det en omsorg också, när man frågade: Jamen hur går det för dom?

En av de anställda berättar också att medvetenheten om transitboendet var stor bland medarbetarna:

Det fanns ju med hela tiden. Det tycker jag man kan se. Tänker man på gudstjänsterna i förbönerna så fanns det med liksom. Och det fanns en medvetenhet om det och i den här mellanstadiegruppen som jag har pratat om där fanns det definitivt liksom en medvetenhet där man bad för de här ungdomarna.

I samband med att transitboendet var igång berättades det i media om sabotage mot andra flyktingboenden på olika platser i Sverige. Det innebar att frågan om säkerhet var viktig. Kommunen såg till exempel till att det kom extra väktare och bevakade boendet. Det fanns en oro på grund av brandattentat mot flyktingboenden runt om i landet. Media rapporterade om demonstrationer. ”...och då kom ju det här säkerhetstänket att det fanns ju, inte någon daglig oro, men det fanns ju ändå liksom ett säkerhetstänk i bakhuvudet”.

Dagen efter att transitboendet stängt krossades en ruta i stora salen. Ingenting blev stulet. ”Jag är inte så säker på att det var kopplat till boendet. Men det fanns ju ändå det här säkerhetstänket”.

En anställd som arbetar med barngrupper i församlingen berättar att även föräldrar kunde börja ge uttryck för oro efter ett tag.

I början var det alltid, åh va bra att vi gör det här. Alltså det var verkligen uttryckt och tydligt och klart. Det här är jättebra. Det är klart att vi måste hjälpas åt. Och så vidare. Sedan efter ett litet tag så kom det lite rädslor fram.

Hon berättar att hon oftast kunde möta oron och lyssna men hur hon också ibland var tydlig med att transitboendet är något kyrkan måste göra.

Jag sa det rakt ut flera gånger och sedan säger ju ingen emot mig då för jag står ju på hemmaplan och det är inte lätt för dem att sätta emot mig. Och ibland är det bra. Man måste sätta ner foten och tala om att det här står jag för.

Det är relativt få berättelser om problem med transitboendet. Men ett återkommande tema är att informationen av vissa upplevdes som bristfällig. Några berättar att de visste väldigt lite vilket gjorde det svårt för dem att i sin tur ge svar på frågor som de fick.

Mariagården

Fässbergs Mariagård finns i Pedagoger Park som är gamla lärarhögskolans lokaler, ombyggda till företagspark 2012. Mariagården ligger i närheten av områdena Bifrost, Solängen och Eklanda. Lokalerna består av ett stort verksamhetsrum där det finns bord, stolar, fåtöljer och en del för lek. Det finns ytterligare ett större rum med bord och stolar.

Utöver det finns kök, en stor foajé och en kontorsdel. I lokalerna bedrivs i huvudsak verksamhet för barn och familjer. Det var också i Mariagården som insamlingen av kläder förlades under hösten 2015.

Mariagården hörde tidigare till ett eget distrikt inom Fässbergs församling med en distriktsansvarig präst.

Mariagården ligger som nämnts i lärarhögskolans gamla lokaler. Lokalerna är en del av Fässbergs församling och ett tioantal anställda medarbetare har sina arbetsplatser där. Församlingsherden är placerad både i Mariagården och i Fässbergs församlingshem. En stor del av verksamheten i Mariagården är inriktad på barn och familjer. Församlingen bedriver en öppen förskola och en junior- och en miniorgrupp som träffas en gång i veckan i lokalerna. Varannan vecka träffas vuxna

och barn i Öppna familjen då man bland annat lagar mat och äter tillsammans.

En av de anställda medarbetarna berättar att man under de senare åren har arbetat upp ett väl fungerande arbete med minior- och juniorgrupperna. För något år sedan var det 4–6 barn i miniorgruppen och hösten 2016 var man 18 barn. En viktig anledning till att minior- och juniorgrupperna har blivit större är ett bra samarbete med en närliggande skola och fritidsverksamheten där.

Det handlar jättemycket om att bli sedd eller att synas så att man rullar igång liksom. Och då fick jag komma in på det

fritidset och hålla en fritidssamling inspirerad av *Bibeläventyret* [...] plötsligt så har jag tio barn som kommer efter det.

Medarbetare från församlingen går över till fritidshemmet strax innan miniorverksamheten ska börja och tar med sig de barn som ska delta i verksamheten. Sedan hämtar föräldrarna barnen i lokalerna i Mariagården när verksamheten är över. De äldre barnen i juniorgruppen tar sig själva till Mariagården.

Vid en samling hösten 2016 med miniorgruppen är det sexton barn som samlas. Efter lite fri lek samlar de två medarbetarna som leder samlingen barnen i en ring i en del av det stora verksamhetsrummet. En mamma till ett par av barnen är också med som ledare. Medarbetare som är ansvarig för verksamheten inleder med att hälsa två nya barn välkomna till miniorgruppen som heter Karibo (välkommen på Swahili).

Hon tar hjälp av de övriga barnen för att berätta för de nya vad som gäller på Karibo. De berättar bland annat att den gyllene regeln är ”vår lag”. Medarbetaren säger att nu är de i kyrkans verksamhet och inte i skolan. I skolan är man inte alltid snälla mot varandra men här ska vi vara snälla med varandra. De sjunger en sång som gruppen ofta sjunger tillsammans där texten bygger på Psaltaren 32:8:

Jag vill ge dig insikt och lära dig den väg du skall gå, jag vill ge dig råd, min blick skall följa dig.

Efter sången talar medarbetaren kort om att Gud hjälper oss på olika sätt. Därefter sätter vi oss vid dukade bord och äter mellanmål. Under mellanmålet tar medarbetaren fram en kortlek med frågor om kristen tro och kyrkan. Hon drar kort och barn i gruppen som vill får försöka svara. Det är frågor som varför finns det kors i kyrkor och varför firar man jul?

Efter mellanmålet klär gruppen på sig och går till en kyrkogård som ligger i närheten. Där vandrar gruppen runt på kyrkogården och medarbetaren berättar om traditioner och tro kring döden och livet efter döden. Stunden på kyrkogården avslutas med en samling i minneslunden då ett par barn får tända ljus i lyktor. Samlingen avslutas med en sång och en bön. Väl tillbaka i Mariagården väntar föräldrar och barnen ger sig av.

Medarbetaren berättar också att Mariagården och verksamheterna där blev konkret indragna i skeendena kring transitboendet och då framförallt vad gällde klädinsamlingen. När församlingen erbjöd sig att samla in kläder och informerade om att det gick att lämna in kläder var det till Mariagården folk hänvisades. Inledningsvis tog man emot kläderna i foajén men det blev snabbt så många kassar och kartonger att man fick flytta kläderna till en angränsande lokal som man fick låna. Lokalen ligger i direkt anslutning till den stora verksamhetslokalen och endast en glasörr skiljer dem åt.

Medarbetaren berättar att hon upplevde arbetet med kläderna som mycket meningsfullt. Arbetslaget i Mariagården blev involverade och deltog i sorteringen av kläderna. Men låg- och mellanstadiegruppen engagerades också.

Så då involverade jag de här två lågstadie- och mellanstadiegruppen som jag hade till att sortera kläder och sortera leksaker för jag kände att barnen måste göra det som är på riktigt, det är det det handlar om. För har vi inte kristendom på riktigt då har vi ingen kristendom. Det är Paulus i ett nötskal, tycker jag. Och jag försöker att förmedla det till dem från början att så här är det: ska vi ha en relation till Gud måste vi också ha en relation utåt.

Hon berättar hur de vid flera tillfällen sorterade kläder med barnen och att barnen har så mycket lek i sig mitt i arbetet.

Och plötsligt kom jag på att vi kan ju bygga ett fort av de här lådorna. Så plötsligt stod det på högar och man kunde gå in i en gång och sådana grejor. Och det är det som är så ljuvligt för då blir det på riktigt och samtidigt är det leken som är där.

Hon berättar också att klädinsamlingen genererade möten med människor som ville skänka kläder och saker.

Man får så fantastiskt mycket samtal med människor som är så glada att de får vara med liksom. Jag känner att det lyfte något så sanslöst. Det var mycket jobb men det var så himla bra.

Vid några tillfällen kom också ensamkommande flyktingbarn till lokalen och hämtade kläder som de behövde.

Samma torsdag som Karibogruppen besöker kyrkogården är det Öppen familj i Mariagården. Några familjer med barn kommer. En man lagar mat i köket samtidigt som barnen leker och de vuxna talar med varandra. En man som är där med sin familj berättar att det var för att deras son ville fira en gudstjänst som de första gången kom till Mariagården. De fick kontakt med en präst och har sedan fortsatt att komma till Öppna familjen. Utöver barnfamiljerna, som inkluderar ett par anställda medarbetare i församlingen är det också några äldre män som regelbundet kommer till verksamheten.

Apelgårdens personalrum

Apelgårdens kyrka i Kållereds församling ligger i ett villaområde någon kilometer från Kållereds centrum. I byggnaden från

1982 finns lokaler för församlingsverksamhet samt arbetsrum.

Ett rum är personalrum med ett stort matbord med spis, kyl och kaffekokare. Här arbetar de församlingsmedarbetare som har ansvar för kontakterna med Migrationsverkets anläggning i Sagåsen. Arbetslaget i Källered församling har regelbundet medarbetarsamlingar i Apelgårdens kyrka. Vid en sådan medarbetarsamling i augusti 2016 samlas medarbetarna kring ett bord i ett rum som också rymmer en köksdel. En av medarbetarna har ordnat med kaffe. Församlingsherden inleder med en kort betraktelse som är en kortare version av det hon sagt i sin predikan i söndagens gudstjänst i kyrkan. Temat är medmänsklighet och att vara mänskliga. Hon konstaterar att en mänsklig reaktion på social utsatthet ofta är oro och rädsla vilket i sin tur har lett till inhumana ”lösningar”. Hon tyckte sig se liknande tendenser i förhållande till dagens sociala utmaningar och menar därför att det är särskilt angeläget att stå upp för medmänsklighet.

Efter betraktelsen läser församlingsherden Psalm 96 (”Öppna mig för din kärlek. Världen behöver mig. Världen behöver din kärlek strömmande genom mig”) i Den svenska psalmboken och ber en bön.

Det är en relativt tät stämning i rummet efter andakten och en av medarbetarna kommenterar betraktelsen med ett ”bra”. Församlingsherden leder sedan medarbetarsamlingen och går igenom några olika informationspunkter som i stor utsträckning utgörs av kommande verksamheter i församlingen.

Husvagnen utanför kyrkan

Församlingar i Göteborg med omnejd tillfrågades våren 2014 om att upplåta en plats för en husvagn för hemlösa EU-migranter. Stensjöns församling nappade och en husvagn placerades utanför kyrkan. En strömkabel drogs ut och de boende erbjöds möjlighet att tömma toalett. Brev hade då skickats ut till grannskapet med information och inbjudan till möte. För att boendet inte skulle bli permanent flyttades husvagnen efter några månader till Apelgårdens kyrka, och sedan vidare runt till pastoratets kyrkor. Projektet avslutades våren 2016.

Syftet var att ge hemlösa EU-migranter tak över huvudet. När Stensjöns församling bejakade initiativet var man medvetna om och diskuterade problematiken med tiggeri: är det ett värdigt sätt att försörja sig? Cementeras deras utsatta position?

Hjälper vi på rätt sätt? Man beslöt sig likväl för att upplåta parkeringsplatsen utanför Stensjökyrkan.

...vi har liksom inget val. Dom här människorna står vid vår dörr. Och vi skulle önska att dom kunde försörja sig på ett annat sätt, och vi kan se alla möjliga problem med det, men nu måste vi göra detta.

Ett motiv för aktionen var texten från Matteusevangeliets 25 kapitel (se nedan). Kontakten med de boende i husvagnen blev dock begränsad.

Vi såg ju väldigt lite av dom. För att dom stack tidigt på morgonen och kom hem sent på kvällen då. Någon enstaka gång var dom med i kyrkan här uppe. Det var väldiga språkproblem.

Bara en husvagn, eller?

Vi snubblade över en husvagn, en sliten husvagn som kanske en gång för många år sedan rymt en lycklig familj som äntligen fått råd till denna nya frihetsfarkost. Den enda fråga vi fick var ifall någon av församlingarna i Mölndal kunde tänka sig att för en tid upplåta en parkeringsplats och lite sop- och toaservice åt några fattiga romer från Rumänien. Husvagnen är inte deras utan utlånad av en eldsjäl, Leif Eriksson, som inte stod ut med att se tiggarna frysa i ett smutsigt betonghål på Hisingen.

Efter moget övervägande godkände församlingsråd och kyrkoråd projektet och vi informerade de kringboende. Villkoret var att vid minsta störning eller nedskräpning så skulle husvagnen flyttas och det handlade bara om några månader somlängst.

Det var så lite vi offrade men romerna som flyttade in var så tacksamma. Ett par grannar gick ur kyrkan i protest men många fler hörde av sig och var positiva. TV kom och intervjuade, rikspresen skrev och den lilla husvagnen började bli riktigt berömd. Församlingsbor som tidigare gått ur kyrkan meddelade att de nu funderade på att gå med igen. Kanske behövdes ändå kyrkan i en tid då människovärdet var hotat! Och allt detta för något så litet som en upplåten parkeringsplats!

Ibland anar vi inte konsekvenserna av små handlingar. Som vallpojken som kom med sin lilla matsäck på två fiskar och fem bröd till Jesus när han stod inför en utsvulten folkmassa (Joh 6:9). Så patetiskt lite mat till så många människor. Men det blev inte bara en tom gest av generositet, det blev ett mirakel och alla blev mätta!

När jag skriver detta har Göteborgs-Posten just skrivit om att Göteborgs kommun verkar bli först i landet med att ordna billiga bostäder för tiggarna. De tänker sig samarbete med kyrkor och andra och hänvisar bl a till den uppställda husvagnen vid Stensjökyrkan i Mölndal. Tänk vad en liten husvagn och en parkeringsplats kan sätta igång! Kanske. För vi vet inte än var Göteborgsinitiativet slutar. Men kanske sattes en liten sten i rullning som förenar sig med andra stenar till ett stort jordskred av medmännisklighet och solidaritet (*någon som minns det ordet?*).

Inte för att aldrig så många uppställda husvagnar löser problemet med Europas fattiga. För det krävs politiska beslut på en helt annan nivå. Fast kanske är vi ändå inte så maktlösa som vi inbillar oss. Två fiskar och fem bröd. En ynkelig parkeringsruta... Inte särskilt genomtänkt, ingen fullständig konsekvensanalys (*Hur många kan tänkas gå ur kyrkan?*) Kanske mer hjärta än hjärna, men möjligen är det små människors spontana små bidrag som sätter stenar i rullning ända ner till Bryssel ...

Fast egentligen hade vi inget val. För Jesus säger i Matt 25:

Jag var hungrig och ni gav mig att äta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var hemlös och ni tog hand om mig, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni såg till mig, jag satt i fängelse och ni besökte mig.' Då kommer de rättfärdiga att fråga: 'Herre, när såg vi dig hungrig och gav dig mat, eller törstig och gav dig att dricka? När såg vi dig hemlös och tog hand om dig eller naken och gav dig kläder? Och när såg vi dig sjuk eller i fängelse och besökte dig?' Kungen skall svara dem: 'Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.'

Stefan Risenfors

Präst i Stensjöns församling

Ur Kyrkklockan sommaren 2014, församlingstidning för Stensjöns församling.

Projektet avslutades i början av 2016. Även nu uppmärksammades projektet i SVT Väst där församlingsherden berättade att man nu istället ville hitta samarbetspartners i Rumänien för att bistå

migranternas barn med utbildning.⁹ Frågan har diskuterats vidare i

SVT Väst (2016-04-16)

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/manga-som-tigger-lamnar-molndal> Hämtad 2017-01-11

församlingsrådet. Då har det handlat om att kanalisera stöd genom Svenska kyrkans internationella kontakter, ”för vi tror att då kommer vi åt orsaken, men så måste vi verka här, också”.

Församlingsherden menar att det är bra för kyrkan att få möjligheten att få gestalta evangeliet fysiskt. Husvagnen är ett exempel på vad han kallar ”en projiceringsyta”.

Att projicera evangeliets budskap på något sätt. På någonting fysiskt. Det gav oss ett tillfälle att gestalta det.

Och, tillägger han: ”För en gångs skull, på ett tydligt sätt, få gå från ord till handling”.

Sagåsens rum (Förvaret, Klädbodarna, ”Stilla rum”)

Sagåsen ligger i Kållereds församling och var tidigare vårdhem men används nu av Migrationsverket. Här finns boende för nyanlända asylsökande. Strax utanför matsalen står två containrar.

Frivilligorganisationer arrangerar mötesplatser, främst med inriktning på barnfamiljer, som samordnas av Frälsningsarméns projektledare. På Sagåsen finns även ett Förvar, en låst enhet där personer vistas i väntan på av- eller utvisning.

Förvaret

Förvaret består av två hus med en utegård emellan. De som tagits i förvar rör sig fritt inom ett hus där det finns ett stort ”allrum”, köksmöjligheter, motionsrum, rum med datorer, ett tyst rum för avskildhet samt sovrum. Lagret av DVD-filmer innehåller titlar på en lång rad språk. På måndagskvällar kommer besökare från kyrkor och frivilligorganisationer.

Kyrkorna i Kållerred har en lång relation till Förvaret. Tillsammans med Röda korset

har man introduktionsutbildning för nya besökare. Besökarna är inför varje besök anmälda i förväg av diakonen i Kållereds församling. Rutinen är att diakonen på fredagen innan måndagens besök skickar en förfrågan enligt en mejllista omfattande besökare från flera frivilligorganisationer och kyrkor.

På måndagseftermiddagen ringer hon då Förvaret och meddelar vilka som kommer och frågar hur läget är. Att man från Förvarets sida vill ha kontroll framkommer också vid ett möte mellan besökare och personal. Handläggaren förklarar att det är besökarnas skyldighet att hålla sig synliga – det finns många rum att röra sig, inklusive en rökbalkong – detta för att personalen ska kunna ansvara för besökarnas trygghet och, tillägger han, för att ha koll på besökarna.

Kvällens grupp av besökare möter upp utanför Förvaret klockan 18 och blir insläppta för ett par timmars besök. Det har hänt att kyrkan engagerat en musiker som kommer med och skapar engagemang för en stund den kvällen. Sådana aktiviteter uppskattas och efterfrågas också av Förvarspersonalen.

Vid en intervju med några av kyrkornas besökare berättar de om sina besök. Vad är det man möter?

En massa killar. Utspridda i olika rum – datarummet, stora rummet – en del ligger på sofforna, en del tittar på TV, en del spelar pingis. Så kommer vi in där och ”Hej!”

Vad händer då sedan? Vad pratar man om? Några besökare berättar om hur man kan samtala över en kartbok.

Det har varit roligt. Och dom blir lite stolta ändå över, ja lite, dom är stolta över

sitt eget land, och jag har blivit nyfiken på det.

En besökare ser det som att meningen för besöken ”lite är att visa att Sverige inte bara består av uniformer och folk som sätter gränser och så, utan att vi ska kunna känna igen varandra på något sätt”.

En förvarstagen person hade bett om en psalmbok och fått det. Diakonen råkade så på den här mannen vid ett senare besök.

När han förstod att jag var från kyrkan, sprang han ju genast och hämtade psalmboken och det var väldigt gripande det han berättade. För hans tro, det var ju hans allt. Det var det som bar honom genom detta svåra som han stod i.

Och de kunde ta fram psalmboken och sitta och sjunga tillsammans i den stora salen.

Det händer att man sitter och spelar spel, en stunds distraktion. Ibland har en del sagt till mig, berättar en volontär: ”Om du inte kan hjälpa till med nå't, vad gör du då här?”

Ja, det kan man undra, sa jag. Jag är bara här som medmänniska. Och se'n ändå efteråt när man går därifrån så har dom då sagt: ”Ja tack för att du kom hit”. Så har jag upplevt det.

En av kyrkans medarbetare konstaterar att besök på Förvaret ju ”är en slags övning i ...maktlöshet, höll jag på att säga. För där, beslutet är fattat och dom är inlåsta och ska skickas ut. Och vi får höra deras stories”.

”Det är ju jättelätt för oss att använda deras fall som samtalsämne”, konstaterar en annan besökare. ”Det vill dom ju prata om, förstås! Och väldigt ofta så gör vi ju det. [...] Men man får i det samtalet inte ge dom hoppet om att vi skulle kunna göra någonting”.

”Ändå har dom öppnat sig på något sätt”, menar en besökare,

och berättat vilka svårigheter dom har, missnöje över vad polisen, ”Jag har inte gjort nå't...”. Och se'n när man pratar lite mer så visar det sig, ja, kanske dom inte har riktiga papper, eller nå't så'nt där. Man kan kolla om dom har kontakt med advokat.

Besökarna resonerar om man som besökare, knuten till en världsvid organisation som kyrkan eller Röda Korset, väcker förhoppningar, nya uppslagsändar – eller halmstrån; att en tanke väcks: ”Dom kanske kan hjälpa mig, så att jag får stanna i alla fall”. Detta besvärar en av besökarna: ”...det tycker jag är..., det är inte snällt”.

Men så är det ju rätt många vi inte når fram till. Det kan vara en hel kväll när man inte har nått fram till nå'n, egentligen.

En besökare reflekterade kring att det på ett sätt var skönt att det inte är samma människor som är här varje gång man kommer. ”Så att man inte hinner att fästa sig på det sättet. Gå in i en relation. För då kan man stå mer utanför och ha friskare sätt att se på saker och ting. Det blir inte så tungt att gå härifrån”. Men en del blir kvar så att relationen blir längre.

Och se'n skulle dom ju iväg. Det visste vi ju. Och då hade jag bara med mig en liten sten till henne och hålla i. Och då gick hon in och hämtade en liten ring. Så den har jag hemma. Men det gick ju inte då. Dom kom ju tillbaka. Fram och tillbaka. Så det är flera sådär som vi har mött här som har varit på väg ut, men så har det inte fungerat. Och det är klart, då mår dom ju fruktansvärt dåligt.

En besökare som är man funderar kring unga killar, som ju kanske inte gärna vill öppna sig och förlora fasaden. ”Prata med

andra karlar om sina bekymmer, det gör man ju kanske inte.” Besökarna kan också tvivla på att deras närvaro gör någon skillnad.

Ibland så känner jag att axlarna slokar väldigt när jag går härifrån. Att jag inte har gjort någon nytta.

Just momentet att kunna gå därifrån tar flera intervjuade upp.

Varje gång man varit där och åker hem igen, så slås man av detta, denna extrema orättvisa. Alltså, dom råkade födas där, och jag råkade födas här. Det...ja, vi behöver ju påminnas om det. Det är inte rättvist.

De förvarstagnas situation väcker känslor. Ett beslut om att skicka tillbaks ensamkommande till Afghanistan kommenterades i gruppen av besökare. ”Vårt land! Alltså jag kan skämmas för, känna skuld för vårt land som ser till att det blir på det här viset. Vad ska jag säga? Planeten är ju för oss alla”.

De inblickar besökarna får kan skapa ett slags främlingskap i deras egen situation.

Man har varit här och ser hur dom mår, och hur systemet är, så träffar man människor utanför, i ens umgängeskrets, som inte förstår nå'nting utav det. Och tycker ”Jamen vi kan inte ta hand om alla”. Säger dom. Nä, det är klart att vi inte kan. Men vi skulle kunna, om vi fördelade det på ett annat sätt.

En pensionerad medarbetare från sjukvården konstaterar vid en grupp-samling på Förvaret: ”Ibland är man ganska olycklig när man går härifrån.”

Bön kan bli något betydelsefullt i det här sammanhanget. ”Ibland vet jag att vi har suttit vid bordet, bara nå'n har, när vi avslutat, bara en kort, kort”.

Jag vet flera kvinnor som har sagt det: jag kan be för dig. Då känns det precis som det lättar. När man går, när man går åt varsitt håll, och så vet man det och med varann, liksom. Det tycker jag känns väldigt fint.

Bönen finns också med i förberedelsen. ”...på vägen hit, ibland när man vet att det varit jobbigt, på vägen hit, bara kunna suckat lite. ”Var med idag!”

- Jag vet inte, det behövs ju inte mer, känner jag, att: Låt det bli...
- ...så som det menat att det ska bli
- ...idag. Ja.
- Så känner jag också.
- Och då...då känner jag att då får det bli så...som det blir, då kan jag inte göra nå't annat åt det. Jag menar, jag kan ju inte...
- Gud är ju med.
- Ja. Och då...

Förvaret är ett speciellt rum för möten där inte alla har valt att vara där. Ändå, berättar kyrkans besökare, skapas i vissa fall relationer. Men besökarnas närvaro ifrågasätts också, både av vissa förvarstagna, och av dem själva. Eller, det är kanske meningen med besöken som ifrågasätts. Frågor ställs som tvingar fram reflektioner kring uppdraget och föreställningarna om det.

Orättvisa, vanmakt, misstro är sådant som präglar besökarnas berättelse. Men också berättelser, någon form av utbyte, ibland en stunds distraktion, något som vänder tankarna åt andra håll. I besökspraktiken kan bön ingå. Bland de förbindelser och förhållanden som skapar det sociala rummet blir då också Gud en tydliggjord aktör.

Klädbodarna

Två containrar är placerade nära infarten till anläggningen. Den ena fungerar som rum för kläudtdelning och den andra är ett klädlager. Här delar församlingen ut kläder till de nyanlända. ”Vi tar in två eller tre åt gången.”

Det finns en projektanställd samordnare i Kållereds medarbetarlag som samarbetar med volontärer. Tre personer behöver vara på plats vid varje tillfälle för att det ska fungera. Volontärerna tecknar sig för insats via ett s.k. doodle-schema som samordnaren i Kållereds församling lägger ut på pastoratets hemsida. En volontär berättar att baracken är liten och kan bli mycket varm när solen står på, eller kall, utan värme. Den frivillige medarbetaren berättar hur det brukar gå till: man kommunicerar med bilder, pekar på byxor eller tröja därinne. ”Och se'n också att man tittar dom i ögonen och 'I wish for peace!' Att jag önskar dig lycka till”.

Till Migrationsverkets anläggning Sagåsen kommer asylsökande från flera världsdelar. I höstas var det asiater, berättar en volontär. Efter jul mer afrikaner. Nu är det

mer blandat, konstaterar hon. En man kommer där vi sitter utanför klädboden på Sagåsen och frågar när klädboden öppnar.

Den ena volontären som kommit dit den dagen svarar: ”I don't know, we have to be one more, but soon, I hope”.

Hon berättar om hur flyktingar skulle upp till Norrland så man fick söka fram underställ och varma kläder.

Jag är ju med i kören i min kyrka, så varje vecka kunde jag säga: Nu behöver vi herrkalsonger, nu behöver vi tights eller vinterjackor! Och så öste de in i kyrkan och så fyllde jag bilen och så körde jag hit det då.

Volontären reflekterar över dem som hon möter i Sagåsens klädbod. Somliga kallar sig för familjer, andra kallar sig kusiner, ”men de kan ju ha mötts på vägen”. Vilka banden egentligen är kan vara svårt att säga, ”de kan ha förlorat alla andra, så då tar de hand om varandra. Veckan innan var det som om hon hade mött människor

från Andra världskrigets koncentrationsläger. Dom var så utmärklade. Dom satt därinne – receptionen är därinne – och dom bara hängde, apatiska, och pratade inte. Dom bad inte om hjälp. Ingenting.

Situationen, och de hjälpsökande, kan vara krävande. Det har hänt att vaktpersonalen kan få komma och gripa in. Vakterna på Sagåsen, berättar volontären, brukar komma och heja.

Kläudtdelningen skedde tidigare i Mariagården, innan två containrar efter många diskussioner och i avvaktan på flera beslut i flera instanser kom på plats på Sagåsen, dvs. på Migrationsverkets mark. Insamlade kläder har även inrymts i Kållereds församlingshus och i en separat hyrd lagerlokal. Även pastoratets personal har blivit uppmanad att skriva upp sig på schemat för kläudtdelning. Periodvis har hus renoverats på Sagåsen och antalet boende har varit lägre,

men vi hade ändå att göra i två timmar med att dela ut kläder och skor. [...] Ibland är dom ju tacksamma till oss, men vi säger att vi får bara förmedla det som andra har gett.

Ett stilla rum

Från 2017 upplåter Migrationsverket ett hus till frivilligorganisationerna. På ett ritningsförslag som presenterades inför ombyggnaden av huset var inritade ”Samtalsrum”, ”Wifi-rum”, ”Allmän”, ”Dans”, ”Musik”, ”Skolsal”, ”Målarrum”, ”TV” och ett ”Stilla rum”.

Frälsningsarméns samordnare beskriver situationen som kyrklig representant på Sagåsen. I överenskommelsen med Migrationsverket berättar hon att evangelisation inte är tillåten. ”Dock var jag väldigt tydlig med att om någon pratar med oss, så får vi prata tillbaka.” Man får inte vistas på Sagåsen eller på boendena om man inte visar var man kommer ifrån. Det ser samordnaren som att det löser problemet: ”Den som behöver veta vilka vi är och vill prata om det gör det, och dom som inte vill – låter bli”.

När Migrationsverket nu har ritat in ett ”stilla rum” ser både samordnaren och församlingsherden i Kålleröd att det öppnas nya möjligheter. Men hur ska rummet inredas? Församlingsherdens erfarenheter som flygplatspräst blev här en utgångspunkt. Rummet är ingen förvaringsplats. Har man en bönematta, så bär man dit den, och man tar den med sig

därifrån. Man sätter inte ut kors eller anger riktningar, men man lägger fram en Bibel och en Koran.

Genom att man lägger dom två där så visar man: Det här rummet är för alla. Det här rummet äger ingen.

Frälsningsarméns samordnare ser detta som viktigt. ”Det är platsen där man förmedlar att i Sverige har vi religionsfrihet”. Det innebär inte att man inte kan organisera böner eller fira gudstjänst där. Tvärtom finns nu möjligheter. Församlingsherden berättar om en diskussion med de övriga organisationerna, och en oro som finns för att det ska uppstå konflikter. Exemplet från flygplatsen visar att så inte behöver ske. Men församlingsherden ser behovet av en samarbetspartner från ett muslimskt samfund.

I detta kapitel har vi beskrivit ett antal rum i Mölndals pastorat. Alla dessa rum har på ett eller annat sätt visat sig vara betydelsefulla när vi under forskningsprocessen har reflekterat över och studerat skeendet kring transitboendet. Några rum har varit i bruk i många år och flera kommer antagligen att vara i bruk i flera år framåt. Andra rum är tillfälliga och provisoriska. I rummen möts människor och där utförs meningsfulla handlingar. I nästa kapitel ska vi försöka beskriva det nät av relationer och handlingar i vilka dessa rum ingår och får mening.

Kapitel 4

Rum och relationer – Att förstå (mer om) en komplex verklighet

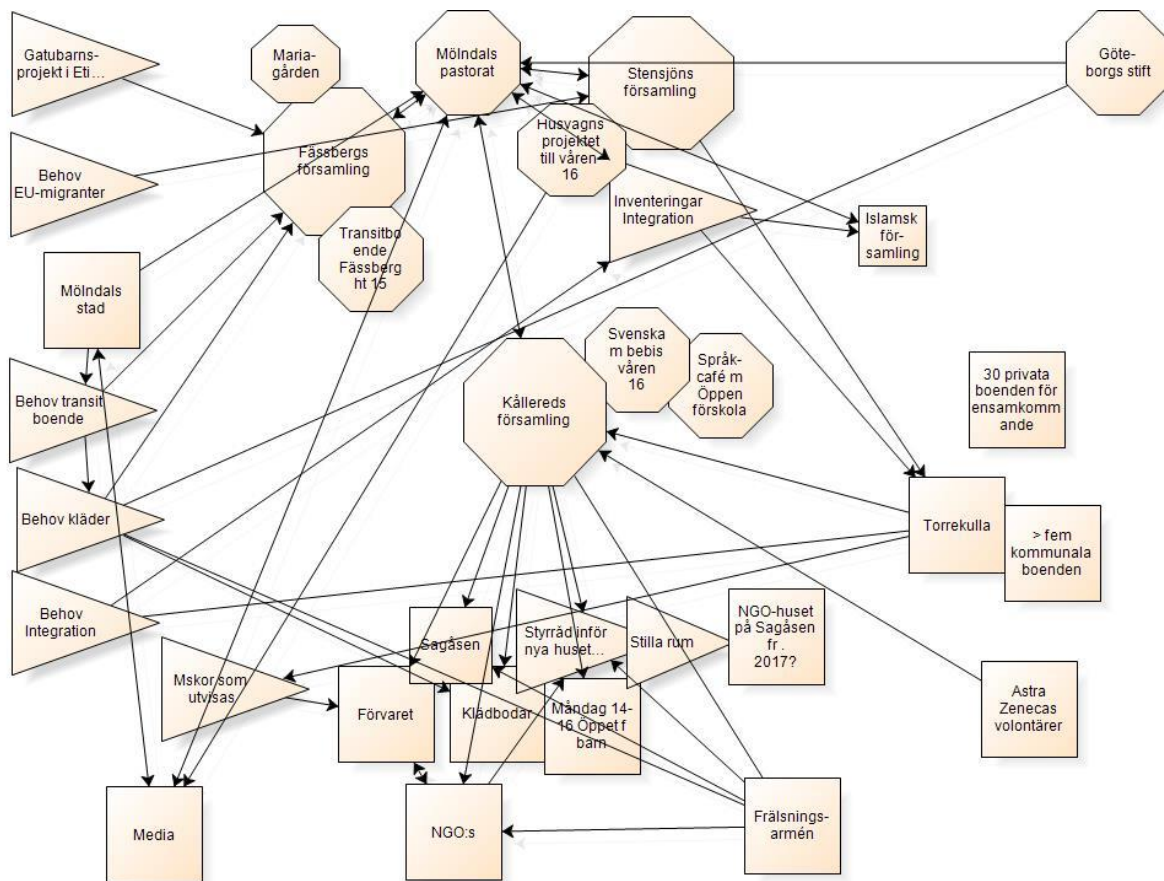
Hur lär vi oss något om det som sker i en församling? I detta fall är utgångspunkten att en fråga ställdes från en kommunal chef, som bejakades av kyrkoherde och kyrkoråd, vilket ledde till att ett socialt sammanhang – ett särskilt rum, om man så vill – organiserades under en begränsad tidsperiod några veckor hösten 2015. Med andra ord: ett transitboende i ett församlingshem.

När vi lyssnar till berättelser om vad som skedde i pastoratet med utgångspunkt i transitboendet kan vi genom de olika berättelserna urskilja olika arenor och aktörer. Handlingar förgrenar sig i nätliknande formationer som mycket förenklat går att rita in på en karta, där pilar synliggör hur aktörer skapar eller upprätthåller relationer till varandra.

I nedanstående bild syns de tre församlingarna som bildar Mölndals pastorat och verksamheter inom detta

ritade som åttahörningar. Trekantiga figurer representerar formulerade behov, som enligt berättelserna från Mölndal är en grund för förbindelser (se pilarna) vilket både initierar handlingar och upprätthåller eller utvecklar aktörernas identiteter. Handlingarna kan institutionaliseras till verksamheter. Figurerna representerar sådana ”kyrkliga handlingar” såsom i det studerade fallet klädinsamlingar, bäddande av sängplatser och uppställning av husvagnar, för att ta några exempel. I dessa handlingar framträder den lokala kyrkan och det är tydligt i denna studie att allt detta sker i relation till andra aktörer (ritade som fyrkanter). Den utgångspunkt – transitboendet – som studien utgår ifrån syns på kartan som en liten åttahörning i omedelbar kontakt med åttahörningen Fässbergs församling, en bit upp till vänster på kartan.

Utan att här gå in på de många intressanta detaljerna (vi återkommer till en del av dessa) framgår det tydligt att ett beslut eller en handling är relaterat till tidigare behov, problem eller handlingar och bidrar också till förutsättningarna för kommande beslut och handlingar.

Som redan nämnts är några formulerade behov eller ”input” inritade. De utövar påverkan på det handlingsnät som långsamt (och ibland rasande fort) utvecklar sig. Kartan är en frusen bild av samtliga arenor och aktörer. Skulle man tillföra en tidsaxel till bilden skulle det bli nödvändigt att vid olika tidpunkter föra vissa aktörer eller arenor till förgrunden och andra skulle få träda tillbaka. En sådan urskiljning förutsätter också en positionering på kartan. Du ser olika saker, och agerar utifrån det, beroende på var du befinner dig. Urskiljandet förutsätter en placering i både tid och rum.

Så kan man också förstå agerandet och beslutsfattandet. Det förutsätter en tydlig avgränsning. I det ögonblick som ett beslut fattas stängs också dörrarna till andra möjliga beslut. Den öppnetät åt en viss

inriktning som ett beslut innebär förutsätter också en slutenhet.

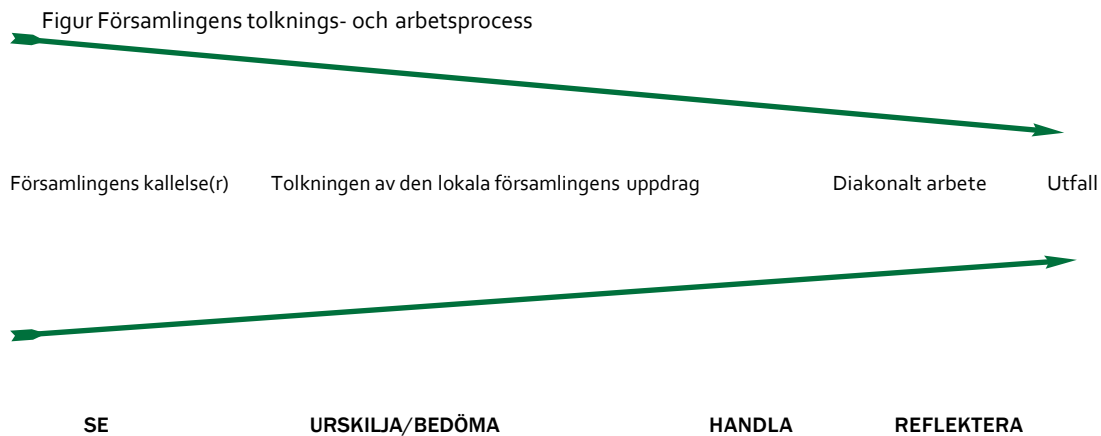
Urskiljning och öppenhet

För att tolka detta skeende kan man använda begreppen se – urskilja /bedöma – handla. De fungerar bildligt talat som en tratt. Processen börjar i en oändlig mängd kallelser som världen ställer kyrkan inför. Kyrkan ser, eller kan åtminstone se, dessa olika kallelser. Men i en process av att förstå och bestämma vad man bör göra sker selektering. Då blir det möjligt att urskilja den eller de kallelser som man vill agera i förhållande till. Handlingen blir därmed möjlig.

Detta urskiljande innebär – det är ju meningen – en avgränsning. Varje pil på kartan ovan representerar, skulle man kunna säga, också en rad andra pilar som valts bort. Sådana val har gjorts. Pastoratet

valde i en situation att bejaka kommunens fråga om lokal till boende, men att i en annan närliggande situation att säga nej till en liknande fråga från Migrationsverket. Motiveringen var att pastoratet främst vill

betjäna kommunens behov. Flera val gjordes längs vägen. ”Och så gör vi nå’t. Och det ändrar nå’nting, och nu står vi i en förändrad situation”.

Varje sådan avgränsning och begränsning innebär också en möjlighet till en handling eller ett agerande som skapar förutsättningar för nya former av öppenhet och transformation. Detta mönster kan vi känna igen i evangeliets berättelser om Gud som blir människa. Inkarnationen innebär att Gud begränsar sig själv till en viss plats och en viss tid, men får samtidigt också möjligheten att agera. Tydligast blir detta mönster i döden på korset. Den ultimata begränsningen som också innebär den ultimata öppenheten i uppståndelsen.

Att zooma in, och zooma ut

I denna studie är vi förstas intresserade av vad som hände. Vi är också intresserade av vad vi kan lära av det som skedde. En fråga som ställts i församlingen är om, och hur, det går att skapa en beredskap för kommande händelser. För att förstå vad kartan visar på måste vi zooma in på någon begränsad del.

Vi kan exempelvis fråga: hur såg beslutsprocessen ut? I samtal med kyrkorådet i augusti 2016 så var det flera röster som återgav beslutsprocessen så som att kyrkoherden informerade om frågan från kommunen om ett tillfälligt boende, och själv ansåg att pastoratet borde svara ja.

Vad jag mest kom ihåg utav detta var det snabba agerandet. Det var ingenting som vi behövde tänka speciellt mycket på utan när [kyrkoherden] kom med det här så kände vi att det här är någonting vi måste göra, för att det är självklart.

Kyrkorådets ledamöter är samstämmiga om det önskvärda i beslutet. Det tycks även finnas ett underliggande antagande som lyfts upp i samtalet om beslutet: ”Vi blev ju tillfrågade som kyrka. Då kan man inte gärna säga nej”. I efterhand lyfter en ledamot upp en lärdom: ”Att det finns en beredskap och vilja att våga fatta beslut. Något liknande kan ju faktiskt hända igen”.

Beslutets förutsättningar och konsekvenser återkommer vi till i rapporten. Hitintills kan vi se att citaten ovan visar på en upplevelse och en erfarenhet av förmåga att ta beslut, relaterat till kyrkoherdens agerande som en kyrkorådsledamot kallar ”kraftfullt”. Vi kan också spåra ett identitetsrelaterat incitament – på vissa frågor kan en kyrka inte svara nekande. Om vi studerar beslutsprocessen på detta sätt rör vi oss främst inom ”pastoratsorganisationen”.

Men det som gjorde att denna intensiva process startade hösten 2015 var händelser långt utanför denna. Om vi prövar tanken att förbindelser skapar aktörer så kan vi vidga synfältet, eller ”zooma ut”, och då se att det var en kommunal tjänstemans fråga till pastoratets kyrkoherde, som var en kritisk (i meningen avgörande) händelse för det fortsatta skeendet. Det i sin tur kan härledas till relationen mellan Mölndals stad och Migrationsverket som på olika sätt var ansvariga för mottagandet av unga människor från andra delar av världen.

Vi ser att händelser kan ge upphov till nya förbindelser. Mycket påtagligt var människors reaktion på ett behov som gjorde att de tog kontakt med kommun och kyrka. Initiativet att samla in kläder till behövande flyktingar syntes ge ett stort materiellt och emotionellt gensvar. Hur då? Nu får vi zooma in på en mindre del av kartan. Om vi följer en förbindelsepil ser vi då att detta ledde till att bodar för kläudtdelande placerades på Sagåsen, Migrationsverkets anläggning i Källered. Vilket i sin tur gjorde AstraZenecas ledning intresserade av att kontakta församlingen om att förlägga sina medarbetares ”volontärtid” till

engagemang för flyktingar. Vad detta i sin tur kan leda till ser vi inte idag.

För att förstå mer behöver vi således växla mellan att zooma in och zooma ut.

Organisationer emellan

Händelserna i Mölndal som speglas i den här rapporten kan, som nämnts, inte minst förstås som förbindelser och skeenden organisationer emellan.

Organisationer består av individer, eller medlemmar, medarbetare, kort sagt, människor. Ett både praktiskt och teoretiskt sätt att tänka är att vi organiserar oss för att öka vår handlingskapacitet. Vi vill åstadkomma något mer än vad den enskilde förmår. Det gör vi med hjälp av att vi samlar och samordnar behövliga resurser.

En organisation är inte en sluten låda. Snarare kan man betrakta en organisation som en arena för olika intressenter, både interna och externa. Vad gäller de senare ser vi på nätverkskartan att organisationers omgivning främst består av andra organisationer.¹⁰ Med dessa samspelar man. Den funktionär i en organisation som interagerar med det omgivande organisationslandskapet kan kallas för gränsöverbryggande (boundary spanning).¹¹ Dessa gränspersoner återkommer vi till senare i rapporten.

Samspelet organisationer emellan kännetecknas ofta av att man på något sätt är beroende av varandra. För att komma överens om någon önskad form av utbyte behöver man komma överens om villkoren för detta samarbete. Det kan då handla om

¹⁰ Johansson, Roine, *Organisationer emellan. Om förhandlingar, makt och handlingsutrymme*, s 71.

¹¹ Johansson, s. 71.

att inleda ett samarbete, eller byta form för samspelet. För att inlåta sig i en förhandlingsrelation måste parternas intressen vara dels sammanfallande, dels motstridiga.¹² Kanske har villkoren förändrats av något som skett i omvärlden, eller att någon part tycker att villkoren behöver förändras. Man bedömer i vilket fall att det finns poänger med att samtala om saken.

Förhandlingar

Några av förhållandena som var viktiga för det som skedde i Mölndal kan betraktas som ”förhandlingar”. Det gör att vi lyfter fram frågor om relationen till andra organisationer, vad de innebär och vad de förde med sig. Varje pil i kartan över handlingsnät manifesterar någon form av förhandling, i praktiken sannolikt flera sådana. I varje sådan relation förhandlas användning av resurser, men innebär också att man (organisationen och gränsöverbyggaren) antar en viss roll.

Ibland är rollen given. Ett enkelt exempel är att i förhållande till fackföreningens företrädare är kyrkoherden arbetsgivare. Men vilken roll antar kyrkoherden när en kommunal chef ringer och ber om hjälp? Forsamlingsforskargruppen ställde inledningsvis frågan vilken bild ”vi” – i församlingen – har av oss själva. Och hur andra aktörer ser på Svenska kyrkan. Och har den förändrats i och med de relationer som aktualiserades under den påtagliga omvärldsförändringen som ägde rum hösten 2015? En annan fråga som forsamlingsforskargruppen har ställt sig är hur man kan rusta sig inför framtiden. Genom att betrakta förbindelser och förhandlingar kan vi få hjälp att förstå mer

om gränsöverbyggarnas funktion och behovet av samordning.

Nu åter till Mölndal 2015.

Kommun och kyrka

Hösten 2015 var Mölndals kommun, som ankomstkommun för ensamkommande barn och ungdomar, pressad. Antalet flyktingar till Sverige ökade. Kommunerna i göteborgstrakten sökte samarbeta. Boendeplatser skapades, bland annat genom upphandling från privata entreprenörer. Men fler platser behövdes då Migrationsverkets kapacitet för vidareförmedling av de nyanlända till andra kommuner var ansträngd. Då övervägde kommunen att använda kommunala skollokaler.

Parallellt förhandlade företrädare för Mölndals stad med Göteborg som med tiden gick in och, med sin kapacitet, tog större ansvar som så kallad ankomstkommun. Vid den tiden kom en chef för mottagningsverksamheten att kontakta kyrkoherden i Mölndal. De hade tidigare haft kontakt i samband med krisberedskapsplanering (POSOM). Frågan löd: ”Kan vi ha barn i din kyrka?” Kyrkoherden svarade ja och började undersöka möjliga lokaler. Kommunen informerar då media och nyheten sprids. Detta kan också tolkas som ett inslag i Mölndals stads ”förhandling” med sin större granne Göteborg.

Ansvar för transitboendet i församlingens lokaler skulle vara kommunens, med bemanning och försörjning. Detta var alltså ingen upphandling, några ersättningar diskuterades inte inledningsvis. Fanns det några betänkligheter mot att förlägga detta till kyrkan? Det

¹² Johansson, s 11

var inget problem, menade kommunchefen.

Vi får ju använda oss av varandras förmågor. Målet är ju att vartenda barn ska ha ett bra omhändertagande. En sängplats att sova på i verksamheter som är ok. Det är ju vårt mål.

Förhandlingarna om transitboendet

Kommunchefens fråga till kyrkoherden gav upphov till både interna och externa överläggningar. Lokalfrågan diskuterades inom pastoratet med ledningsgrupp, fastighetschef och kyrkoråd – vad är lämpligt? – och med Räddningsverket och kommunen – vad är tillåtet?

När det så blev fastslaget att det var Fässberg som var platsen för transitboendet uppstod en praktisk förhandling om ansvarsfördelning mellan församlingsherden i Fässberg och kyrkoherden. Den ordning som bestämdes var att församlingsherden ansvarar för lokalerna, hanteringen av den verksamhet som måste flytta samt kontakt med transitboendets ansvarige. Kyrkoherden skulle fortsätta sin kontakt med Socialförvaltningen, samt övergripande information till pastoratets personal och förtroendevalda.

Här fick sedan kyrkoherden gå in i flera förhandlingar med kommunen – skulle transitboendet starta eller inte? Olika bud från kommunen skapade osäkerhet. När väl den första omgången med transitboendet för ungdomar genomförts (fyra dagar i september) kontaktas pastoratet i början av oktober av både Migrationsverket och Socialförvaltningen. Kan Fässbergs församlingshem öppnas för familjer? Svaret blev ja ”efter hörande” med bland annat arbetslaget i Fässberg och kansli-personal. Kommunen valde dock att

placera de ankomna familjerna på en camping. Senare samma månad öppnar boendet igen i Fässbergs församlingshem, då för samma målgrupp som tidigare, ensamkommande ungdomar. Mölndals stad följer upp säkerheten för transitboendet och ställer frågor om försäkringsläget.

Migrationsverket å sin sida hör i november av sig med fråga om evakueringsboende.

Då pratade jag med Mölndals kommun och frågade hur dom tänkte. Och så pratade jag med vår ordförande och så bestämde jag mig för: Vi agerar mot *en* aktör. För att kunna göra det helt.

Pastoratet säger alltså nej till Migrationsverket: ”Vi finns till för dem [kommunen] i första hand”. I november kommer ersättningsfrågan upp och inte minst hyresnivån blir föremål för förhandling. Extra städning, sopor och tid kostar. Jämförelse görs med kommunens dagbarnvårdare som hyr in sig i församlingshemmet. Pastoratet landar på ett bud om 1500kr/ dygn. Kyrkoherden konstaterar att detta är en svår teologisk fråga eftersom Svenska kyrkan ju redan finansieras med en kyrkoavgift.

För den kommunala chefen var det enklare. Hon ansåg pastoratets bud om ersättning som en så ”blygsam summa så det var inte sant”, jämfört med vad andra kommunala placeringar kan kosta. Hon såg att transitboendet också belastade kyrkans personal. Kommunen kontrade: Du kan inte ta mindre än 1600 kr/dygn.

Förhandlingarna om klädinsamlingen och närvaron på Sagåsen

Det svåra var inte att fixa boende, testa larmet, byta några dörrar. Men vad gör vi med människors ångest?

Göteborgsposten (GP) publicerade 3 september 2015 en lista: ”Så här kan du i Göteborg hjälpa till i flyktningkrisen”. Dagen innan hade kyrkoherden intervjuats i TV4, SVT Väst, Mölndalsposten och GP. Och folk hör av sig: Vad kan vi göra? Pastoratet och kommunen går ut med gemensam information om vad människor kan göra, bland annat skänka kläder.

Vi började ju egentligen med att vi skulle samla in lite kläder till de där ungdomarna i församlingshemmet och andra kommunala boenden. Det var egentligen där det började. Och se'n blev det väldigt mycket kläder. Och se'n, ja, jag vet inte, (församlingsherden i Källered suckar) se'n växte det. Jag bara drogs med.

Insamlingen startar veckan efter. Helgen före första officiella insamlingsdagen står 20 kassar utanför Mariagården. Behov av lagerlokal uppstår direkt. En flyttfirma bistår med att flytta kartonger. Planering vidtar för Krokslättskyrkans nedervåning för insamling och distribution. Kläder finns också i Källered's församlingshem.

Om vi zoomar ut och ökar översiktligheten förstår vi att Mölndals pastorat inte var de enda som tog ansvar för att samla in kläder. Även andra församlingar delade ut kläder till behövande, och stiftet försökte bilda sig en uppfattning om vad som hände i församlingarna. Sedermera bjöd man samman berörda församlingar till nätverksmöten för att dela erfarenheter. Och så finns ett nätverk med en uthållig

koordinator från Frälsningsarméns Östra kår.

Detta nätverk - Frivilligorganisationernas besöksverksamhet på ankomstboenden – består av strax under tjugo organisationer såsom Rädda Barnen och Ungdomens Röda Kors, samt församlingar från olika samfund. Nätverket (av Migrationsverket kallade NGO's) samordnas av en projektledare i Frälsningsarmén som en gång, för nu många år sedan, började med att en gång i veckan besöka Sagåsen, två timmar åt gången. Det handlade då om barnfamiljerna som placerades på ankomstboendet. Hon fick en skrubb på boendet och tog med saker så barnen kunde måla, samlade in kläder och leksaker. När boendena i Göteborg blev fler kontaktade hon frivilligorganisationer och församlingar.

Jag började leta, och gå ut och berätta: Här finns det behov. Vill ni vara med? Och började bygga. Och byggde upp det då till sju dagar i veckan.

Verksamheten beskrivs av Frälsningsarméns samordnare som en blandning av Öppen förskola och fritidshem. Och alla år har vintrarna kommit. ”Jag vet inte hur många år jag bråkat varje vinter med Migrationsverket om kläder”.

Under hösten 2015 arbetade Svenska kyrkan i Backa med att samla in kläder, och även Frölunda församling hörde av sig. Mölndalsbornas givmildhet medförde också att flera åkte till Sagåsen och lämnade kläder där. Något sätt att organisera detta saknades då. Så Frälsningsarméns samordnare ställer frågan: kan ni samla in kläder? Här knyts Källered's församling tätare in i frivilligorganisationernas nätverk.

Församlingens diakon och församlingsherden möter i oktober samordnaren från Frälsningsarmén: ”Vi tar på oss att hjälpa till med organisation och lokal vad gäller klädinsamling m.m.” Från början tänkte man i pastoratets lokaler – men gör snart bedömningen att det skulle vara bättre om det gick att vara på Sagåsen.

När då Svenska kyrkan i Mölndal tog på sig ansvaret att samla i kläder fanns både stiftsorganisationen och Frälsningsarméns samordnare som förmedlare av kontakter och ”förhandlare”. Skildringen av dessa förhandlingar om klädbodar till Migrationsverkets mark, mellan kommunpolitiker och företagare om själva bodarna, och mellan frivilligorganisationerna och det statliga verket om placeringen, blev enligt intervjupersonerna omfattande, och kan därför inte rymmas i denna rapport.

Varje aktör i samhället uppfattas ju, och tolkas, av andra, men också internt. Organisationens identitet – i detta fall Svenska kyrkans församling och pastorat i Mölndal – gestaltas och manifesteras i varje handling som sker i organisationens namn. Kartbilden ger, i all sin begränsning, en bild av hur Svenska kyrkan i Mölndal framträder.

I de fyra inledande kapitlen har vi redogjort för forskningsprojektet och dess genomförande. Vi har också introducerat rum i pastoratet som under projektets gång har visat sig vara viktiga platser och sammanhang i skeendet kring transitboendet. Avslutningsvis har vi synliggjort något av de nätverk genom vilka pastoratet framträder.

Kapitel 5

Tydliggjort uppdrag

I rapportens första del har vi redogjort för skeendet kring transitboendet och introducerat de rum som på olika sätt utgör viktiga delar i handlingsnätet i detta skeende. Vi har också berättat om några av de verksamheter och sociala praktiker som utförs i rummen och som därmed också bidrar till att rummen fungerar som sociala rum och rum för tro.

I rapportens andra del är det nu i huvudsak församlingsforskargruppens samtal som återges. Reflektionerna och argumenten som nu presenteras är alltså församlingsforskargruppens, om inget annat anges. Det är de externa forskarna som har tematiserat och sammanställt innehållet i samtalen till de kapitel som nu följer.

Äntligen!

Vi ska ägna det här kapitlet åt en diskussion som började när församlingsforskargruppen presenterades för intervjumaterialet. Flera intervjuade medarbetare uttryckte en upplevelse att händelserna hösten 2015 innebar att man – som någon sa – ”äntligen” fick ägna sig åt något som kändes särskilt meningsfullt och viktigt.

Samtalen i församlingsforskargruppen kom att handla om att försöka förstå vad som väckte sådana reaktioner. I de reflektioner som formulerades fanns både utrymme för att bekräfta sådana reaktioner och ge uttryck för självkritiska tankar. Vilket kommer att framgå i det följande blev evangelie-berättelsen om den kanaaneiska kvinnans möte med Jesus viktig incitament

för att reflektera kring dessa frågor och erfarenheter.

En återkommande reaktion i intervjuerna är alltså *äntligen!* Äntligen upplever man att man får göra något konkret och påtagligt. Anställda medarbetare berättar om hur meningsfullt och speciellt det kändes att få vara med och sortera eller dela ut kläder. Medarbetaren som leder minior- och juniorgruppen ser till exempel hur klädinsamlingen gör det möjligt att synliggöra för barnen att relationen till Gud handlar om relationer utåt – att göra något för andra människor.

Genom det engagemang som möjliggörs är upplevelsen som hon ger uttryck för att den kristna tron blir på riktigt. Erfarenheterna av att så konkret få vara med och bidra skapar en tydlig känsla av meningsfullhet. Det tycks helt enkelt som att det konkreta arbetet med t.ex. klädinsamlingen har tillfört dimensioner till det som kan beskrivas i termer av mening och tro – ett tema vi återvänder till i kapitel 7.

Det framgår också att fler än de anställda medarbetarna i kyrkan delar erfarenheter av att engagemanget upplevs meningsfullt. En anställd inom kommunen reflekterar över höstens händelser och konstaterar att ”det är ju häftigt att se alla dom här energierna och krafterna bara träda samman, tycker jag. För det är enorma krafter när man gör det tillsammans. Öppna upp för samarbete. Inte vara så rädd för att be om hjälp”. De erfarenheter som ligger till grund för känslor av engagemang och meningsfullhet är med andra ord inte begränsade till kyrkans sfär utan rör breda lager i samhället under hösten 2015.

Ett sätt att förstå de här erfarenheterna och uttrycken är enligt församlings-

forskargruppens samtal att vi lever i ett samhälle och en tid där det finns ett begränsat utrymme för konkreta uttryck för medmänsklighet. Kyrkan kan fungera som ett betydelsefullt sammanhang när det händer saker i samhället som gör att det hettar till – då är kyrkan en möjliggörare som ger trygghet. Sådana tillfällen kan också innebära att kyrkliga medarbetare kan känna en stor acceptans för det man gör. Det är tillfällen då kyrkan framträder som en tydlig aktör, samtidigt som det också leder till att större grupper av människor i samhället förenas – man kommer bortom ett *vi* och *de* – och man får uppleva att man gör något tillsammans.

I församlingsforskargruppens samtal uttrycker man också att det kan handla om att det man gör blir synligt. De mjuka värdena som präglar det kyrkliga arbetet får ta sig konkreta och handfasta uttryck. Möjligheten till handfast engagemang blir också viktig i en situation där man på TV ser hur människor lider. Genom engagemanget får man stå och ge människor en liten ljusglimt, det blir konkret till skillnad från mycket av jobbet där resultaten ofta är otydliga.

Även i församlingsforskargruppen finns liknande upplevelser. Någon berättar till exempel om att det blev betydelsefullt att få vara med och förbereda och bädda madrasserna inför att transitboendet skulle öppna. Genom det konkreta kroppsliga arbetet blev det tydligt att flyktingarnas behov fanns ”här och nu” och inte bara någon annanstans i världen.

I materialet finns också tydliga uttryck för en stolthet över hur pastoratet agerade. Stoltheten handlar i grunden om att man svarade ja på kommunens fråga och därmed kunde vara med och bidra. Men

stoltheten påverkas också av det faktum att kyrkan gör något som man också blir uppmärksam på. I församlingsforskargruppen uttrycks det bland annat som att man nu blir uppmärksam på att man gör det man säger att man ska göra, ”det vi står varje söndag och säger att vi ska göra. Och nu gjorde vi det. Vi inte bara pratade utan vi gjorde det”.

Agerandet blir då en bekräftelse på att pastoratet är på rätt väg. ”Så för mig blev ju detta ett skäl till att orka vidare.” Det bekräftar det man tror på och att det ”håller” när det gäller och tron sätts på prov. Och det väcker engagemang.

Om vi kan göra nå’nting, varför ska vi inte göra nå’nting, kände jag. Här kan vi inte sitta med armarna i kors. Lite så, fick stridslust!

Stoltheten handlar också om att kyrkan var en aktör som kunde erbjuda en möjlighet för människor att göra något konkret för att hjälpa. Bakgrunden är att situationen för flyktingar i Sverige och världen väckte ett engagemang hos människor i Mölndal som gjorde att både kyrkans och kommunens växlar ”ringdes sönder och samman”.

En kommunanställd berättar att det ”var väldigt mycket människor utifrån som kom, både till kyrkan och fritidsgården och förskolan där jag var och ville hjälpa till. Det var kläder, det var väskor, det var chips, det var lördagsgodis”. I församlingsforskargruppen tolkas detta bland annat som en form av kollektiv ångest över höstens händelser som bland annat tog sig uttryck i att människor ville engagera sig, något som lyftes fram i media.

Kyrkan tog på sig uppgiften att samla in kläder, och människor gavs möjlighet att

agera. För en gångs skull var det kyrkan som utan egentliga förberedelser hade något handfast att hänvisa människor till. ”Vi brukar vara de som har samtalsgrupperna, studiegrupperna, fördjupningsgrupperna och plötsligt var det vi som kunde säga: vi har 1000 kartonger som behöver flyttas på”. En effekt av detta är att Astra Zeneca erbjuder 250 anställda att på arbetstid ”ge” åtta timmar per anställd uppe på Sagåsens klädutdelning. Pastoratet kunde genom sitt agerande fungera som en möjliggörare som gjorde det möjligt för människor att få kanalisera sin vilja till att engagera sig och bidra.

I församlingsforskargruppen konstaterar man också att när anställda medarbetare uttrycker *äntligen* kan det spegla känslor av att man till vardags upplever sig sitta fast i det kyrkliga vardagsarbetet. Det är så mycket som ska göras, som är angeläget, men som samtidigt kan upplevas stå i vägen för att få göra mer konkreta och handfasta saker för och med människor.

Transitboendet och engagemanget kring klädinsamlingen gjorde det möjligt som anställd att få göra något mer konkret – det andra fick stå tillbaka en stund. Reaktionen ”äntligen” kan därmed för vissa förstås som en ganska hård kritik, inte nödvändigtvis mot Mölndals pastorat, men mot Svenska kyrkan som institution och dess prioriteringar. ”Jag känner många gånger att vi lägger alldeles för mycket resurs på en redan resursstark grupp”. Skeendet kring transitboendet innebar valsituationer som också bidrog till att ge perspektiv på kyrkans och pastoratets prioriteringar mer generellt.

I samtalen konstateras också att upplevelsen av ”äntligen” har med tid att göra. Begreppen *kronos* och *kairos*

synliggör två sätt att förhålla sig till tid. *Kronos* är vardagens tid där handling läggs till handling, dag till dag – tid som en kronologisk rörelse. *Kairos* är tillfällen då något bryter in och öppnar vardagens tidsdimension och skapar ett förtätat nu. Kanske kan upplevelsen av ”äntligen” förstås som ett uttryck för *kairos* – ett tillfälle då vardagen öppnar sig och man får kontakt med något väsentligt. I detta fall tillfällen då viktiga frågor om kyrkans uppdrag aktualiseras. Någon upplevde att kallelsen stärktes: ”För att jag fick möjligheten att verka”.

Reflektionerna kring de här erfarenheterna handlar sammantaget om kyrkans uppdrag. Vad är det kyrkan ska göra och varför? Hur ser kyrkans uppdrag ut och hur kan man som medarbetare finna sin uppgift och sin roll i förhållande till detta uppdrag? I församlingsforskargruppens samtal i dialog med evangelieberättelsen fördjupades samtalen och reflektionerna kring erfarenheterna som diskuterats här ovan. Då formulerades också mer självkritiska tankar kring den roll som transitboendet fick spela för medarbetarnas upplevelser.

I dialog med evangelierna

Berättelsen som församlingsforskargruppen läste finns i Matteusevangeliet (15:21–28) och berättar om hur en kanaaneisk kvinna söker upp Jesus för att få hjälp.

Vilket framgick i kapitel 1 erbjuder evangelieberättelserna ett slags ”rum för reflektion” om kyrkans uppdrag. Evangelietexternas berättelser om hur Jesus möter människor och vad som sker i dessa möten säger också något väsentligt om kyrkans uppdrag.

Texten som lästes valdes utan någon särskild baktanke. Utgångspunkten var att välja en text som berättar om ett tillfälle då Jesus möter en människa och då något sker som förändrar livssituationen för den människan.

Samtalet i församlingsforskargruppen kring texten visar på flera möjliga paralleller mellan det som sker i berättelsen och sådant som sker i pastoratet. En sådan parallell handlar om erfarenheterna av att skeendet kring transitboendet upplevdes meningsfullt och engagerande och att det gjorde det möjligt för Svenska kyrkan i Mölndal att tydligare se sitt uppdrag och prioritera. Ett sätt att förstå det som sker i mötet mellan kvinnan och Jesus är att Jesus inledningsvis försöker avfärda henne genom att hänvisa till att hans uppdrag är begränsat till hans eget folk.

²¹Därifrån drog sig Jesus undan till området kring Tyros och Sidon. ²²En kanaaneisk kvinna från dessa trakter mötte honom och ropade: ”Herre, Davids son, förbarma dig över mig! Min dotter plågas svårt av en demon.” ²³Han gav henne inget svar. Då gick hans lärjungar fram och bad honom: ”Säg åt henne att ge sig i väg, hon går ju bakom oss och ropar.” ²⁴Han svarade: ”Jag har inte blivit sänd till andra än de förlorade fåren av Israels folk.” ²⁵Men hon kom och föll ner för honom och sade: ”Herre, hjälp mig.” ²⁶Han svarade: ”Det är inte rätt att ta brödet från barnen och kasta det åt hundarna.” – ²⁷”Nej, herre”, sade hon, ”men hundarna äter ju smulorna som faller från deras herrars bord.” ²⁸Då sade Jesus till henne: ”Kvinna, din tro är stark, det skall bli som du vill.” Och från den stunden var hennes dotter frisk.

Ser man det så är det möjligt att uppfatta det som att det är kvinnan som hjälper Jesus att se vilket som är hans faktiska uppdrag – han är inte bara sänd till sitt eget folk. Då kan berättelsen läsas som en berättelse om Jesu uppdrag och därmed

också i förlängningen om kyrkans uppdrag. På samma sätt som kvinnan tvingar Jesus att reflektera över sitt uppdrag kan kommunens fråga till kyrkan ses som en fråga som hjälper kyrkan att se och ta ansvar för sitt uppdrag. Frågan gör det tydligt att kyrkan och församlingen inte enbart finns för sina medlemmar utan har ett vidare uppdrag och ansvar. I upplevelserna av att *äntligen* få göra något som känns meningsfullt och konkret kan därmed också finnas erfarenheterna av att tydliggöra något som är centralt i kyrkans uppdrag.

Men i samtalen i dialog med bibelberättelsen finns också utrymme för andra perspektiv och tankar i relation till transitboendet och skeendet kring det. Det blir tydligt hur en berättelse gör det möjligt att se på ett och samma skeende utifrån olika perspektiv. Söker man paralleller mellan det som sker i berättelsen och kyrkans liv kan man identifiera kyrkan med olika personer i berättelsen. Samtalen med församlingsforskargruppen visar att det kan öppna upp för självkritiska perspektiv.

Vad händer till exempel om man ser kyrkans företrädare som kvinnan och ungdomarna på transitboendet i Jesus roll? Ungdomarna, liksom Jesus, har behov av lugn och ro. Han har sökt sig till områden där han kan få vara i fred. Ungdomarna har efter en lång och svår flykt fått komma till ett transitboende där de kan få lugn och ro. Kan det vara så att de kyrkliga medarbetarna ”behöver” ungdomarna på flykt för att få känna sig viktiga och känna mening?

Det är en kritisk fråga som församlingsforskargruppen ställer och diskuterar. Det handlar med andra ord om hur man kan

förstå att skeendet kring transitboendet ger mening och energi. Den här läsningen av bibeltexten är en möjlig och självkritisk läsning för kyrkliga företrädare som upplever att mötet med människor på flykt frigör engagemang och kraft.

Sammantaget framgår det av församlingsforskargruppens dialog med bibelberättelsen att de olika perspektiven i berättelsen kan fungera som påminnelser om olika synsätt och erfarenheter som finns i pastoratet. Samtalen har gett utrymme för olika perspektiv, erfarenheter och tankar. Flera företeelser och situationer har belysts från olika håll och tolkningar och slutsatser i gruppen har inte alltid varit gemensamma.

Samtalen har också åskådliggjort och bekräftat några av de tankar kring handlingsnätskartan som skrevs fram i kapitel 4. Vad man har sett och upplevt i skeendet kring transitboendet avgörs i stor utsträckning om var någonstans i handlingsnätskartan man har befunnit sig. Det finns ingen plats eller position varifrån man kan få en bild som fångar helheten. Däremot finns det platser och positioner där möjligheten till överblick är större eller mindre.

Vad är på riktigt?

Erfarenheterna av att skeendet kring transitboendet har gjort att kyrkan får göra något som är på riktigt väcker också ytterligare kritiska frågor. Om detta upplevs att var på riktigt, vad gör då pastoratet annars? Är inte det på riktigt? Måste det till en sådan här stor sak för att människor i och utanför kyrkan ska känna att man gör något konkret och påtagligt?

I samtalen som följer blir det tydligt att svaren på de här frågorna kan gå i lite olika

riktningar. Ett svar kan vara att kyrkan faktiskt i för hög utsträckning till vardags inte gör det den borde göra. Det är egentligen inget spektakulärt som ska göras men det väsentliga riskerar ändå att gå förlorat i allt pappersarbete och andra rutiner. Vardagsverksamheterna och allting kring det, som i sig är viktigt, kan ändå stå i vägen för det mer handfasta och konkreta arbetet. Kanske kan det också vara så att många människor frågar efter och önskar sig en tydligare kyrka.

Ett annat svar går i motsatt riktning. Argumentet är då att människors tillit till och förväntan på kyrkan förutsätter det vardagliga arbetet som sällan är spektakulärt. Ett sådant arbete som tålmodigt utförs skapar ett förtroendekapital och vittnar om att kyrkan troget och uthålligt arbetar på i det vardagliga. Förtroendekapitalet utgör en avgörande förutsättning för att människor ska känna förtroende för kyrkan när det blir situationer som kräver mer spektakulära insatser och handlingar.

Sammantaget visar församlingsforskargruppens läsning och tolkning av materialet att skeendet kring transitboendet har aktualiserat viktiga frågor om kyrkans uppdrag och identitet. Med utgångspunkt i erfarenheter av att skeendet upplevdes som meningsfullt och viktigt för medarbetare i pastoratet fördes ett samtal där förståelsen för dessa reaktioner kunde fördjupas. Det blev också möjligt, inte minst genom dialogsamtalen med evangelieberättelsen, att föra in kritiska perspektiv och frågor i förhållande till dessa erfarenheter.

I nästa kapitel riktas fokus mot frågor som rör olika former av förhandlingar och roller som aktualiseras i relation till skeendet kring transitboendet.

Kapitel 6

Förhandlingar och roller

Vi börjar detta kapitel med att zooma in igen, mot Mölndals pastoratsorganisation. Situationen var pressad hösten 2015, också där. Chefer och medarbetare som var engagerade i flyktingsituationen skulle också, parallellt med boendefrågor och klädlogistik, sköta ordinarie uppgifter, allt från dop, konfirmander och begravningar till den sedvanliga besöksverksamheten på Förvaret. Vissa tjänster i pastoratet var vakanta. Tröttheten växte. Man sökte projektmedel från stiftet, men fick avslag. Kyrkoherden konstaterar att man i det läget *inte* behövde pengar till någon ny tjänst som projektledare. Det man behövde var vikarier till det ordinarie arbetet! Skulle man orka?

Investeringar och kapital

Det berättas i det här läget om en oro om Migrationsverket skulle säga ja till klädbodar och om församlingen då inte skulle räcka till att organisera den verksamheten? Församlingsherden i Källered berättar om känslan att ha målat in sig i ett hörn, i relation till Migrationsverket.

... så kände jag, där skulle ju hela förtroendekapitalet, som jag ändå kände att jag ganska mycket personligen hade investerat, det skulle ju falla!

I detta beskrivs en känsla av att vara bakbunden: ”Det slutar med att jag kommer att stå där själv. För att nå'nstans har jag gett mitt ord på att vi ska långsiktigt...”

Ansökan om bidrag till stiftet skrevs om. ”Då satt ju vi och sa det: får vi inte ja på vår andra ansökan – då lägger vi ner det, för nu orkar vi inte mer.” Men ansökan beviljades denna gång, pastoratet fick 100 000 kr. Pengarna möjliggjorde en projektanställning för att koordinera klädverksamheten på Sagåsen, samt ett projekt för att inventera frågan om integration i Mölndal. Det gav oss andningsutrymme under en period, konstaterar församlingsherden: ”Vi kommer att ta oss igenom våren!” Kyrkoherden reflekterar kring bidraget från stiftet, som både innebar ett symboliskt stöd och reella möjligheter. ”Det spelade roll för uthålligheten och för vad vi är idag.”

Mandat och motstånd

Om vi tittar på kartan över handlingsnät ser vi att Källered's församling har många relationer till det som sker på Sagåsen. Förutom koordineringen av besöksverksamheten på Förvaret finns församlingen med som en av de frivilligorganisationer som ett par timmar i veckan driver verksamhet för barnfamiljer. Men samordnaren från Frälsningsarmén har också bjudit in Svenska kyrkan i styrrådet för det nya huset. Samordnaren ser det som en fördel att församlingen bidrar med anställd personal och inte enbart volontärer, vilket kan ge mer stadga i arbetet. Svenska kyrkan hade också kapaciteten att ta sig an uppgiften att samla in och dela ut kläder.

Från församlingens sida menar man att Svenska kyrkan har gått in tillsammans med de ideella föreningarna. Men också att man i form av organisationens tyngd kör ett eget spår. ”Vi kunde möta upp ett behov som ingen annan kunde möta upp.” Arbetet

med klädinsamling och utdelning förutsätter samverkan med Frälsningsarmens samordnare. Relationen kännetecknas av ett ömsesidigt beroende för att kunna verka. Från samordnarens sida uppskattas den kapacitet Kållereds församling rymmer. Församlingsherden har mandat, både som företrädare för en arbetsorganisation med vissa resurser och som lokal aktör – Kållereds församlings – företrädare. Som sådan kan församlingen, förutom kläddistribution och barnverksamhet också naturligt erbjuda själavård, kompetens som rör tro och religion samt inbjuda till gudstjänster i församlingens olika rum.

Hur kan man förstå relationen mellan pastoratet och det statliga verket? Kan vi kalla det samverkan? Samarbete? Flera faktorer i det som hänt och händer gör det meningsfullt att kalla det ”förhandlingar”, ett begrepp som använts i församlingsforskargruppens samtal. En förhandling kan komma till stånd när några aktörer är beroende av varandra och har intressen som delvis sammanfaller, delvis är motstridiga. Då behöver man komma överens om förutsättningarna för samarbete.¹³

Huset som Migrationsverket erbjuder frivilligorganisationernas verksamheter har blivit föremål för förhandlingar. Gentemot det statliga verket har frivilligorganisationernas styrråd sagt nej till propåer att frivilligorganisationerna, förutom att rekrytera ideella medarbetare och fylla huset med verksamhet, också ska städa det. Då bjuder man motstånd: ”Vi städar inte!”. Som en grund ligger den överenskommelse från december 2015 som kyrkoherden undertecknat gällande

frivilligverksamhet i och runt Migrationsverkets boendelokaler på Sagåsen. I nätverket med frivilligorganisationer och i styrrådet förs också förhandlingar – bland annat har som tidigare nämnts en policy för det Stilla rummet diskuterats (se kap 3). Skeendena efter hösten 2015 har alltså medfört att Svenska kyrkan tagit en plats i förhandlingarna om frivilligorganisationernas närvaro och insatser på Sagåsen.

Interna förhandlingar om prioriteringar

Förhandlingar utåt kräver överläggningar inåt. Förhandlingen med stiftet i och med det först motiga ansökningsförfarandet innebar också en intern förhandling. Man började prata om: hur ser det långsiktigt ut? ”Vilka saker kan vi kliva in i och ta ansvar för under en lång tid?”

Ur det perspektivet behövde man även fundera på att lägga ner vissa saker. Men vad kan man då lämna? I församlingsforskargruppen konstaterar man att när man känner att man klivit in i något kan det vara svårt att kliva ur. Även om det bästa kan vara att kliva ur. ”Det är riktigt svårt! Det är nästan svårare än att säga ja”.

För det kommer att komma nya behov. ”Och då är ju frågan, den riktigt, riktigt intressanta frågan, är hur man sorterar.” Vilka behov är det som man kommer att hörsamma?

Han svarade: ”Det är inte rätt att ta brödet från barnen och kasta det åt hundarna.” ”Nej, herre”, sade hon, ”men hundarna äter ju smulorna som faller från deras herrars bord.”

Texten från Matteusevangeliet (Matt 15:21–28) om den kanaaneiska kvinnan som försöker få hjälp av Jesus är en berättelse om att väga behov mot varandra,

¹³ Johansson 1997, s. 15.

och inte minst om vem som är berättigad till att få behov tillgodosedda. Det Matteus redogör för kan förstås som en regelrätt förhandling. Kvinnan avvisas men hävdar sig och driver sina argument, övertygad om vad hon vill: att se sitt barn friskt. Hon är också medveten om sitt förhandlingsläge – kvinna och från en annan inte alltid välsedd grupp.

Framlyft till vår tid kan vi känna igen att det kommer en kvinna från en annan grupp. Hon är desperat, men det är inte läge. Det är lätt att känna igen den irritation som växer när någon inte gör som man önskat. Hon kunde väl ha kommit på den där tiden, den bokade tiden? Ja, nu ringer det igen. Nu står någon utanför dörren igen. ”Vad är det som händer i oss när någon står på dörren och bankar?” Och det blir svårt när folk inte söker hjälp så som vi är vana. När det blir för högljutt, för krävande. Kan ni inte ställa er i kö, så gör vi det här på vårt sätt? Och var glad, för det finns inget som tvingar oss att stå här och dela ut kläder. Ta en nummerlapp!

Kvinnan i bibelberättelsen gjorde sin röst hörd. Men om lärjungarna hade fått kvinnan tillräckligt långt bort från Jesus, så att han inte hade hört och sett, då hade det inte blivit en förhandling. Kan vi känna igen ett sådant mönster från det svenska sammanhanget idag? Den skrikande rösten kan hamna så långt bort från oss att vi i Sverige inte behöver höra den eller komma nära dem som ropar. Och då kan vi upprätthålla detta, för vårt uppdrag är gentemot folk som finns i Sverige och som redan har kommit hit. Främlingen kan placeras långt bort. En i gruppen delade en personlig reflektion:

Hade inte vi släppt in...det har jag tänkt mycket på utifrån mig själv, hade jag inte

släppt in ”främlingen” så hade ju jag varit en annan person idag. Men har man stått på Förvaret och mött de här människorna som fått nej... Är man på Sagåsen och möter människorna som flytt och kommit hit... Ser man killarna som bodde här, då har ”den andre” kommit så nära så att den där förhandlingen går inte att inte ha.

Skeendet kring transitboendet innebär också att vissa verksamheter framträder i nytt ljus. Besöksverksamheten har tuffat på under väldigt lång tid, men den har ”plötsligt blivit medvetandegjord” långt utanför Kålleröd. Det som hänt är att relationen med Migrationsverket, liksom nätverket med frivilligorganisationer, som tidigare uppfattats som en mer perifer del av pastoratets verksamhet, har hamnat i ett centrum på ett annat sätt. Det känner jag, menar kyrkoherden, det går inte att kliva ur idag med hedern i behåll.

Rolltagande och rollbundenhet

Berättelserna från Mölndal rymmer många exempel på förhandlingar. De äger rum mellan individer, men dessa individer företräder organisationer. Ett sådant organisatoriskt handlande har en inbyggd dubbelhet. Man företräder en organisation och är knuten till en viss roll. Och som person tillför man något av sitt eget när man agerar för organisationens räkning.¹⁴ Det personliga kan skapa möjligheter.

Människor kan komma att gilla varandra, eller åtminstone lita på varandra. Detta kan skapa handlingsutrymme. Men förhandlare binder också upp sig. Aktörerna i ”förhandlingarna” som ägde rum under hösten 2015 beskriver hur de blir uppbundna av engagemang som man går in i. I inledningen av det här kapitlet citeras en medarbetare som pratar om att ha

¹⁴ Johansson, s 184

”investerat” i en förhandling för att driva sin sak. En annan konstaterar ”Man kan inte kliva av”. Organisatoriskt handlande har denna dubbelhet: vi organiserar för att kunna utöka vår handlingskapacitet, men förhandlingen binder också upp oss och begränsar vår roll.

Att förhandla om vår gemensamma verklighet

Vilken roll kyrkan kan, eller bör, ta är ingalunda givet. Församlingsmedarbetare har haft kontakt med handläggningsenheten på Migrationsverket där man arbetar med att ge tretton månaders tillfälliga uppehållstillstånd. ”Vad händer nästa sommar med dem som har fått tretton månader?”

Har kyrkans medarbetare, utifrån vad man ser om politiska besluts konsekvenser, ett ansvar att höja rösten och skrika och bråka? Någon har sagt: Är kyrka och stat överens om allting, då är det nog fel på kyrkan. Är de i total konflikt då är det nog fel på staten. Göteborgs stift har kontakter med ett vänstift i Tyskland. Där har den Lutherska kyrkan, av historiska skäl, ett mycket mer kritiskt förhållande till staten. Det kommer sig av erfarenheterna av en stat som inte självklart är god.

Här är en skillnad i bilden av staten i vårt land. Nu, med hänsyftning till asyl- och flyktinglagstiftningen, uppträder den på ett lite annorlunda sätt. Det, menar kyrkoherden, är klokt att vi ömsesidigt funderar på. ”Om vi går hand i hand eller aldrig möts är det dåligt, men där vi möts och friktionen finns där kan det blir bra”.

Om man för en stund identifierar sig med kvinnan i bibelberättelsen, vad tänker vi då? I pastoratets ansökan om medel från stiftet skrevs från pastoratets sida att ”vi

ska bli en tydlig röst”. Men det är inte så självklart enkelt. På vilket sätt bör man realisera det? Kanske inte genom att skriva arga insändare. Det finns en tveksamhet att gå in i den offentliga debatten, därför att debattläget är så högt. ”Jag har för tunn hud” säger en medarbetare. Påhopp och den aggressiva tonen på vissa debattsidor avskräcker.

Svenska kyrkan har varit med när civilsamhällesorganisationer inbjudits till Länsstyrelsen, ”och så ställer vi våra frågor och så pratar vi”. Här går det att återkoppla till berättelsen om kvinnan med den sjuka dottern som söker sig *till* Jesus och det faktum att Jesus först möter hennes rop på hjälp med tystnad. ”Det kan det väl få bli tyst där en stund och sedan får vi väl förhandla”.

Det handlar om att försöka vara på ”speaking terms”. ”Det är ju jag eller du som bär berättelsen om att det finns någon som är riktigt sjuk här”.

Kyrkoherden skrev i somras ett brev till medarbetare och förtroendevalda om församlingens roll i polariseringen av åsiktsskillnader i samhället, och behovet av att vi ”möts i ögonhöjd och bygger relationer så att vi åtminstone kan förhandla om den gemensamma verklighet vi står i”. Där har kyrkan en roll att driva dialog – en inte enkel väg. Försoningsvägen kostade Jesus livet.

En reflektion i det här sammanhanget är att det oftast finns skäl till en människas ståndpunkt. Om jag försöker vara öppen och förstår varifrån du kommer, så kan du förhoppningsvis vara öppen och förstå varifrån jag kommer. Det möjliggör ett samtal. Om vi berättar om vad vi gör och förklarar varför vi gör det, så behöver vi ju

inte skriva en aggressiv debattartikel,
menar en medarbetare.

Då kan man istället finnas med i en
intervju med några väl formulerade
punkter om varför vi gör detta, så är vi
med och bildar opinion.

Hur man ”förhandlar om den gemensamma
verklighet vi står i” är en bedömningsfråga,
men *att* det finns en efterfrågan på kyrkans
röst i värdefrågor är klart, vilket vi ska se i
nästa kapitel.

Kapitel 7

Värdegrund

Kyrkan står för och kan driva de här värdegrundsfrågorna på ett helt annat sätt än vad jag kan. Politikerna kan det i viss mån också. Men kyrkan står friare så därför hade jag aldrig några problem när vi öppnade transitboende på Fässbergshemmet.

Så säger den chef på kommunen som hade ett övergripande ansvar för kommunens arbete med ensamkommande barn och ungdomar hösten 2015. Kyrkan är enligt henne friare att stå för och ge uttryck för vissa värden som hon ser som viktiga. Bakgrunden är de utmaningar kommunen och det svenska samhället står inför i relation till flyktingsituationen.

Hon förväntar sig att kyrkan ska vara tydlig med sin värdegrund och talar med viss besvikelse om en församling hon mött tidigare vars verksamhet ”blev som en kommunal verksamhet”. Det framgår av intervjun att en viktig anledning att hon valde att ta kontakt med kyrkan var att hon bedömde att ingen skulle ifrågasätta om kyrkan engagerade sig konkret i flyktingmottagandet.

I det pressade läge som rådde hösten 2015 var trycket på kommunen hårt från många håll. Media var en aktör som enligt chefen hade stort inflytande över processen. Hon var därför tvungen att försöka tänka taktiskt kring vilka hon valde att samverka med. Och det var i en sådan process som hon såg att kyrkan var en lämplig och möjlig samverkanspartner. Bakom detta låg också erfarenheter av att det hade väckt

starka reaktioner när kommunen skulle öppna ett transitboende i en gymnastiksal i en skola i närheten av församlingshemmet i Fässberg.

I samtalen med församlingsforskargruppen uttrycks glädje över det som chefen säger. Det är ett slags erkännande av att kyrkan har något viktigt att bidra med. Det framgår också av chefens resonemang att bidraget handlar om att kyrkan framträder just som kyrka – som en religiös aktör. Den kommunala chefen förväntar sig inte att kyrkan ska tona ner sin religiösa identitet.

Tvärtom är det genom att vara tydlig röst som står upp för vissa grundläggande värden som kyrkan har något väsentligt att bidra med. Kyrkan behöver inte vara neutral i de värdegrundsfrågor som aktualiseras i samband med till exempel flyktingmottagande. Kommunchefens resonemang tycks också tala för att kyrkan står för en värdegrund som inte alla kan ge uttryck för.

Men chefens förväntan förutsätter också att det finns goda erfarenheter av kontakter med Svenska kyrkan. Kyrkans ställningstagande och tydlighet i värdegrundsfrågor förutsätter att man signalerar en ”öppen värdegrundsattityd”. En sådan står i kontrast mot vad som kan beskrivas som en mer sekteristisk hållning då gränserna mellan den kyrkliga gemenskapen och omvärlden betonas och befästs tydligt.

Kommunchefens förhållningssätt till kyrkan som religiös aktör framstår i intervjun som tydligt pragmatisk. Hon konstaterar att kyrkan, bland annat tack vare sin religiösa identitet, är en viktig aktör i kommunen. De nyanlända som

kommer ha en relation till religion som de som vuxit upp i Sverige, idag sällan har. Det här är något som alla som arbetar med integration/migration, behöver förstå, menar kommunchefen. Kommunen kan inte vara neutral i förhållande till religion eftersom de religiösa frågorna är och kommer att vara viktiga. Därför måste kommunen kunna samverka med religiösa företrädare, inklusive Svenska kyrkan. Däremot betonar hon att kommunen aldrig ska ta ställning för en religiös tradition framför en annan.

Valet att samverka med Svenska kyrkan i Mölndal handlar om att de hade det som krävdes för att samverkan skulle vara möjligt. Det var Svenska kyrkan som kunde ge det kommunen behövde. Hade det varit en imam och moské som hade kunnat ge det hade det inte varit något problem, enligt chefen. Men hon vägrar att diskvalificera en social aktör bara för att det har med religion att göra. Hon beskriver det som att kommunen inte ska vara neutrala i förhållande till religion men däremot försöka neutralisera laddningar kring det religiösa.

Chefens resonemang väcker flera frågor om värdegrund och kyrkans uppdrag. En fråga handlar om själva begreppet värdegrund: vad är värdegrund? Någon kan uppleva det som ett ganska snävt begrepp, åtminstone när man talar om en kristen värdegrund. Andra uppfattar det som ett öppnare begrepp som kan bidra till en kreativ dialog mellan till exempel kommunen och kyrkan. Väljer man den senare förståelsen av begreppet värdegrund kan man hitta flera exempel på hur medarbetare i pastoratet står upp för

kyrkans värdegrund i konkreta situationer. En medarbetare berättar i en intervju om hur hon inför föräldrar till barn som sjunger i en barnkör stod upp för en viss ståndpunkt och för vissa värden. Några föräldrar hade uttryckt oro kring transitboendet och hur det eventuellt skulle kunna påverka deras barn som övade i samma byggnad. Hon valde då att ganska tydligt klargöra att inhysningen av transitboendet i församlingshemmet är något som kyrkan kan och bör göra.

Hon konstaterar själv att hennes position som anställd medarbetare ger henne möjligheten att vara tydlig utan att bli motsagd. Medarbetaren berättar också att det för henne var viktigt att kyrkoherden hade varit så tydlig i sina beslut och ställningstaganden. Det gav henne mandat att ta ställning.

Medarbetarens agerande kan i viss mån också sägas spegla en skillnad mellan kyrkan och kommunen. Hon har i den verksamhet hon ansvarar för frihet att säga att ”vi står för de här värdena. Vi står för värdena att vi har öppnat upp våra lokaler och för oss har det varit ett oproblemiskt beslut”. Hon uttrycker att ”det här förhandlar vi inte om. Det här är våra värderingar. Du får förhålla dig till det”. Som företrädare för kommunen måste man troligtvis i många situationer förhålla sig på ett annat sätt där man inte är lika fri att så tydligt uttrycka eller stå fast i en värdering.

Det finns också andra exempel i materialet på hur värdegrund uttrycks och förmedlas i pastoratet. Ett sådant exempel är ett mejl som kyrkoherden skickade till alla anställda medarbetare i december 2015.

I måndags kväll fattade Kyrkofullmäktige i Mölndal beslut om vår

Församlingsinstruktion. I den skriver vi att Mölndals pastorat ska vara en **Angelägen, närvarande och modig kyrka!**

Mot bakgrund av det som hänt i Paris och den allvarliga flyktingsituationen i världen och vårt eget land vill jag dela några tankar utifrån dessa våra gemensamma ledord.

En angelägen kyrka

- Tar avstånd från krig och terrorism och arbetar för fred nära och långt borta
- Ber för de drabbade, för människor i Frankrike och Paris, för alla som är på flykt
- Skapar utrymme i gudstjänster och andra sammanhang för att tala om rädslor, oro och sorg.
- Fortsätter arbetet med flyktingar

En närvarande kyrka

- Lyssnar på människors oro och förmedlar den kristna trons hopp i ord och/eller handling.
- Samverkar med Mölndals Stad och andra aktörer av god vilja för ett öppet och tolerant samhälle

En modig kyrka

- Står upp för alla människors lika värde och värnar på ett särskilt sätt den som lever i utsatthet
- Låter sig inte skrämmas till tystnad

Advent och jul närmar sig med stormsteg. Det är en tid då många människor i kontakt med Svenska kyrkan i Mölndal. Låt oss använda den kontaktytan väl. På många sätt fortsätter vi att göra det vi alltid gjort, nämligen att förmedla evangeliets ljus och kraft, berätta och synliggöra Guds närvaro i vår egen värld. Men sällan har det känts så angeläget att förmedla hopp och att hålla fast vid de värderingar som följer av tron. Alla människor är skapade av Gud, i Kristus är vi förenade och mönstret för hans liv är vårt - genom död till liv.

Jesus, Guds Son, du ljus i mitt inre, låt inte mörkret få tala till min själ.

Jesus Gud Son, du ljus i mitt inre, öppna mig för din kärlek och frid.

(Sv Psalm 781)

Mejlet är ett konkret exempel på hur en teologisk och kyrklig värdegrund kan formuleras och förmedlas i en kyrklig organisation. Reflektionerna i mejlet är teologiska tolkningar av politiska skeenden i världen och Sverige. De tydliggör kyrkans uppdrag att berätta och synliggöra

Guds närvaro i världen och samtidigt hålla fast vid de värderingar som följs av tron.

Det framgår också tydligt hur de tre ”värdeorden” relaterar till samverkan med kommunen kring transitboendet. Det finns också en tydlig koppling mellan strävan

efter att vara en modig kyrka och en av de övergripande frågeställningarna i forskningsprojektet: har vi blivit en räddare kyrka? Frågan bottenar i insikten om att man nu vet vad som krävs och att det skulle kunna innebära att man tvekar nästa gång en liknande fråga kommer. Finns det därmed en risk att man blir mindre modig? Men i frågan ligger också en tydlig vilja att reflektera kring erfarenheterna för att även fortsättningsvis kunna agera modigt och klokt.

I meningen ”alla människor är skapade av Gud, i Kristus är vi förenade och mönstret för hans liv är vårt – genom liv till död” formulerar kyrkoherden en teologisk förståelse av förhållandet mellan det gemensamma och det särskilda. Det särskilda som sker i Kristus är tydligt förankrat i det gemensamma.

Den teologiska formuleringen återger därmed en tankefigur som är gemensam med den chefen på kommunen formulerar när hon argumenterar för att kyrkan genom att vara trogen sin särskilda värdegrund bidrar med något väsentlig till det gemensamma i kommunen. Kanske kan också den teologiska formuleringen sägas spegla en öppen värdegrundsattityd. I kapitel 8 återkommer vi till ytterligare reflektioner kring hur evangeliernas berättelser kan bidra till konstruktiva reflektioner kring kyrkans uppdrag.

En medarbetarsamling

Ytterligare ett exempel på hur en kyrklig värdegrund formuleras och förmedlas är medarbetarsamlingen i Kållereds församling som beskrevs i kapitel 3. Där framgick det hur församlingsherden i en inledande betraktelse förmedlade tankar om *mänsklighet* och *medmänsklighet*. I betraktelsen rör sig församlingsherden

mellan att vara personligt reflekterande och förkunnande. Några grundläggande värden blir tydligt och konkret förmedlade. Ser man på situationen i sin helhet är det tydligt att förmedlingen av värdegrunden förutsätter mycket mer än de ord församlingsherden yttrar. Inramningen i form av medarbetarsamlingen i rummet med köksdelen bidrar till att skapa det sociala rum där orden uttalas och tas emot (ett rum för tro).

Dessutom ingår medarbetarsamlingen och betraktelsen i ett vidare nätverk av människor, gudstjänster, bibeltexter, lokaler, klädkartonger, transitboendet et cetera. Det är i detta nät av relationer som församlingsherdens tankar och ord om mänsklighet och medmänsklighet får mening och förmedlas. Och det är i detta täta nät av relationer som medarbetarna lyssnar och tolkar det som sägs.

En del av detta nätverk blir tydliggjort under fortsättningen av medarbetarsamlingen när man gemensamt går igenom frågor som rör församlingens verksamhet och organisation. Det är alltifrån dogmgudstjänster till ungdomarnas Facebooksida. Andra personer, saker, rum och verksamheter som bidrar till värdegrunden blir också tydliga i betraktelsen då församlingsherden bland annat berättar hur hennes tankar formulerades inför söndagens predikan och gudstjänst.

Den här insikten om att värderingar och kyrklig värdegrund formuleras och förmedlas i konkreta sammanhang där människor, saker, rum och texter samverkar med varandra har också tydliga paralleller till tankar om tro som formuleras i församlingsforskargruppens samtal.

Vad är tro?

I materialet finns flera exempel på erfarenheter av att det upplevs som djupt meningsfullt att få göra något fysiskt och konkret. Någon berättar om upplevelsen av att bädda madrasserna i transitboendet, någon annan talar om att sortera kläder, bära kartonger eller dela ut kläder. Gemensamt för dessa berättelser är att handlingarna som utförs är tydligt integrerade med tro. Handlingen är både ett uttryck för tro och något som föder och fördjupar tro. De här erfarenheterna talar för att tro, liksom värdegrund, förmedlas genom täta nätverk av människor, rum, kartonger med kläder, biblar, madrasser, knäppta händer, slöjor, prästskjortor och mycket mer. Det materiella i form av kläderna som samlas in och en mängd andra artefakter är en del av trons uttryck.

Förståelsen av tro bör därmed även rymma sådant som handlar om tillhörighet, meningsskapande och engagemang. Våra kroppar och händer är också delaktiga i hur tro uttrycks, formas och förmedlas. Men erfarenheter i församlingsforskargruppen pekar på att finns ett glapp mellan dessa iakttagelser, å ena sidan, och hur tro uppfattas och pratas om, både i och utanför kyrkan, å andra sidan. Inte sällan reduceras tro till något kognitivt och individuellt.

Vänder man sig till evangeliernas berättelser och hur tro skildras där finns det också intressanta perspektiv att uppmärksamma. I dialogsamtalen med berättelsen om den kanaaneiska kvinnans möte med Jesus framgår det till exempel att det finns en tydlig relation mellan tro och hälsa. Ett barn är sjukt. I många fall slår sjukdom sönder människors liv. Flera av berättelserna i evangelierna skildrar hur Jesus går in i situationer där hans agerande påverkar människors hälsa. Det visar att

föreställningar om tro i evangelierna tydligt rymmer kroppsliga dimensioner.

Även längre fram i historien var kopplingen mellan tro, hälsa och kroppslighet självklar då kyrkan drev kloster och hospital. Idag är den här kopplingen inte lika självklar. Svenska kyrkan ägnar sig inte i någon större utsträckning åt sådan verksamhet, ”och det kanske vi inte ska, men det gör säkert något med vår förståelse av tro”. Tro tenderar att framstå som en intellektuell övning. Många av de människor som medarbetare i kyrkan möter uttrycker att de har svårt att tro – ”jag kan inte lita på att något annat bär”. I dessa möten framgår det inte sällan att frågan om tro blir ett logiskt problem.

Ett sätt att tala om tro i Nya Testamentet är att det är ”tillit som går i handling”. Det finns flera berättelser som skildrar en sådan rörelse: Petrus som får ro ut och slänga näten i vattnet; lärjungarna som uppmanas att följa med och se; tullindrivaren Sackaios som bjuder hem Jesus till sitt hem. En sådan förståelse av tro kan också ta på allvar att det är svårt att ta ställning till något som man inte vet vad det är eller har någon praktisk erfarenhet av.

Det finns flera erfarenheter från verksamhet i församlingen som går att förstå i ljuset av en sådan förståelse av tro. Konfirmanderfarenheten som fungerar som en inbjudan att kom med och se. Det samma gäller sörjandegruppen eller körerna – följ med och se! Det här sättet att se på och förhålla sig till tro förutsätter tålmod och det står i ett visst spänningsförhållande till vår tids otålighet. Det tycks finnas en strävan efter ”quick fixes” som även påverkar förhållandet till

tro. Kanske kan Jesu inledande tystnad i mötet med kvinnan ses som en påminnelse om behovet av tid och eftertanke. Vissa saker måste få ta tid, som för Martin Luther som ville ha tid att få tänka efter, när han ställdes inför anklagelser, innan han fattade beslut.

En fråga som reflektioner om tro i församlingsforskargruppen aktualiserar är i vilken utsträckning man ser på tron som instrumentell – det vill säga att tron skulle kunna förstås som ett instrument för förändring och hjälp. Det i sin tur leder till följdfrågor – vad innebär det att säga att tron hjälper eller har effekt? Det går till exempel att tänka sig att tro påverkar människors liv men att det inte är dessa effekter som ger tron dess värde eller mening.

Tron har ett egenvärde och kan samtidigt ha positiva och viktiga effekter. Tänker man så är det också svårt att mäta storlek på tro. Jesu liknelse om Guds rike som ett litet frö som i det tysta växer och blir till ett träd kan ge vägledning i att tänka kring tro. Den kan tyckas vara liten eller oansenlig men kan ändå vara viktigt och meningsfull.

I materialet finns erfarenheter av hur tron på Gud har varit avgörande för personer som flytt till Sverige och i en oviss väntan på besked eller utvisning när man väl kommit till Sverige. För företrädare för kyrkan som möter människor i sådana situationer, genom till exempel besöksverksamhet vid Migrationsverkets enheter, kan den tro dessa människor ger uttryck för göra starkt intryck och i sin tur föda tro. Församlingsforskargruppen konstaterar att vad gäller tro är inte förhållandet mellan kyrkliga företrädare och personer som de besöker ensidigt – det

finns rum för ömsesidighet. En sådan ömsesidighet finns också i mötet mellan kvinnan och Jesus. Kvinnans starka tro gör intryck på Jesus.

Handlingar i tro som tecken

Ömsesidigheten innebär att handlingar som gestaltar tro också påverkar omgivningen. Frågan blir då om även handlingar och verksamheter som transitboendet kan förstås som något som förmedlar ett budskap som kan väcka tro och hopp. Och i så fall, hur viktigt är det att kyrkan berättar om och informerar om det man gör? I samtalen med församlingsforskargruppen blir det tydligt att den här frågan har flera bottenar.

En enhetschef inom kommunen berättar om organisationer som engagerade sig i flyktningmottagandet under hösten 2015 som han upplevde var intresserade av publicitet. Kommunen blev nedringd av många föreningar som gjorde en engångsinsats som syntes i tidningen och därmed kunde få karaktären av marknadsföring. Chefen frågar sig i flera fall varför det skulle exponeras och han ser ett problem när det inte finns något långsiktigt engagemang.

I mötet med kyrkan upplevde han något annat. Han beskriver det som att det från kyrkan fanns ett ärligt uppstå att hjälpa till och att det var relativt förutsättningslöst. ”Vi har de här lokalerna? Kan det funka? Och sedan råddade vi i deras lokaler och samtidigt hade de sin verksamhet parallellt”.

Men innebär det att kyrkan aldrig kan eller ska berätta om det man gör? Och blir inte det i sig ett problem? Frågorna ställs i församlingsforskargruppen. Man kan till exempel tänka sig att det är av betydelse

för företag som bidrar till kyrkans verksamhet med antingen produkter eller medarbetartid att det får synas. Det kan uppfattas som krasst marknadsstänkande, men kanske måste kyrkan inse att man inte kan ställa sig över det?

Ytterligare ett argument som talar för att kyrkan bör berätta om det man gör är att flera undersökningar pekar på att många medlemmar i Svenska kyrkan sympatiserar med en kyrka som arbetar socialt och diakonalt. Om man inte berättar om kyrkans arbete kommer dessa människor inte att veta vad det är som kyrkan gör. Det kan få till följd att de lämnar kyrkan eller blir betydligt mer negativa till kyrkan. Det innebär att kyrkan eventuellt måste använda de goda gärningar man utför för att berätta för sina medlemmar.

Men det finns hela tiden en risk att det uppfattas som en marknadsföringsstrategi vilket skulle underminera det förtroende för kyrkan som bland annat chefen på kommunen ger uttryck för.

I samtalen framkom det också att det är möjligt att se att vad kyrkan gör förmedlas på andra sätt än genom media och medveten marknadsföring. Genom att enskilda personer berättar och delar med sig av sina erfarenheter kan kunskap om det kyrkan gör spridas på ett förtroendeskapande sätt. Men kanske är det så att företrädare för kyrkan behöver öva sig i att berätta vad man gör på jobbet och sträcka på ryggen.

Man kan komma ganska långt med att påverka och ha inflytande genom att handla och agera i det tysta. Det vardagliga tysta handlandet och personliga delandet behöver naturligtvis inte stå i konflikt med att mer organiserat informera om kyrkans

arbete. Men för att långsiktigt skapa trovärdighet är det av stor vikt att det aldrig blir ett självändamål att få uppmärksamhet eller synas, slås fast i församlingsforskargruppen.

Tanken på att handlingar och verksamheter kan bli synliga uttryck för tro eller för något som väcker hopp gäller också transitboendet. Vilket framkom i kapitel 5 blev det faktum att pastoratet erbjöd rum för kommunens transitboende en betydelsefull handling, inte minst för anställda medarbetare och förtroendevalda. Så även om det endast var ett fåtal personer som direkt var involverade i transitboendet var det betydligt fler som indirekt blev påverkade och influerade av verksamheten.

Både det att kyrkan gjorde något konkret och att man visade mod att fatta ett sådant beslut blev tecken som väckte hopp och stolthet. Bland några av dem som hade en konkret insyn i transitboendet fanns också annat i verksamheten som blev betydelsefullt och gjorde intryck på dem.

Det som pågick parallellt

En anställd medarbetare berättar att det kändes häftigt att titta in i transitboendet och se ungdomarna som låg och sov, ikonerna på väggen och en anställd från kommunen som bar sin slöja och som varje morgon hälsade glatt på medarbetaren i prästskjorta. Upplevelsen var att det fanns en ömsesidig trygghet mellan dem. Medarbetaren uppfattar det som hoppigivande. Vilket framgick i kapitel 3 ger enhetschefen vid kommunen uttryck för en liknande upplevelse och har fastnat för det som pågår parallellt i församlingshemmet.

Det var ju en kvinna med slöja som förestod det från vår sida [...] och folk ligger och ber åt Mecka [...] parallellt stod de och övade julsånger. Det var en bild. Här händer någonting och det var en stolthet i det.

Att muslimer och kristna utövar sin tro parallellt i samma byggnad blir för chefen en bild för något som väcker stolthet. I församlingsforskargruppen beskrivs detta som en *parallellitet* – att något pågår parallellt och genom att det gör det blir ett tecken på något viktigt. Att kristna och muslimer utövar sin tro i samma byggnad blir ett tecken på att tro och religion inte behöver vara konfliktytor. Att det sker i församlingshemmet blir också ett synligt tecken på sådant som pastoratet står för – deras värdegrund – utan att man för den skull gör något stort av det utåt.

Samtidigt framgår det också av materialet att det är få personer som har möjlighet att se och uppfatta denna parallellitet eftersom de själva inte kan uppfatta den bild som t.ex. chefen och ett fåtal anställda medarbetare kan se. Det i sin tur väcker frågor om hur sådana bilder kan förmedlas inom pastoratets organisation så att fler kan bli bärare av det som det står för.

Vi är på samma plats

Låt oss zooma ut från transitboendet. Parallelliteten i församlingshemmet korresponderar också mot en parallellitet i Mölndal. Liksom församlingshemmet utgör en gemensam byggnad där olika saker kan ske parallellt utgör Mölndal en gemensam plats där det också pågår en mängd saker parallellt. I Mölndal finns ingen fullskalig moské men väl en bönelokal för muslimer. Det betyder att kristna och muslimer ber parallellt på den gemensamma plats där de bor och lever

sina liv. Men vilken är medvetenheten om denna parallellitet? Kyrkoherden berättar att hon hade hört från flera håll att det var svårt att få kontakt med dem. De är inte särskilt synliga och är rädda för att störa sig med grannarna. Men kyrkoherden bestämmer sig för att helt enkelt ta en kontakt med de ansvariga i bönelokalen.

Jag sa att vi måste bara veta om varandra. Vi är på samma plats. De är uppenbart rädda. Där finns inga skyltar. De har en hemsida men ingen adress. De är svåra att få tag på. Jätterädda att störa sina grannar. Ändå etablerade människor som går till den moskén. Och jag vill att de ska veta att vi är era vänner. Vi vill att man ska kunna utöva religion. Vi har många saker som är gemensamt. Jag vill lära känna er. Vad gör ni här? Berätta om er verksamhet. Är det något vi kan göra för er? Det kommer mycket människor och rummet är inte mycket större än det här. De får inte plats. Har du kontakter med kommunen? Det kommer upp. Vi kanske ska visa att vi lever kristna och muslimer tillsammans.

Kyrkoherdens initiativ är ett konkret sätt att synliggöra och tydliggöra parallelliteten. Även om kyrkan och bönelokalen har olika religiösa traditioner delar de ansvaret för en gemensam plats – Mölndal. Där lever de människor som ber i de rum som de olika traditionerna förvaltar. Kyrkoherden kan se att inspirationen till att besöka bönelokalen dels kom från en träff med företrädare för projektet Goda grannar i Stockholm och Uppsala, dels som en följd av skeendet kring transitboendet. Kyrkoherdens berättelse vittnar om att besöket till bönelokalen också är ett tydligt uttryck för tro och vad som skulle kunna beskrivas som kyrkans värdegrund – ett gemensamt ansvar för den plats man delar.

Personer vid kommunen har också uttryckt ett stort intresse för de kontakter pastoratet har tagit med bönelokalen. Det är ett av flera exempel på att det finns flera beröringspunkter mellan pastoratets värdegrund och gestaltningar av tro och det uppdrag och de värdegrund som företrädare för kommunen ger uttryck för.

Ytterligare ett exempel är enhetschefen som såg parallelliteten på transitboendet som en bild för något som var meningsfullt och viktigt – något som väckte känslor av stolthet.

När värden utmanas

I intervjun med den kommunala enhetschefen framgår det också tydligt att han inom ramen för sitt uppdrag förhåller sig till en värdegrund som ibland sätts på prov på grund av utvisningsbeslut som han tvingas medverka i.

Och samtidigt ska ju vi tjänstemän utföra de politiska uppdragen. Jag måste säga till dem att nu måste du flytta härifrån om fem dagar. Där kan jag känna en dubbelhet. Att man kan känna något som tjänsteman när det går emot en. När besluten i politiken går rakt emot ens grundvärderingar och det uppdrag vi tyckte att vi utförde. [...] Här kommer man [som flykting] och så får man den här presentationen att här är du någon.

Du är lika mycket värd som någon annan. Du har lika mycket rättigheter och skyldigheter. Det finns något som heter barnkonventionen och du som tjej har också rätt att kräva någonting. Och vi erbjuder dig skola och du ska investera i det här språket och sedan så, ett år senare säger man nej, vi är precis som Pakistan, Iran eller Afghanistan. Ni har inte ett värde här heller. Tack och hej.

Enhetschefen berättar vidare om hur han hanterar det faktum att det är han som ska

verkställa besluten som kan strida mot hans egna grundvärderingar. Hans berättelse säger något om hur det inom ramen för en professionell tjänsteutövning finns eller kan skapas rum för personligt förankrade värderingar. Han berättar hur han har genomfört flyttarna av ungdomar från boendena och att det innebär att han är den som har fått se dem i ögonen när besluten verkställs.

Det är jag som har kört dem härifrån och det är jag som har kört dem och det är jag som har kramat om dem och de har sett att det har varit vatten i mina ögon, att det rinner en tår och att jag har varit tvungen att torka, ja!

Enhetschefen berättar också hur de politiska besluten har påverkat atmosfären på boendet där han är verksam. Det han beskriver som en lojalitet och lite av en familjär stämning har försvunnit. Den nya situationen innebär att man inte längre kan prata om de rättigheter de asylsökande ungdomarna har utan istället om deras skyldigheter. Personalen är viktiga vuxna som får lyssna till mycket av den oro och förtvivlan som besluten om att de ska utvisas skapar och de finns där med ungdomarna för att rusta dem så gott de kan inför nästa resa som de ska ut på.

Här finns det intressanta likheter mellan de som arbetar för kommunen med ensamkommande barn och ungdomar och medarbetare i kyrkan. I båda fallen är arbetet för de flesta förknippat med ett personligt engagemang. I ett kyrkligt sammanhang kan det också vara naturligt att beskriva det i termer av tro.

Medarbetare i kyrkan och inom kommunen tvingas också stå i situationer med människor då man inte längre kan vara en *problemlösare* utan enbart får vara någon

som är *närvarande*. Personalen på boendet med ungdomar som vet att de ska utvisas kan inte förändra den situationen utan får försöka vara närvarande vuxna i det som ungdomarna står i. På samma sätt är medarbetare i kyrkan närvarande i sammanhang där de möter människor som inte har något hopp om att få stanna i Sverige. Erfarenheten som några medarbetare har gjort är att det är en stor intern process att gå från att vara problemlösare till att vara närvarande.

Det framgår också att i förhållande till personer som vistas på boenden i väntan på utvisning har kyrkans medarbetare ett betydelsefullt uppdrag. Flera som är ideellt engagerade från andra organisationer ger uttryck för att de inte orkar eller förmår engagera sig när det inte finns något hopp om att personer ska få stanna i Sverige. Inom kyrkan finns lång och bred erfarenhet av att vara närvarande i svåra och utsatta situationer.

Personliga möten

I materialet finns också andra likheter mellan medarbetare inom kommunen och medarbetare i kyrkan. I församlingsforskargruppens dialogsamtal med bibelberättelsen framgår det att det faktiska mötet med människor på flykt är av stor vikt – mötet som gör att en person tvingas ta in en annan människas erfarenheter och livssituation påverkar rollen och uppdraget som kyrklig medarbetare. Sådana möten gör också, vilket framgick tidigare i kapitel 6, att man tvingas in i förhandlingar om vilka behov man som medarbetare behöver ta ansvar för. I bibeltexten är det mötet mellan kvinnan och Jesus som är förutsättningen för den förhandling som sker.

Just det personliga mötet är också en viktig komponent i den kommunala enhetschefens värdegrund och tankar kring sitt uppdrag. ”Jag tror ju att det enda sättet att få en bättre värld det är att skapa möten”.

Hans bild är att människor idag i stor utsträckning kan välja att leva i ”sina bubblor”. Även om människor på ett plan har mer kontakt än någonsin så lever vi också mer och mer åtskilda. ”Det handlar om individuella möten. Och det är ju där det blir en skillnad”.

Mot bakgrund av en sådan övertygelse arbetar han medvetet med att åstadkomma mötesplatser mellan ungdomarna på boendet och människor som bor i Mölndal. Han ser också att kyrkan genom sitt förhållningssätt i samband med transitboendet möjliggör ömsesidiga möten mellan människor. Det kan skapa tilltro. Resonemanget har tydliga paralleller med kyrkoherdens tal om vikten av att mötas i ögonhöjd för att bygga relationer (se kapitel 6).

Att i sin yrkesutövning och i sitt uppdrag förena ett personligt engagemang med ett professionellt förhållningssätt är också en fråga om kompetens. Enhetschefen berättar att ungdomarna på boendet har ett sätt att uttrycka vad de uppfattar som olika inställningar hos personalen: jobbar man med hjärtat eller inte. Att jobba med hjärtat kan då förstås som en form av kompetens där den anställde har lyckats förena sin professionalitet med ett personligt engagemang för de människor man möter.

Frågan om kompetens är också aktuell i förhållande till anställda medarbetare i pastoratet. Också där behöver frågan om kompetens rymma förhållandet mellan

professionalitet och personligt engagemang.

I församlingsforskargruppens samtal uppmärksammas att de erfarenheter medarbetare inom kyrkan gör bidrar till att särskilda former av kompetens utvecklas. En medarbetares bakgrund som präst på en flygplats bidrar till exempel till kompetens som är av stort värde när man i dialog med Migrationsverket och frivilligorganisationer ska ta ett stilla rum i bruk på Sagåsen.

Kapitel 8

”Att härbärgera röran” – frågor om organisering, beslut och dilemman

Mölnalds pastorat bildades 2014 av de tre församlingarna Fässberg, Kålleröd och Stensjön. Från att ha varit en kyrklig samfällighet med gemensam ekonomisk administration, ledd av en förvaltningschef, samt tre kyrkoherdar, bildade man nu ett pastorat med en kyrkoherde. I varje församling valde man att inrätta en arbetsledande funktion som församlingsherde. Nuvarande kyrkoherde började i och med pastoratsbildandet men hade även sedan tidigare erfarenhet från Mölnald. En uppgift inledningsvis var att bygga upp kontakter i lokalsamhället, bland annat genom organiseringen av krisberedskap.

”Vad man kan lära sig på pastoratsnivå är att det var mycket enklare att samverka”, kommenterar en av församlingsherdarna samarbetet med kommunen hösten 2015. Med tre, eller fyra chefer, som det var före 2014, ”så hade det blivit oerhört komplicerat”.

Förutsättningar för beslutsfattande

Hur samspelet i ledningsfunktionen såg ut finns olika bilder av, inte motstridiga, men med olika nyanser.

Det snabba och positiva bejakandet av kommunens fråga uppskattas av många intervjuade. ”Här fanns ett värde vi samlades kring och här fanns ett ledarskap som gjorde att vi kunde agera”. Citatet kommer från ett sammanhang där förtroendevalda diskuterat händelserna

kring transitboendet. Andra talar om kyrkoherdens ”frimodighet” som sprider sig till andra beslutsfattare: ”Stoltheten och glädjen” att få vara med i detta. ”Här visar vi vilka vi är.”

Kyrkoherden var inte ensam. Utan hennes positiva inställning hade det inte gått, konstaterar en medarbetare. ”Men hon hade inte klarat det ensam.” Pastoratets chefer samlas regelbundet i en ledningsgrupp som hösten 2015 beskrivs som ”tight”, då man också ägnat tid åt ledargrupsutveckling. Det beskrivs hur saker som behöver göras fördelas inom gruppen av chefer. Flera av personerna där hade också en stor förtroenhet med både pastoratet och kommunen efter många års tjänstgöring i Mölnald.

Var pastoratsbildandet med en tydlig ledningsfunktion en förutsättning för ett jakande svar på kommunens fråga? Det är ju en hypotetisk fråga. Många pekar på att den nya organisationen underlättade mycket, om än det kanske inte var en förutsättning. Om frågan hade kommit till kyrkoherdarna i de fyra församlingarna – så som organisationen var före 2014 – så är det möjligt att situationen som sådan hade hjälpt till att skapa en handlingskraft.

En viktigare förutsättning är dock ”att jag som kyrkoherde vill göra något”.

Kyrkoherden har i sådana här skeenden en avsevärd makt i den kyrkliga organisationen. Likväl beskriver kyrkoherden sin egen upplevelse som ”mycket mer kaotisk och svårnavigerad än vad den framstår som i efterhand”. Skeendet, som i beskrivningarna efteråt väcker stolthet, upplevdes mycket mer dramatiskt då.

Det stämmer inte riktigt med min upplevelse av vad det var som hände. Och det i sig är väldigt intressant.

Kyrkoherden betonar också beroendet av medarbetare som kan lokaler, administrativa rutiner, med lokal kunskap och nätverk.

Det kräver praktisk kunskap och för att jag ska våga fatta ett beslut krävs det att jag har kunskap och att jag har människor runt omkring mig som talar sanning och som jag har tillit och som kan göra saker och som står emot om det blir lite mycket.

Församlingsforskargruppen har vid flera tillfällen uppehållit sig vid frågor om organisering och ledning. Just att stanna upp och reflektera mitt i den pågående vardagsverkligheten ger insikter om hur mycket som händer mellan gruppens möten. En insikt är också hur relativt liten del av ett pastorats liv och verksamhet som det är möjligt att fånga i ett forskningsprojekt av det här slaget. Men det är också en påminnelse om att en församling eller ett pastorat alltid utgör en tät och rik väv av relationer och skeenden som omöjligt helt och hållet kan överblickas från en enskild plats eller position.

Om information och att känna sig utanför

I skeenden av förändring är informationsfrågorna – till vem, från vem, om vad? – kritiska för en organisations medarbetare och medlemmar. I Mölndal hösten 2015 fanns det frustration både om behovet av information och vad man skulle informera om, och hur.

Medarbetarna i Fässberg informerades på ett tidigt stadium vid en medarbetarsamling i början av september om vad som var på gång. Även förtroendevalda informerades, via mejl. Medias nyhetsrapportering om att

kyrkan skulle bistå kommunen blev ytterligare en informationskanal. Men turerna fram och tillbaka med olika besked från kommunens sida gjorde det att informera korrekt.

...det som gäller klockan tolv är förändrat till klockan sex. För det var precis så det var ett par veckor där. Det som var sanningen på fredagen det var utspelat på måndagen.

Det var också svårt att veta hur det skulle bli, något sådant som ett transitboende hade inte ägt rum förut. Att det också var kommunen som drev det gjorde att det fick formas av de kommunala riktlinjerna.

Ropet efter information var trots allt stort. Anställda medarbetare i församlingshemmet berättar om osäkerhet hur frågor skulle hanteras. Nya personer rörde sig i huset. Anställda medarbetare i andra delar av pastoratet kunde å sin sida känna sig vid sidan av det som skedde.

Sedan kände jag att jag stod lite utanför och kände en viss frustration. Och samtidigt tänkte jag att alla kan inte vara där i soppan. Vi ska inte vara där allihop. Jag får be för dem som är där.

Kyrkoherden hade huvudansvaret för kommunikationen med kommunen. Församlingsherden i Fässberg stämde regelbundet av med boendets ansvariga i församlingshemmet. Ansvarig för klädinsamling kommunicerade om detta och alla deltog i ledningsgruppen. I efterhand har man resonerat kring att en svaghet i informationskedjan var förmedlingen ut i organisationen. En arbetsledare ser att det förmedlades ”alldeles för mycket kafferastinformation”, dvs. informell kunskap istället för strukturerad information via mejl. En tillfälligt tillförordnad arbetsledare i ett

arbetslag satt dessutom inte i ledningsgruppen. Det är inte konstigt att det kunde uppstå frustration när medarbetare inte fick den information man önskade eller blev ianspråktaga, konstaterar församlingsforskargruppen.

Här har det under forskningsprocessen blivit tydligt att olika positioner har gett olika tillgång till information. Ingen hade den överblick över de många skeenden som i efterhand kan illustreras av kartan över handlingsnät. ”För någon är det så att man inte får någon information”. Ur kyrkoherdens perspektiv kan det däremot upplevas som en mycket stor informationsinsats, ”men det blev ändå inget bra. Vi står på olika platser”. En arbetsledare menar att man kunde informerat om svårigheterna med att informera korrekt: att informera att du inte kan få information.

Frustration handlar inte bara om information utan också möjlighet att ta del och bli tagen i anspråk. Efter de första undersökande frågorna om var ett boende kunde placeras valdes efter samråd Fässbergs församlingshem som mest lämpligt. Det innebar att andra distriktskyrkor valdes bort och därmed indirekt de medarbetare och deras kompetenser som fanns där.

Sedan när det inte blev något så kände jag en tomhet. Vi laddade upp och var beredda. Det kändes som att man ville vara med i detta.

I den efterföljande reflektionen går det att se att man måste hålla isär vad som är akuta skeenden och vad som händer som konsekvenser av det akuta, och att det krävs olika kompetens för olika skeenden.

Det krävs handlingskraftiga människor som vågar och så krävs det de

eftertänksamma som backar och håller... som organisation behöver man besitta dem alla. Och en viss mogenhet att inte alla springer åt alla håll samtidigt.

Att orka famna komplexiteten

Händelserna hösten 2015 kan således förstås som en fallstudie för att bidra till ett lärande som går utöver de enskilda konkreta händelsekedjor som ägde rum då. Detta lärande handlar bland annat om att dela varandras bilder och erfarenheter. I den processen har kartan över handlingsnäten växt fram i ett bejakande av den komplexitet som bland annat kyrkoherden känner igen att hon bär och har att förhålla sig till. ”Den stämmer mer med hur jag tycker att min verklighet ser ut”.

”Att härbärgera röran” är ett uttryck som lyfts in i församlingsforskargruppens samtal. Det är en roll någon måste försöka ta på sig, ”att orka famna komplexiteten”, för att undvika risken för sönderfall. Annorlunda uttryckt: Det handlar om att hålla ihop. Kyrkoherden beskriver sin uppgift i ett pastorat med flera församlingar:

Det spretar åt alla håll och kanter. Någon tycker att detta är det viktigaste och någon brinner för något annat. Och allt ska få uppmärksamhet från kyrkoherde och kyrkoråd. Någonstans behöver jag bestämma mig för hur man viktat saker. Också något jag tror jag har lärt mig sedan i höstas, är min uppgift att söka kontakter och ta kontakter.

Detta beskrivs som ett arbete *tillsammans*. Att man är några fler som tydligt känner att ”vi har ansvar för helheten”. Att jobba med en ledningsgrupp som gemensamt kan tänka sig att ta ansvar för en helhet är ett sätt att skapa beredskap. I detta ligger en kontaktskapande funktion – ”att vara mån

om sina kontakter, på många platser i sitt sammanhang”. Att så vara orienterad i omvärlden ”gör att vi får frågor och att vi kan avgöra om vi kan ta hand om dom eller bedöma om det är andra som skulle göra det bättre”. Detta tydliggör rollen som kyrkoherde:

Att hålla ihop det inåt, se till att vi leder tillsammans, hålla samman och min roll är på många sätt att skapa nätverk. Mina egna men också bjuda in andra. Och dela med mig av mina kontakter till andra.

Gränsöverbryggande förhandlare

Vissa medarbetare i en organisation kan uttalat ta på sig rollen som gränsöverbryggare. Kyrkoherden beskriver som nämnts som en av sina uppgifter att söka och ta kontakter. Det kan gälla den lilla muslimska gemenskapen kring bönelokalen likaväl som den kommunala folkhälsoplaneringen. ”Det finns många goda krafter som vi kan söka upp.” Kyrkoherden ser kontaktskapande och nätverkande som en angelägen och möjliggörande faktor.

Jag har blivit modigare att ta kontakter. Jag har ingen aning som vad som bryter in nästa gång men jag har skaffat mig kunskaper om hur den här kommunen fungerar och hur är den organiserad.

Erfarenheten visar att detta är en legitim arbetsuppgift för en kyrkoherde att använda en del av sin tid till. Men det gäller inte bara kyrkoherden. Ett annat exempel är samordningen av kontakterna med Förvaret som diakonen i Kållereds församling ansvarar för. Detta samordningsansvar kompletteras av Frälsningsarméns koordinator som håller ihop och förhandlar för nätverket av frivilligorganisationer och församlingar. Den överenskommelsen beskrivs som känd

och trygg. En annan slags gränsöverbryggande förhandlare är det projekt som en annan diakon i pastoratet arbetar med under hösten 2016. Uppdraget har varit att göra en kartläggning av hur det ser ut i Mölndals stad, vilka som jobbar med människor på flykt, och hur utbudet av insatser och mötesplatser är. Här uppstår en slags förhandling om hur begreppet ”integration” kan uttolkas i ett mångkulturellt och mångreligiöst sammanhang.

Teologiska perspektiv

Samtalen i församlingsforskargruppen om kyrkans uppdrag, de förhandlingar man står i, de beslut som ska fattas och upplevelser av maktlöshet bottenar också i tankar som uttrycks explicit teologiskt. Man konstaterar att det bland medarbetare i kyrkan finns erfarenheter av hur svårt det kan vara att stå i situationer då man tvingas acceptera att det inte finns något lyckligt slut att hoppas på.

Flera av berättelserna i Bibeln, kanske särskilt en del av dem i Nya Testamentet, kan eventuellt läsas som berättelser med lyckliga slut. Människor blir botade och livssituationer förändras. En sådan läsning kan närmast upplevas som provocerande när man samtidigt möter människor som står i situationer där det inte tycks finnas någon möjlighet till några lyckliga slut. Samtidigt konstaterar församlingsforskargruppen att det i Bibelns texter och berättelser också finns tydliga uttryck för just maktlöshet som inte förutsätter några lyckliga slut. I Psaltaren, till exempel, finns flera psalmer som ger röst och ord åt maktlöshet och uppgivenhet och riktar det till Gud. Men även evangelierna kan läsas så.

Reflektionerna i samtalen tydliggör också att det är inte självklart vad som menas när man talar om ”lyckliga slut”. Behöver det betyda att alla problem skulle vara lösta eller kan det också innebära att man har hittat ett sätt att förhålla sig till en situation som inte tycks gå att lösa? Frågan aktualiseras av erfarenheter som personer har gjort som har ingått i den grupp som besöker personer på Förvaret.

Där vistas människor som väntar på att utvisas. Dit har man kommit med motivet att förmedla hopp och ljus till de som befinner sig i hopplöshet. Men upplevelsen har kunnat bli den omvända. Besökaren har känt sig maktlös och istället fått möta en stark tro hos dem de besöker. En sådan tro förändrar inte de yttre omständigheterna men tycks ändå ge något som är av stor vikt och betydelse för den troende. Inte ett lyckligt slut i bemärkelsen att allt blev bra, men samtidigt en erfarenhet av att Gud hjälper och är nära och därmed inte en fullständig upplevelse av meningslöshet eller uppgivenhet.

I mötet med orättvisor, lidande och maktlöshet finns i församlingsforskargruppen erfarenheter av att inte minst ungdomar kan ställa frågan om hur man kan tro på Gud. Hur är det möjligt att tro på Gud när världen ser ut som den gör? Erfarenheter av att Bibeln och kyrkans tradition kan hjälpa någon att vara i det svåra och inte ge upp kan innebära att svaret blir: hur skulle jag kunna låta bli att tro? Hur skulle jag orka möta världens orättvisa utan en tro på Gud?

I evangeliernas skildring av Jesu liv, död och uppståndelse finns sådant som kan ge viktiga perspektiv: Den tomma graven finns. Vi står vid korset, men uppståndelsen finns. Därmed synliggörs ett

förhållningssätt som innebär att man både är närvarande och kan dela människors utsatthet samtidigt som hoppet och tron på att något annat är möjligt kan få bidra med kraft och tålmod.

Vilket redan har nämnts har det i viss utsträckning varit svårt att hitta organisationer som är beredda att engagera sig i de boenden där människor bor i väntan på att bli utvisade. Men här har kyrkan en viktig diakonal uppgift – att stanna kvar och vara närvarande i det svåra. Och i en sådan uppgift finns viktiga resurser. Till de resurser som finns i Bibelns berättelser och kyrkans tradition kommer också de erfarenheter som finns inom kyrkan av att sedan tidigare ha stått i situationer och sammanhang präglade av maktlöshet och uppgivenhet, till exempel på häkten, fängelser och förvar.

Detta uppdrag, denna sociala praktik, gör något med deltagarna konstaterar församlingsforskargruppen. Det finns situationer när man vill agera och göra något åt en svår situation. Sakernas tillstånd väcker också skam och skuld, berättar besökarna. Vissa kvällar går man från Förvaret med slokande axlar. Vanmakt är en tung och svår känsla i ett möte. Det finns ett mod i att stanna kvar, när ingenting kan göras. Besökarna på Förvaret kan sägas uppsöka situationer där risken för möten som präglas av vanmakt är stor. Intervjuerna visar att det är en risk som är en levande, och bitvis brännande, fråga.

Teologi och tro kan också ses som organisationsteoretiska resurser både i förhållande till beslut som ska fattas och i reflektioner och samtal om församlingarnas och pastoratets uppdrag och uppgifter. Erfarenheterna av att möta

människor i svåra situationer präglade av maktlöshet kan bland annat förstås i förhållande till tanken på kyrkan som Kristi kropp.

Det måste rymma det som är svårt. Där är människor som har det svårt och det krävs något av oss och vi måste göra avkall. Där tänker jag att det är en sårad kropp som är på väg. Det finns en styrka att också den sårade kroppen fungerar. Det är också en uppstånden kropp. Kristi kropp utmanar mig som tycker att saker ska vara bra.

Reflektionerna om lyckliga slut och tro väcker i församlingsforskargruppen frågor om vilken roll teologiska tankar och föreställningar spelar för våra upplevelser och förhållningssätt. I kyrkoherdens rum där församlings-forskargruppen träffats vid ett par tillfällen hänger en tavla med texten ”Ingen annan Gud har sår”. Tavlan blir en aktör i församlingsforskargruppens samtal och tolkning. Evangeliernas vittnesbörd om hur Jesus Kristus blir korsfäst, dör och uppstår skulle kunna läsas som en berättelse med ett ”lyckligt slut” – som om det svåra och smärtan redan är övervunnen.

Men av gruppens samtal framgår att evangelierna snarare bör läsas med löftet om uppståndelse som ett eskatologiskt perspektiv – vi lever fortfarande i väntan

på uppståndelse i förhållande till människors livsvillkor. Jesus led inte bara då, Jesus lider också nu.

Evangeliernas vittnesbörd om det som sker med och omkring Jesus rymmer också Getsemane, Golgata och korset. De erfarenheter av vanmakt, smärta och sorg som evangelierna skildrar kan därmed vara resurser för medarbetare i kyrkan, åtminstone om man står ut med att stanna och vara i dem och inte ta några genvägar till den tomma graven.

Korset och det brutna brödet i nattvardsliturgin är viktiga påminnelser om att vi lever i en värld som rymmer smärta och maktlöshet. En tro som är förankrad i dessa erfarenheter och berättelser kan också ge ork och tålamod att vara närvarande i andra människors vanmakt och hopplöshet. Detta trots att man inte tycks kunna förändra situationen, eller hantera den på något annat sätt än att vara just närvarande.

Med dessa reflektioner som är tydligt rotade i evangeliernas berättelser och vittnesbörd är det nu dags att i rapportens sista kapitel summera och dra slutsatser av det som så här långt har presenterats.

Kapitel 9

Vad kan vi lära?

I detta avslutande kapitel ska vi nu summera och urskilja vilka svar forskningsprojektet kan ge på de övergripande frågor som formulerades i inledningen av projektet. Vi ska också sammanfatta teologiska perspektiv och reflektioner som formulerats i samtal med församlingsforskargruppen.

Avslutningsvis, i vad som kan ses som ett slags efterord, relaterar de externa forskarna delar av slutsatserna till ett vidare samtal om kyrka och välfärd.

I rapportens inledande kapitel redogjorde vi för de frågeställningar som församlingsforskargruppen formulerade och som har varit vägledande för projektet.

- Vad kan vi *lära* av det som har skett i samband med att pastoratet lät kommunen öppna och driva ett transitboende från ensamkommande flyktingbarn i församlingshemmet i Fässberg?
- Hur kan vi rusta för framtiden?
- Vad har erfarenheterna gjort med oss? Skulle vi på samma sätt svara ja om vi fick frågan igen? Har erfarenheterna gjort att vi har blivit en räddare organisation?

Det är viktigt att påminna om att syftet med forskningsprojektet inte var att studera eller utvärdera själva transitboendet. Transitboendet och skeendet kring det har fungerat som en utgångspunkt för att reflektera över kyrkans identitet och uppdrag så som det tar sig uttryck i ett

lokalt sammanhang. Syftet har varit att stimulera en lärandeprocess och därigenom också utveckla teologisk reflektion kring kyrkan som välfärdsaktör.

När vi ska summera vad som har kommit ut ur forskningsprocessen visar det sig att resultaten kan förstås utifrån två dimensioner: dels det som hände kring transitboendet och vad vi förstår som konsekvenserna av det, dels vad själva forskningsprocessen har fört med sig.

Skeendet kring transitboendet och dess konsekvenser

En av de övergripande frågorna för projektet handlade om vad man som församlingar och pastorat kan lära av skeendet kring transitboendet.

Förhoppningsvis kan även andra aktörer, såsom myndigheter och media, dra lärdomar av projektets resultat. Och fokuseringen på lärandet har, vilket redan har påpekats, varit vidare än själva verksamheten kring boendet. Projektet har gjort det möjligt att använda ett konkret skeende för att ställa frågor och dra lärdomar som handlar om pastoratets uppdrag, organisation och verksamhet i vidare mening. Ett sätt att svara på frågan om vad man har lärt sig och vilka lärdomar man kan dra inför framtiden är att ställa frågan: ”Vad gjorde det som hände möjligt?” Vad kan beskrivas som väsentliga förutsättningar för skeendena runt transitboendet?

Svaren på en sådan fråga har en hel del att säga vad som mer generellt gäller förståelsen av möjliggörande faktorer i pastoratet. I församlingsforskargruppens tolkande samtal har vi kunnat urskilja flera förutsättningar som har varit viktiga i skeendet kring transitboendet. Det är förutsättningar av olika slag. Genom att få

syn på dem kan man dra lärdomar inför framtiden. Utan att göra anspråk på att ha identifierat alla faktorer prövar vi här att kategorisera de som vi har formulerat under tre rubriker: organisatoriska, teologiska/värdegrundsbaserade och omvärldsrelaterade förutsättningar.

Organisatoriska förutsättningar

Genom forskningsprocessen har det blivit tydligt att materiella faktorer och organisatoriska resurser spelar viktiga roller som förutsättningar för vad som är möjligt eller inte. I skeendet kring transitboendet var en nödvändig och avgörande förutsättning att pastoratet har tillgång till många, stora och funktionella lokaler. Därtill kommer också personella resurser med särskilda kompetenser i församlingarna. Av materialet och tolkningsprocessen framgår det att inte alla sådana resurser kan utnyttjas i ett akut skede och att det är en viktig ledningsfråga hur man låter olika kompetenser få bidra i olika skeden av en process.

Ytterligare en möjliggörande förutsättning är tidigare erfarenheter av arbete med flyktingmottagande och migration. I Kållereds församling handlar det framförallt om arbetet på Sagåsen och förvaret där församlingen har haft en etablerad närvaro under flera år. Men det finns också erfarenheter av att tidigare ha mött barn i barnkörer med flyktingbakgrund. Det gemensamma projektet i pastoratet med en husvagn för romer som flyttats mellan kyrkor och församlingshem i pastoratet har också bidragit med erfarenheter.

En organisatorisk faktor som har utgjort en förutsättning för hur skeendet kring transitboendet tog gestalt är det faktum att tre församlingar 2014 bildade ett pastorat

med en kyrkoherde. I pastoratet formerades en ledningsgrupp som hade hunnit arbeta sig samman innan frågan från kommunen kom. Det fanns en trygghet i relationen som underlättade beslutsprocesser och ledning. Forskningsprocessen visar också på att det fanns en mognad i organisationen som innebar att folk stod ut med att inte få all information och att inte alla kunde bli delaktiga och tagna i anspråk.

Teologiska och värdegrundsbaserade förutsättningar

En förutsättning som bidrar till att pastoratet kunde agera som man gjorde är att det finns erfarenheter av och beredskap för vad som kan beskrivas som ”aktivism” i konkreta ställningstaganden (eller som en medarbetare uttrycker det: ”projicera evangeliet”) såsom Husvagnsprojektet. Forskningsprojektet har också visat att det finns uttalad och utarbetad pedagogik och teologi i församlingens barnverksamheter och övriga verksamhetsgrenar som har fungerat som viktiga förutsättningar för agerande i förhållande till skeendet kring transitboendet. Det handlar då både om konkreta sätt att organisera verksamhet med barn och teologiska tankar och föreställningar som är mer eller mindre uttalade.

Det framgår vidare att församlingsinstruktionen som bearbetades och antogs 2015 har bidragit med tankar och föreställningar om församlingarnas uppdrag som varit viktiga – det handlar då inte minst om att man där slår fast att man ska vara en modig kyrka. Samtidigt visar materialet att det också har funnits ett pågående samtal om kyrka och samhälle i pastoratet som kyrkoherden i stor utsträckning har hållit igång genom särskilda e-brev till medarbetarna,

sommarbrev och samlingar med medarbetare kategorivis. Det framgår också att en pågående reflektion kring bibeltexter i samband med predikningar, andakter i olika former av verksamheter, kyrkliga handlingar och vissa medarbetarsamlingar bidrar till en pågående teologisk reflektion, som i sin tur utgör en viktig förutsättning. Till det kommer också en mängd andra vardagspraktiker som är sammanhang där teologi och tro tar sig konkreta uttryck på olika sätt. Det kan vara allt från körövningar, träffar med ungdomar, öppen förskola, minnesstunder, själavårdssamtal m.m.

Omvärldsrelaterade förutsättningar

En viktig förutsättning för skeendet kring transitboendet är att Mölndal har varit mottagningskommun för ensamkommande barn och ungdomar sedan många år. Till det kommer också Migrationsverkets verksamheter på Sagåsen där Svenska kyrkan tar en större del i det nätverk av frivilligorganisationer som verkar på ankomstboenden i Göteborg.

Forskningsprocessen visar också att tidigare och pågående kontakter mellan kyrka och kommun har varit viktiga förutsättningar för samverkan kring transitboendet. Det handlar bland annat om pastoratets deltagande i kommunens POSOM-grupp, skolbesök i Fässbergs kyrka och diskussioner med gymnastier med olika bakgrund om tro. Kommunen är också en etablerad hyresgäst för grupper och evenemang i Fässbergs församlingshem.

Projektet visar också att media på olika sätt har spelat en viktig roll och utgjort förutsättningar för skeendet. Det handlar då dels om medias uppmärksamhet på kyrkan, till exempel när det gällde

husvagnsprojektet men framför allt runt transitboendet hösten 2015, dels om medias bevakning av kommunen.

I församlingsforskargruppens tolkande samtal blir det tydligt hur alla dessa olika förutsättningar samverkar och samspelar i skeendet kring transitboendet.

Förutsättningarna fungerar som möjliggörande faktorer. Många av dem har man blivit medvetna om först när man har delat erfarenheter och samtalat i forskningsprojektet. En viktig insikt som kommit ur projektet är att dessa olika förutsättningar och företeelser i praktiken är så sammanflätade med varandra att de inte på något tydligt sätt kan skiljas åt.

De organisatoriska förutsättningarna kan inte skiljas från de teologiska och värdegrundsbaserade och inte heller från de omvärldsrelaterade. Likväl finns skäl att göra distinktioner mellan olika slags förutsättningar för att få syn på dem och kunna reflektera över gjorda erfarenheter. Sambanden är komplexa och i samtalen med församlingsforskargruppen har det framgått att de på olika sätt kan förstås inom en vidare teologisk ram. Lite senare i det här kapitlet återkommer vi till den teologiska ramen.

Konsekvenser

Vad har detta då fört med sig? Vilka har konsekvenserna blivit av dessa förutsättningar i relation till skeendet kring transitboendet?

En viktig konsekvens som uppmärksammas i församlingsforskargruppen är att företrädare för pastoratet har blivit utmanade i en ganska trygg förståelse av vad det är att vara kyrka. Skeendet kring transitboendet har inneburit att man har blivit tvungen att ställa vissa grundläggande frågor: Vad är diakoni?

Vad är det vi ska göra i förhållande till de behov som finns inom församlingarnas geografiska områden? Hur ser vi på omvärlden? Det har lett till att ”den här ganska välorganiserade organisationen fått sig en törn”. Men det faktum att man i det här konkreta fallet har kunnat svara ja på en fråga från kommunen och därmed kunnat bidra i en utsatt situation har även skapat ett nytt självförtroende – ”det har gett en skjuts i ryggen”. En annan viktig och tydlig konsekvens är ett intensifierat lärande om omvärlden och då inte minst samverkan med kommunen. I detta lärande om omvärlden ryms en insikt att man behöver ha beredskap för förändringar som inte alltid går att förutse.

Ett exempel: Innan sommaren funderade man i pastoratets ledning kring den nya lagstiftningen avseende uppehållstillstånd för flyktingar och deras möjlighet att få bo på flyktingförläggningar. ”Vad gör vi om folk som förlorar sitt boende kommer och frågar om hjälp?” Man såg ett behov av att ta ställning till den frågan innan man eventuellt skulle behöva agera. Erfarenheter från transitboendet hade därmed skapat en kunskap om omvärlden som gjorde att man kunde diskutera och förbereda sig på situationer som eventuellt skulle kunna uppkomma. Enligt församlingsforskargruppens samtal kan detta ses som ett konkret exempel på lärande.

Ska vi vara en angelägen kyrka då måste vi ha koll på vår samtid och vår omvärld och inte bara på oss själva. Det är ju många fler områden än flyktingfrågan där.

Just ”flyktingfrågan” har gjort att Svenska kyrkan i Mölndal har fått nya kontakter med frivilligorganisationer verksamma kring flyktingmottagande, kanske främst i formerandet av det nya huset som ställts

till organisationernas förfogande på Sagåsen. Det har även fört med sig kontakter med länsstyrelsen, muslimska gemenskapen i Mölndal och företagskontakter. Projektmedel har gett möjligheter till nya arbetsformer och projekt, dels klädotdelning, dels inventering av integrationsinsatser i Mölndal.

Det som skedde kring transitboendet har också fått konsekvenser i församlingarnas vardagliga arbete. I Kållereds församling har man börjat annonsera Kållereds församlingsaktiviteter på Sagåsen, och börjat be bönen Vår Fader i gudstjänsten på flera språk. Församlingspedagogen i Fässbergs församling funderar på en översyn av en konfirmationsbroschyr – vilka kategorier ungdomar visas på informationsmaterialets bilder?

I Stensjöns församlingsråd har man, som en direkt spin-off från att ungdomarna bodde i transitboendet diskuterat: ”Vad är det vi ska göra i framtiden som kyrka här?”. Ungdomar från Stensjön har börjat besöka ett kommunalt boende för ensamkommande ungdomar. Och man söker vägar för insatser för romer (främst i Rumänien).

På ett övergripande plan har församlingsforskargruppen lyft fram att man fått en bättre kunskap om pastoratets resurser i vid mening.

De här erfarenheterna och reflektionerna utgör en formulerad och delad kunskap om vad man har lärt av skeendet kring transitboendet. Genom att kunna synliggöra och förstå vilka de viktiga förutsättningarna har varit har man också kunnat få kunskap om hur man på ett medvetet sätt kan rusta för framtiden.

Samtidigt är en viktig erfarenhet och reflektion som formulerats i samtalen att församlingarna och pastoratet inte kan rusta på ett sådant sätt att man kan ha kontroll över det som sker. Tvärtom skulle man kunna säga att förankringen i evangeliernas berättelser om det som sker med och kring Jesus från Nasaret kan hjälpa kyrkan att våga vara förhållandevis öppen för de utmaningar man ställs inför, utan att på förhand veta hur man ska agera. En sådan öppenhet och möjlighet att agera kan samtidigt stärkas genom att utveckla goda kontakter med andra samhällsaktörer. Det är en tydlig lärdom av skeendet kring transitboendet enligt samtalen i församlingsforskargruppen.

Men har då pastoratet blivit en räddare organisation av erfarenheterna kring transitboendet? Skulle det i dagsläget vara svårare att svara ja på en liknande fråga för att man vet vad det innebär av arbete, möda och utmaningar? Det finns flera konkreta exempel på frågor av olika slag som man tvingades söka svar på och som man på förhand inte var medveten om att man skulle ställas inför. En sådan kunskap betyder att företrädare för pastoratet har en klarare bild av vad ett åtagande av det här slaget mer konkret innebär vilket i sin tur, mer eller mindre omedvetet, kan innebära att man inte svarar ja på ett lite självklart sätt.

Församlingsforskargruppen konstaterar å ena sidan att mycket talar för att man inte har blivit räddare, å andra sidan går det samtidigt inte att entydigt och klart säga att man har blivit en modigare organisation. Däremot står det ganska klart att man genom de erfarenheter man har gjort har blivit en klokare organisation vilket i förlängningen kan lägga en god grund för

att man fortsatt förmår agera modigt i viktiga situationer. Tydligt är också att skeendet kring transitboendet inte har skrämt företrädare för pastoratet på något mer direkt sätt. Man har inte blivit räddare för att ta ställning eller engagera sig. Snarare handlar det om en ökad medvetenhet om vad ett engagemang av det här slaget mer konkret innebär.

Forskningsprojektet och dess konsekvenser

Men vilken roll har då forskningsprojektet i sig spelat? Samtalen i församlingsforskargruppen har visat att forskningsprojektet har spelat en viktig roll i en process av reflektion och medvetandegörande bland medarbetare och förtroendevalda i pastoratet. Det gäller naturligtvis först och främst de som har deltagit i församlingsforskargruppen. Men också andra som på olika sätt har kommit i kontakt med projektet har blivit delaktiga i sådana processer. Flera av dem som har intervjuats har till exempel berättat att samtalen de har fått föra med forskarna har bidragit till deras egen reflektion.

För att återknyta till reflektionerna i rapporten om olika rum för tro konstaterar församlingsforskargruppen att träffarna med gruppen också kan förstås just som ett sådant rum för tro. Gruppens medlemmar har som ett betydelsefullt inslag i de tolkande samtalen delat personliga erfarenheter av tro i relation till det som hände. Det blev inte minst tydligt när gruppen reflekterat kring en bibelberättelse där inlevelse är en aspekt av delandet.

Någon av medarbetarna i församlingsforskargruppen har sedan också använt metoden med andra grupper av medarbetare i pastoratet. Delandet har aktualiserat och i någon mening blottlagt

de yrkesmässiga roller deltagarna har i relation till det personliga engagemang som deltagande i en församlings liv innebär.

Metoderna och formen för församlingsforskargruppens seminarier har erbjudit konstruktiva rum för medarbetare i församlingarna. Seminarierna har skapat förutsättningar för att den teologiska reflektionen har kunnat böttna i de konkreta och faktiska erfarenheter man gör i uppdraget som kyrklig medarbetare. I samtalen har olika röster och erfarenheter fått mötas i ett tolkande och menings-skapande samtal.

Det har varit deltagarnas egna röster, de externa forskarnas, röster från sådana som blivit intervjuade men också röster ur evangelierna. Tillsammans har dessa röster bidragit till nyanserade teologiska reflektioner som både ger rum för olika erfarenheter och mer normativa tankar och ställningstaganden.

Inom en teologisk ram

Ett uttalat syfte med projektet i Mölndal har varit att bidra till ett teologiskt samtal om kyrkan som välfärdsaktör. Mycket av det som har presenterats i den här rapporten har inte varit klätt i ett explicit teologiskt språkbruk. Mycket har handlat om sådant som inte är specifikt kyrkligt. Analysen av materialet har ju bland annat visat att det finns flera beröringspunkter mellan det medarbetare inom kyrkan och kommunen möter och tvingas hantera. Det har också framgått i analysen av materialet att tro, liksom värdegrund, förmedlas genom täta nätverk av människor, fysiska rum, saker, texter och gemensamma handlingar.

Tro och teologi tar sig därmed uttryck och framträder i och genom sådant som på ytan inte alls framstår som särskilt teologiskt eller religiöst. Berättelserna som församlingsforskargruppen har tagit del av i kombination med egna erfarenheter visade att kroppar och händer också är delaktiga i hur tro uttrycks, formas och förmedlas. Men det framgick också att det gängse talet om tro snarare förstår tron som något kognitivt och individuellt.

Utifrån ett sådant perspektiv är det därför problematiskt att försöka särskilja eller avgränsa teologiska och religiösa sfärer eller arenor i församlingarnas liv. Kyrkan är en teologiskt motiverad aktör vilket innebär att allt det som kyrkan gör och är också kan och bör tolkas teologiskt. Ordet *också* är viktigt. Det handlar alltså inte om ett reducerande perspektiv eller fokus där det teologiska ska tränga undan eller ta över andra perspektiv. Det handlar snarare om att berika bilden och tillföra perspektiv som gör det möjligt att i ännu större utsträckning se och bejaka den mångfald av perspektiv och erfarenheter som en församlings verklighet rymmer.

I kapitel 8 framkom det hur samtalen med församlingsforskargruppen visar hur evangeliernas berättelser i sin helhet tillhandahåller en grundläggande tolkningsram för förståelsen av kyrkans uppdrag. Inte minst passionshistorien, berättelsen om de sista dagarna i Jesu liv, fångar i ett koncentrat viktiga betydelsebärande mönster för ett förhållningssätt präglad av tro. I de tolkande samtalen formulerades tankar på att kyrkliga medarbetare är kallade att stå vid korset där man möter dess verklighet mitt i världen, samtidigt som man försöker

ge rum för en tro som bärs av vittnesbörden om den tomma graven.

I detta förtätade förhållande mellan korset och den tomma graven finns vad som skulle kunna beskrivas som en teologisk ram inom vilken pastoratets liv och verksamhet kan förstås och tolkas.

Vilket också framgick av samtalen i det föregående kapitlet kan en sådan ram vara ett betydelsefullt stöd för kyrkliga företrädare när man står i den röra som den kyrkliga vardagen kan präglas av. Den tro och teologi som evangelierna ger uttryck för kan bidra till att man förmår härbärgera röra och osäkerhet och vågar stå kvar i situationer och sammanhang som kan upplevas som svårnavigerade. Det är viktigt eftersom det ofta är så livet framträder och ter sig även i en kyrklig organisation.

Som samtalen har visat finns här också tankemässiga resurser i analogin om kyrkan som Kristi korsfästa kropp. Likaså kan det brutna brödet i nattvarden fungera som en metafor för kyrkans organisatoriska kropp i världen. Kyrkan är liksom andra organisationer ofullkomlig och brusten men i denna brustenhets kan kyrkan fortfarande vara ett hoppets och trons tecken.

Det har också framgått att det inte behöver leda till fatalism eller uppgivenhet.

Tvärtom kan det ge kraft, ork och mod att försöka agera i olika situationer. Och inte minst kan det bidra till en beredskap för att vara öppen för de utmaningar och behov som kommer en till mötes. Det betyder att kyrkans medarbetare kan formas i ett förhållningssätt där man är medveten om att man inte sätter agendan för vilka människors och samhällets behov är.

I berättelsen om den kanaaneiska kvinnan och hennes möte med Jesus finns, som församlingsforskargruppen uppmärksammade, en möjlighet att se att kvinnan som söker upp Jesus tvingar Jesus att tydliggöra sitt uppdrag och sin identitet. På ett liknande sätt kan de människor och samhällsaktörer som söker en kontakt med kyrkans företrädare och som kommer med en fråga, ett behov eller en vilja att få vara med och ta ansvar hjälpa kyrkan att förstå och tydliggöra sitt uppdrag och sin identitet.

I kapitel 5 framgick det att skeendet kring transitboendet, som hade sin upprinnelse i en fråga från kommunen, satte igång processer bland medarbetare och förtroendevalda i pastoratet som bland annat handlade om hur man förstod sin egen roll och uppgift – både som medarbetare och som kyrka. En fråga från kommunen fick till följd att viktiga teologiska frågor om kyrkans identitet och uppdrag aktualiserades.

I analysen av intervjuerna framgick det också att förhållandet mellan kyrkliga företrädare och personer som de möter eller besöker inte är ensidigt i förhållande till vem som ger och vem som tar emot. En sådan ömsesidighet finns också i mötet mellan kvinnan och Jesus så som det skildras i evangelieberättelsen. Kvinnans starka tro gör intryck på Jesus.

I församlingsforskargruppens dialogsamtal med bibelberättelsen formulerades också övertygelsen att det faktiska mötet med människor på flykt är av stor vikt – mötet som gör att en person tvingas ta in en annan människas erfarenheter och livssituation påverkar rollen och uppdraget som kyrklig medarbetare.

Dialogen med evangelieberättelsen synliggjorde också att skeendet kring transitboendet rymde förhandlingar av olika slag. Dels konkreta förhandlingar med andra aktörer, dels inre förhandlingar hos medarbetare om graden av engagemang och vilka man kan och bör hjälpa. Det är, som evangelieberättelsen visar, också en fråga med tydliga teologiska dimensioner. I församlingsforskargruppens samtal formulerades en förståelse av inkarnationen – alltså det faktum att Gud kommer mänskligheten till mötes genom en enskild människas begränsade liv – som innebär att avgränsningar och begränsningar skapar möjligheter för handling. Det är det faktum att Guds ord och handlande förkroppsligas

i en enskild människa, på en viss plats och vid en viss tid som gör att Gud kan handla i människors liv.

Tydligast blir detta mönster i döden på korset, den yttersta begränsningen som också banar väg för den ultimata öppenheten i uppståndelsen. Ett sådant mönster går också att se i kyrkans liv och verksamhet. Alla de avgränsningar och begränsningar som medarbetare i kyrkan tvingas till är också förutsättningar för handling. Och så kan också hela detta forskningsprojekt förstås. Genom att fokusera på ett begränsat skeende har det blivit möjligt att reflektera över och skapa en lärandeprocess kring frågor som rör kyrkans identitet och uppdrag i vidare mening.

Efterord – de externa forskarna reflekterar

Välfärd och kyrka.

I rapportens sista avsnitt följer avslutningsvis några reflektioner kring hur slutsatserna och resultaten från projektet i Mölndal mer övergripande relaterar till frågor om kyrka och välfärd.

Forskningsprojektet i Mölndal är en del av ett större projekt som Svenska kyrkans forskningsenhet driver: ”I vems tjänst?”. Syftet är att utforska hur ”kyrka” och ”välfärd” relaterar till varandra, i en strävan att lära mer om den samhällsroll som ibland beskrivs som ”kyrkan som välfärdsaktör”. Här är det återigen viktigt att påminna om att ”välfärd” och ”kyrka” inte är något som en gång för alla är definierat. Vilken roll som aktör en kyrka eller lokal församling tar är då relaterat både till den egna självförståelsen (kyrko- och diakonisyn) samt till det välfärdsfält man agerar gentemot (se figur nedan).

Välfärdens omvärld

I rapporten ”Välfärd och kyrka – underlag för reflektion”¹⁵ tecknas olika kyrkliga profiler för en församling i ett lokalsamhälle. En församling kan vara mer eller mindre profilerad som aktör i något välfärdssyfte. Detta sker alltid i relation till omvärlden. Här avses en omvärld med en mångfald av andra institutioner med vilka ett utbyte sker.

Med hjälp av fyra principer presenterade av sociologen Carola Aili kan vi belysa vilka förväntningar välfärdsverksamheter har att svara upp emot:¹⁶

1. Välfärd som social kompensation
2. Välfärd som social garanti
3. Välfärd som social service
4. Välfärd som social investering

Välfärd som social kompensation känner vi igen från historien: allt från rotegång och fattigstugor till dagens försörjningsstöd, socialförsäkringar eller rehabiliterande insatser. Ansatsen är orienterad mot behov. En verksamhet som organiserats för att erbjuda kompensatoriskt stöd har två grundläggande uppgifter: att identifiera behovet och göra stödet tillgängligt. Här kan samverkan mellan olika samhällsinstanser vara till gagn.

Välfärd som social garanti relaterar till medborgarskapet, och den i lagar och regler framskrivna rätten att få vissa grundläggande behov tillgodosedda. Lag om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) från 1993 är ett exempel på en rättighetslag.

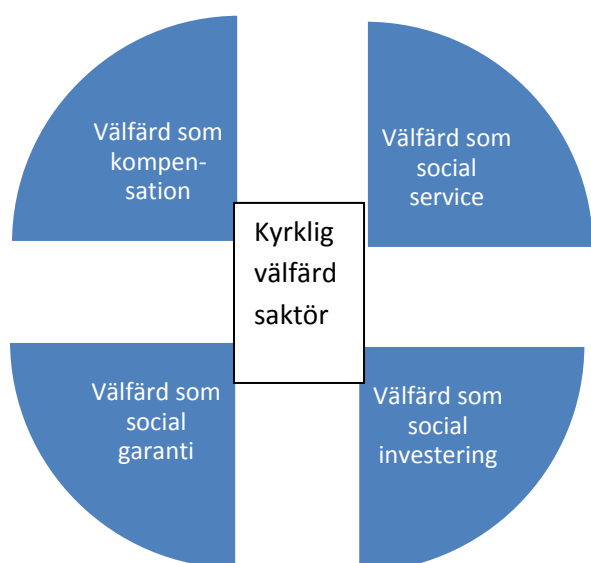
Välfärd som social service grundar sig på vad vi kan kalla en valfrihetstanke. Välfärdsinsatsen paketeras som en tjänst. Tjänsten görs tillgänglig genom någon slags marknadslösning där brukaren ses som en kund som ska göra informerade val. Här kan dock finnas flera ”kunder”: brukaren är inte alltid den som betalar, till exempel inom äldreomsorgen i en kommun som tillämpar Lag om valfrihet med flera utförare (LOV).

¹⁵ Stig Linde, *Välfärd och kyrka – underlag för reflektion*.

¹⁶ Carola Aili, ”Familjecentraler i perspektivet av välfärdsprinciper”.

Välfärd som investering är en princip som lyfter från det individuella perspektivet och tar ett bredare grepp. Skattemedlen ”investeras” i till exempel utbildning för de unga medborgarna. I vissa kommuner använder man ”sociala investeringsfonder” för att finansiera vissa förebyggande insatser för att minska samhällets kostnader i ett längre perspektiv.¹⁷

Av dessa fyra principer kan flera finnas samtidigt, sida vid sida, i samhällets institutioner, i konkurrens med eller kompletterande varandra. De två första är grundade på välfärdsstatliga principer, med det offentliga som den nödvändiga kollektiva resursen och garanterade rättigheter. De två senare är mer orienterade åt marknadsekonomiska logiker.

Figur: Omvärldsprinciper för en kyrklig välfärdsaktör att relatera till.

Om vi nu zoomar in Mölndal och försöker använda denna modell för att beskriva

Svenska kyrkan i Mölndal i ett välfärdssammanhang, vad kan vi se då?

Mölndals pastorat tillskriver sig en särskild profil i det att man i församlingsinstruktionen 2015 anger att man vill vägledas av tre ord: ”Angelägen, Modig, Närvarande”. Denna profil kan man med visst fog säga förstärktes och breddades i och med händelserna hösten 2015. Men hur ser profilen ut? Den bakomliggande tanken med modellen ovan är att välfärdsaktör är man enbart i samspel med sina ”institutionella omgivning”, dvs. andra välfärdsaktörer. Gentemot vilken del av omvärlden byggde man då relationer?

Vi kan börja med att notera att Mölndals pastorat inte relaterade till den sektor som består av marknadsbaserade välfärdstjänster, ”*Välfärd som service*”, uppe till höger i figuren. Det var inte fråga om några upphandlingar, inte heller några köp av tjänster. Kommunen snarare uppmanade pastoratet att skicka en räkning för kostnader. Församlingen antog inte rollen som uppdragstagare.

Det är tydligt att pastoratet gick in som en aktör längst upp till vänster – ”*Välfärd som social kompensation*”. Här ansluter man till en lång kyrklig tradition, där behovet av sociala brister behöver kompenseras: de historiska allmosorna, fattigvård, idag ekonomiskt hjälp; kläddutdelning till behövande eller praktikaliteter erbjudna till bostadslösa EU-migranter. En viktig kvalitet i denna sektor är tillgängligheten för de insatser som är tänkta att möta behovet. Det var här det började: tillgängligheten till lokaler för ett transitboende. Det ledde vidare till en annan del av omvärldsmodellen, ner till vänster.

¹⁷ Hultkrantz, Lars 2015.

”Välfärd som social garanti” rör den grundläggande frågan varför de ensamkommande barnen kom till Mölndal: Rätten att söka skydd, stadfäst i asyllagstiftning och barnkonvention. Här är staten garanten för denna rätt, inte kyrkan. Men kyrkan bistod myndigheterna att upprätthålla rättigheternas praktiska konsekvenser (boende) i en bristsituation.

”Välfärd som social investering” handlar om organiseringen av lokalsamhället och de verksamheter som bidrar till sammanhållning och inkludering. Erfarenheter från andra länder, till exempel Storbritannien, visar att både politiker och religiösa ledare framhåller betydelsen av gemensamma värden för att främja tillit och förtroende. Här kan religiösa organisationer bli betydelsefulla eftersom de sällan kan beskrivas som ”enfrågerörelser” då de ofta, genom sin spiritualitet, söker någon form av ”helhet”.

De är ofta väl förankrade i sina lokalsamhällen och har därför ett långsiktigt perspektiv. Naturligtvis kan spänningar uppstå. De brittiska erfarenheterna visar att det inte minst är i relation till sekulära myndigheter som det kan bli kommunikationsproblem.

Myndigheter kan ha intresse att både investera i och dra nytta av de olika kapitalformer religiösa organisationer är i besittning av. Lowndes & Chapman¹⁸ beskriver dessa kapitalformer som humankapital (medlemmar, personal, volontärer); socialt kapital (nätverk baserade på tillit och ömsesidighet) samt fysiskt kapital (byggnader för att samla

¹⁸ Lowndes, Vivien & Rachael Chapman, *Faith, hope and clarity: developing model of faith involvement in civil renewal. Main report.*

människor). Det är inte långsökt att påstå att Svenska kyrkan i Mölndal både är föremål för och utgör en sådan här ”investering”. Kommunen såg hösten 2015 en möjlighet att dra nytta av (inte utnyttja i en negativ bemärkelse) kyrkans fysiska och sociala kapital. Från ett annat håll har Göteborgs stift beviljat pastoratet medel för en inventering rörande integrationsbehov i Mölndal. Kyrkans tillitsskapande uppdrag betonas av kyrkoherden, inte minst när det handlar om att söka upp nyckelpersoner och funktioner i lokalsamhället.¹⁹

När modellen ovan används för att pröva en församlings eller kyrklig aktörs rolltagande finner vi att vi kan identifiera flera sådana roller.

- På en praktisk och lokal nivå som någon som erbjuder stöd för att kompensera uppkomna brister i människors liv.
- På en samhällsnivå som en aktör som vill bidra till tillit och förtroende, både genom praktiska insatser och som förmedlare av värden, i dialog med sin omgivning.
- Samt i någon mening på global (glokal) nivå i främjandet – eller kanske snarare möjliggörandet – av asylrättens och barnkonventionens (lokala) konsekvenser.

¹⁹ Från Storbritannien kommer även en utveckling av begreppet socialt kapital: ”faithful capital”. Här avses religiösa gemenskapers närvaro, i synnerhet i utsatta områden, och deras aktiviteter för att hålla samman och förnya lokalsamhället, se *The Commission on Urban Life and Faith, Faithful Cities. A Call for celebration, vision and justice.*

Kyrkans självförståelse

Modellen med de fyra styrande principerna för välfärd är en hjälp för att tolka den omvärld som kyrkliga företrädare agerar i förhållande till. Sådana faktorer är viktiga förutsättningar för hur kyrkan kan agera som välfärdsaktör. Men kyrkans agerande bestäms också av hur kyrkliga företrädare förstår kyrkans uppdrag och identitet. Enskilda beslut och ställningstaganden påverkas därmed både av faktorer i omvärlden och av kyrklig självförståelse.

Samtalen i församlingsforskargruppen kan i stor utsträckning sägas ge uttryck för kyrklig självförståelse – ibland explicit och tydligt och ibland mer indirekt och implicit. Inom den akademiska teologin används begreppet ecklesiologi när man studerar och talar om olika förståelser av vad det innebär att vara kyrka. Tidigare handlade ecklesiologisk forskning främst om att studera hur en teologisk lära om kyrkan formulerades på olika sätt.

Idag finns också ett stort utrymme för att studera kyrkan i praktiken. Intresset har blivit större för hur olika förståelser av vad det är att vara kyrkan framträder i praxis och i de uttryck kyrkans organisation tar sig. En sådan utveckling har bland annat inneburit att man måste arbeta med distinktioner mellan *explicit* och *implicit* ecklesiologi.²⁰

I materialet från Mölndal går det att peka på olika uttryck för explicit ecklesiologi där man i skrivet material eller i tal ger uttryck för vad kyrkan är eller bör vara. Att beskriva kyrkan som *Kristi korsfästa kropp* eller som *det brutna brödet* är två exempel

på uttryck för en explicit ecklesiologi. Parallellt med dessa finns också många exempel på implicita ecklesiologier. Det vill säga föreställningar om vad kyrkan är eller bör vara som indirekt kommer till uttryck i resonemang eller i praxis. Om man tar själva transitboendet som exempel, det vill säga att pastoratet låter kommunen driva en verksamhet i sina egna lokaler, kan det sägas ge uttryck för en implicit ecklesiologi: kyrkan är en aktör som delar ett ansvar med kommunen att ge rum för enskilda människor som söker sig till Sverige för att få hjälp.

Det är också en ecklesiologi där gränserna mellan kyrkan och dess omvärld förstås som relativt porösa. Därmed kan man också se hur implicita och explicita ecklesiologier kan samspela med varandra (att använda analogin om kyrkan som Kristi korsfästa kropp kan ju bland annat förstås som ett sätt att beskriva kyrkan som en social kropp med porösa gränser).

Forskningsprojektet i Mölndal är också ett exempel på att det ofta finns flera olika ecklesiologier eller självförståelser i en församling eller lokal kyrka – det gäller både explicita och implicita ecklesiologier. Det är en viktig insikt och iakttagelse att beakta när man i olika sammanhang talar om kyrkans uppdrag och identitet. Det finns alltid en risk att samtal som ska resultera i gemensamma mål eller visioner inte kan ge utrymme för den brokiga mångfald av tankar om föreställningar om kyrkan som finns i en församling. Mångfalden kan då snarast uppfattas som ett problem som ska hanteras.

I stort kan snarare denna mångfald ses som en rikedom och som ett faktum som bör hanteras ansvarsfullt. Den form för samtal som forskningsprojektet har erbjudit visar

²⁰ Det går att läsa mer om begreppet implicit ecklesiologi i Jonas Idestrom, *Lokal kyrklig identitet. En studie av implicit ecklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg*.

på goda möjligheter att föra konstruktiva samtal om kyrkans uppdrag och identitet som kan ge utrymme för en mångfald av erfarenheter, tankar och föreställningar. Det gäller inte minst dialogsamtalen med evangelieberättelsen som erbjuder ett rum för ecklesiologisk reflektion som kan härbärgera nyanser och mångfald. En erfarenhet av projektet är därför att det är angeläget att det i en församling finns tillfällen och rum för den här typen av samtal. Då kan man kontinuerligt och tillsammans kan formulera teologiska reflektioner som direkt eller indirekt har med kyrkans uppdrag och identitet att göra.

Forskningsprojektet visar också att själva mötet och interaktionen med andra aktörer och institutioner kring konkreta frågor och händelser påverkar den kyrkliga självförståelsen. Sammantaget framträder i församlingsforskargruppens samtal och i intervjuerna en insikt om att företrädare för kyrkan inte har tillgång till en fullständig och färdigformulerad självförståelse som man agerar utifrån och kan kommunicera till andra. Snarare finns mer eller mindre sammanhängande föreställningar om vad det är att vara kyrka som utmanas, kompletteras, bekräftas och förändras i möten med människor och institutioner.

Ett sådant perspektiv kan beskrivas som att kyrkans identitet inte är något som kyrkans företrädare själva förfogar över. Att tala om att kyrkan är Kristi kropp kan därmed fungera som en konkret påminnelse om att kyrkan inte äger sin egen kropp och eller identitet. Identiteten och självförståelsen bör snarare förstås som en pågående process och rörelse. Även en sådan insikt talar för att det är viktigt att det finns sammanhang och rum för kyrkliga företrädare att tillsammans få reflektera

över de erfarenheter man gör och tolka dem i dialog med röster ur kyrkans tradition.

Ett betydelsebärande perspektiv som har genomtyrat forskningsprojektet är att teologi kommer till uttryck i praxis. Det är ju bland annat en sådan förståelse som ligger bakom tanken på talet om implicit ecklesiologi. Det betyder att vi kan se på och reflektera över olika former av praxis som uttryck för teologi. Ett sådant perspektiv kan hjälpa till att korrigera och komplettera en allt för ensidig förståelse av förhållandet mellan teori och praxis inom teologin där teologi ofta har uppfattats som en teoretisk förståelse som ska appliceras i en praktisk verklighet. Förhållandet bör snarare förstås mer ömsesidigt där teologi framträder i ett pågående samspel mellan teori och praxis.

Fyra teologiska röster

Ett engelskt forskarteam som har utvecklat metoder för teologisk aktionsforskning talar om fyra olika teologiska röster som vi kan urskilja i kyrkliga kontexter: en normativ röst (de källor man hänvisar till när man vill göra normativa ställningstaganden – t. ex. Martin Luther eller texter i Kyrkoordningen); en anammad teologisk röst (de teologiska förståelser som lokala företrädare har anammat i sitt sätt att tala om kyrkans uppdrag); en formell teologisk röst (i stora stycken synonym med den akademiska teologin i vid mening); en operativ teologisk röst (teologiska förståelser som kommer till uttryck i praxis – en teologi mellan raderna).²¹

De här rösterna ska inte förstås som åtskilda eller oberoende av varandra. De är

²¹ Se Cameron et al., *Talking about God in practice*.

aspekter av en och samma kyrkliga kontext och teologiska verklighet. Men det kan vara en hjälp att göra distinktioner mellan dem när man i ett visst sammanhang reflekterar över kyrkans uppdrag och identitet. Vilka teologiska röster kan man urskilja och hur förhåller de sig till varandra? Vilka är de källor man hänvisar till när man gör normativa ställnings-taganden? Hur talar man om sig själv som kyrka – hur ser den anammade teologin eller ecklesiologin ut? Vilka teologiska tänkare och böcker är det som influerar de kyrkliga medarbetarna? Vad är det för teologi eller ecklesiologi som kommer till uttryck i praxis? Och då även i sådan praxis som inte explicit uppfattas som teologisk.

Vägar vidare

Sammantaget framgår det av resonemangen här att ett fruktbart och relevant samtal om kyrkan som välfärdsaktör förutsätter att man kan beskriva, tolka och förstå, å ena sidan, välfärdens uttryck i den omvärld i vilken kyrkan agerar, och å andra sidan kyrkans självförståelse(r). Och dessutom kunna relatera dessa storheter till varandra.

Projektet i Mölndal har bidragit med viktiga erfarenheter, reflektioner och kunskap kring kyrkan som välfärdsaktör. Dessa kommer nu att kompletteras när det övergripande projektet fortsätter och ytterligare nedslag görs i andra lokala sammanhang. Då kommer andra verksamhetsområden och perspektiv att belysas och nya och andra röster kommer att få bli en del av det teologiska samtalet.

Denna studie väcker inte oväntat nya forskningsfrågor som vi nu tar med oss vidare in i fortsättningen av det övergripande projektet:

- Omvärldsrelaterade faktorer spelade i den utveckling som beskrivits i denna studie stor roll. Hur bidrar värdegrund och teologi till hur den lokala kyrkan tolkar skeendena i sin omvärld, och när bidrar dessa skeenden till en ”uppdatering” av kyrkans kallelse?
- Svenska kyrkans roll som både etablerad samhällsinstitution och fri aktör inom civilsamhället väcker, som vi sett i detta fall, förväntningar. Vilken betydelse har de vi tidigare i studien kallat ”gränsöverbryggarna” – medarbetare som söker och utvecklar kontaktytorna i relation till andra samhällsaktörer – för att möta och hantera sådana förväntningar?
- Hur kan erfarenheterna från projektet i Mölndal bidra till en fortsatt utveckling av deltagarbaserade forskningsansatser inom teologi? Hur kan man ytterligare utveckla och förfina metoder för att låta en mångfald av röster bidra in i forskningsprocessen på ett konstruktivt sätt? Hur relaterar de teologiska perspektiven som har formulerats i församlingsforskargruppens samtal till ett vidare teologiskt samtal inom akademi och kyrka?

Litteratur

Aili, Carola, "Familjecentraler i perspektivet av välfärdsprinciper". *Socialmedicinsk tidskrift* 2/2011, s. 180-192.

Cameron et al., *Talking about God in Practice: Theological Action Research and Practical Theology*. London: SCM Press, 2010.

The Commission on Urban Life and Faith, Faithful Cities. A Call for celebration, vision and justice, 2006. London: Church House Publishing, Methodist Publishing House.

Fiddes, Paul, *Participating in God. A Pastoral Doctrine of the Trinity*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2000.

Hellqvist, Kristina & Andreas Sandberg, *En tid av möten. Arbetet med asylsökande och nyanlända i Svenska kyrkans församlingar 2015–2016*. Uppsala: Svenska kyrkan, 2017.

Hultkrantz, Lars, *Sociala investeringsfonder i Sverige: fakta och lärdomar*. Stockholm: SNS förlag, 2015.

Ideström, Jonas, "Guds pedagogik, möjlighetsrum och ideellt engagemang" i *Idealitet som utmanar*. Stockholm: Verbum, 2016.

Ideström, Jonas, "In Dialogue with the Gospel – Reflections on a Method for Practical-Prophetic Ecclesiology" i *Ecclesial Practices – Journal of Ecclesiology*, Volume 1 (2014).

Ideström, Jonas, *Lokal kyrklig identitet. En studie av implicit ecklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg*. Skellefteå: Artos, 2009.

Johansson, Roine, *Organisationer emellan. Om förhandlingar, makt och handlingsutrymme*. Lund: Studentlitteratur, 1997.

Linde, Stig, *Välfärd och kyrka – underlag för reflektion*. Uppsala: Svenska kyrkans Forskningsenhet, 2016.

Lowndes, Vivien & Rachael Chapman, *Faith, hope and clarity: developing model of faith involvement in civil renewal. Main report*. Leicester: de Montfort University, 2005